

T. C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Z KUŞAĞININ BİR SANAT OLARAK EDEBİYATA BAKIŞI

YÜKSEK LİSANS

Emel TURGUT

EYLÜL -2022
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Z KUŞAĞININ BİR SANAT OLARAK EDEBİYATA BAKIŞI

GENERATION Z PERSPECTIVE ON LITERATURE AS AN ART

YÜKSEK LİSANS

Emel TURGUT

**EYLÜL -2022
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Z KUŞAĞININ BİR SANAT OLARAK EDEBİYATA BAKIŞI

GENERATION Z PERSPECTIVE ON LITERATURE AS AN ART

YÜKSEK LİSANS

Emel TURGUT

Danışman: Dr. Öğr.Üyesi Mustafa AYYILDIZ

**EYLÜL-2022
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak hazırlamış olduğum “**Z Kuşağının Bir Sanat Olarak Edebiyata Bakışı**” isimli bu tezimin tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmalarını kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi'nin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün belirlediği kısıtlara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

28/09/2022

.....
Emel TURGUT

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım sırasında bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, tezimin her aşamasında bana güvenerek danışmanım olmayı üstlenen kıymetli hocam Dr. Öğretim Üyesi Mustafa AYYILDIZ'a yüksek lisans ders döneminden itibaren beni yüreklendiren her koşulda beni destekleyen, çalışmalarımın her anında fikirleriyle beni yalnız bırakmayan sevgili kardeşim Emre Benli'ye, tüm eğitim öğretim hayatım boyunca ve sonrasında fedakar bir şekilde büyük emeklerle beni yetiştiren canım annem Emine Benli ve babam Sıtkı Benli'ye çalışmalarım sırasında yükümü hafifleten yol göstericim eşim Tahsin Turgut ile tezimi yazmamı sabırla bekleyen zamanından çalmak zorunda kaldığım dönemlerde sevgisini benden esirgemeyen biricik kızım Almıla'ya, tezimi okuyup benimle düşüncelerini paylaşan değerli meslektaşlarım Fatma Bilgili ve Sıla Güney'e, yabancı dil ile ilgili çalışmalarında yaptığım tüm araştırmalarda benden desteğini esirgemeyen değerli ablam Gülsüm Çamlıca'ya ve son olarak da bu tezin yazılmasını sağlayan katılımlarıyla anketimi güçlendiren başta kendi öğrencilerim olmak üzere tutum ölçeğini yanıtlayan tüm gençlere teşekkürlerimi sunarım.

Emel TURGUT
GÜMÜŞHANE-2022

ÖZET

Hızla dijitalleşen dünyada teknolojik gelişmeler hayatın her alanında geniş bir yer kaplamaktadır. Yoğun ve akıl almaz teknolojik gelişmelerin baş döndürücü hızla ilerlediği 2000’li yılı sonrasında insan hayatında, tarih boyunca görülmemiş hızda ve değerinde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişimin hızla sürdüğü dijital çağa doğan bireyler için Z kuşağı adlandırılması yapılmaktadır. Aynı dönem aralıklarında doğan, doğdukları süreç içerisinde yaşanan ekonomik, toplumsal, siyasal olaylardan etkilenerek ortak bir kaderi paylaşan insan gruplarına kuşak adı verilmektedir. Z kuşağı da dijital dünyanın ilk yerli kuşağı olarak son yıllarda dikkatleri üzerine çekmektedir. Bu çalışmada; sabırsız, yaşamın her sahasında hızı önemseyen ve sürekli çevirim içi olma özellikleriyle tanınan Z kuşağının insanlık tarihinin en eski sanatı olan edebiyat karşısındaki tutumlarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Edebiyat insanın var olduğu andan itibaren en yakın yol arkadaşı, insanın ve toplumların dönüşümünün vazgeçilmez şahidi konumundadır. Bu bağlamda yeni jenerasyonun edebiyat sanatına olan tutumlarını ortaya koymak önem teşkil etmektedir.

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Ümraniye İlçesinde bulunan seçkisiz yöntemle seçilmiş ortaöğretim kurumlarının 11. ve 12. Sınıfında öğrenim gören 477 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Z Kuşağının Edebiyata Bakışına Yönelik Tutum Ölçeği (ZKEBYTÖ) kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda Z Kuşağının edebiyata yönelik tutumlarında, cinsiyetlerinin, okudukları okul türünün, sosyal medyanın etkisinde edebiyata yönelik tutumları karşısında anlamlı farklılıkları vardır. Sosyal medya ve yazma eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre analizinde ise anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Sanat, Sosyal medya, Tutum, Z Kuşağı

SUMMARY

Technological developments occupy a large place in a rapidly digitizing world.

Great changes have occurred in human life at an unprecedented speed. The Z Generation is named for individuals born in the digital age. The groups of people who were born in the same period and shared a common destiny by being influenced by the economic, social and political events experienced during the period they were born are called Generations.

In this study, it is aimed to measure the attitudes of the Z Generation, who are impatient, care about speed in all areas of life towards literature, the oldest art of human history. Literature has been the closest companion of man and the indispensable witness of the transformation of man and society since the beginning of his existence.

In this context, it is important to reveal the attitudes of the new Generation towards the art of literature.

The sample of the research consists 477 students from 11th and 12th grades of secondary education institutions selected by random method in Ümraniye District of Istanbul. The perspective of the Z Generation on Literature which was developed by the researcher as a data collection tool, the Attitude Scale for Generation Z's Perspective on Literature (ZKEBYTÖ) which was used.

As a result of the research, there are significant differences in the attitudes of Generation Z towards literature, their gender, the type of school they attend. In the analysis of social media and writing tendencies according to gender, no significant differences were found.

Keywords : Art , Literature , Attitude , Social media, Generation Z

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLOLAR DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XIII
EKLER DİZİNİ.....	XV
SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XVI
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Yazın Özeti	2
1.2. Problem Durumu	4
2. KUŞAK NEDİR?	7
2.1. Kuşaklar Üzerine Çalışmalar	8
2.1.1. Geçmişten Günümüze Kuşaklar ve Genel Özellikleri	10
2.1.2. Z Kuşağı.....	18
2.1.2.1. Z Kuşağının Yetiştığı Dönemde Dünyada ve Türkiye'deki Gelişmeler	19
2.1.2.2. Z Kuşağının Genel Özellikleri.....	22
2.2. Edebiyat	24
2.2.1. Edebiyat ve Toplum İlişkisi	26
2.2.2. Edebiyatın Nesiller Üzerindeki Etkisi	29
2.3. Tutum Nedir?.....	31
2.3.1. Tutum ve Davranış İlişkisi.....	32
2.3.2. Tutumların Ölçülmesi	33
2.4. Problem Cümlesi	33
2.4.1. Alt Problemler.....	33
2.5. Araştırmanın Amacı.....	34
2.6. Araştırmanın Önemi	34
2.7. Araştırmanın Varsayımları	34
2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	35
2.8.1. Tanımlar ve Terimler	35

3. YÖNTEM	36
3.1. Araştırma Modeli.....	36
3.2. Kapsam ve Sınırlılıklar	36
3.2.1. Evren.....	36
3.2.2. Örneklem.....	36
3.3. Veri Toplama Araçları.....	38
3.3.1. Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi	38
3.4. Verilerin Toplanması	40
3.5. Veri Çözümleme Teknikleri	40
4. BULGULAR.....	41
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	75
5.1. Tartışma	75
5.2. Sonuç	80
5.3. Öneriler.....	81
KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	87
ETİK KURUL KARARI	99
ÖZGEÇMİŞ	100

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Kuşakların geçmişten günümüze sıralanması.....	10
Tablo 2. Kuşakların genel nitelikleri.....	16
Tablo 3. Türkiye’deki Z kuşağı.....	20
Tablo 4. Z kuşağı bireylerinin yetiştiği çağda türkiye’deki sosyal olaylar ve dünyadaki teknolojik gelişmeler.....	21
Tablo 5. Araştırmadaki çalışma grubunun demografik özellikleri	37
Tablo 6. Çalışma grubunun “edebiyat denilince aklınıza ilk ne geliyor?” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	37
Tablo 7. Çalışma grubunun “edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	37
Tablo 8. Çalışma grubunun “edebiyat ürünlerini okurum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	37
Tablo 9. Çalışma grubunun “edebiyat denilince aklınıza ilk ne geliyor?” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	41
Tablo 10. Çalışma grubunun “edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	42
Tablo 11. Çalışma grubunun “edebiyat ürünlerini okurum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	42
Tablo 12. Çalışma grubunun “edebiyat ömrünü tamamlamıştır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	43
Tablo 13. Çalışma grubunun “edebiyat yeniçaağlara uyum sağlayabilecek bir sanattır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	44
Tablo 14. Çalışma grubunun “edebiyatı eğitim öğretim hayatımda etkisi olduğu için öğrendim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	45
Tablo 15. Çalışma grubunun “edebiyat; hayatımda ders olması dışında bir anlam ifade etmemektedir” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	46
Tablo 16. Çalışma grubunun “edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	47
Tablo 17. Çalışma grubunun “edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	48
Tablo 18. Çalışma grubunun “edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okuyorum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	49

Tablo 19. Çalışma grubunun “okuduğum edebi eserlerde kendimden izler bulabiliyorum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	50
Tablo 20. Çalışma grubunun “kendimi ifade edebilmek için bir edebi metinden yararlanabilirim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	51
Tablo 21. Çalışma grubunun “edebi metinler arasında en çok okumayı sevdiğiniz metinler hangileridir?” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	52
Tablo 22. Çalışma grubunun “sosyal medya paylaşımlarında kullanmak için edebiyattan yararlanırım” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	53
Tablo 23. Çalışma grubunun “sosyal medyadaki edebiyat sayfaları ilgimi çeker” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	54
Tablo 24. Çalışma grubunun “görsel medya (sinema, televizyon, çeşitli sosyal ağlar vb) edebiyattan daha çok ilgimi çeker” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	55
Tablo 25. Çalışma grubunun “edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	56
Tablo 26. Çalışma grubunun “edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım.” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	57
Tablo 27. Çalışma grubunun “birçok yazar şair vb sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	58
Tablo 28. Çalışma grubunun “edebiyatla ilgili tüm bilgimi okulda edindim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	59
Tablo 29. Çalışma grubunun “edebiyatla genel kültürümü katkı sağladığı için ilgilenirim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	60
Tablo 30. Çalışma grubunun “edebiyatı kişisel gelişimime katkı sağladığı için öğrenirim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	61
Tablo 31. Çalışma grubunun “edebiyatı boş vakit değerlendirme metni olarak görürüm” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	62
Tablo 32. Çalışma grubunun “edebiyat bilgisi sosyal ortamlarda değer gördüğü için önemlidir” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	63
Tablo 33. Çalışma grubunun “edebiyatı bir ders olarak öğrenmek zorunda olduğum için öğrenirim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	64
Tablo 34. Çalışma grubunun “edebiyatla ilgili bir alanı kendime meslek olarak seçerim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	65

Tablo 35. Çalışma Grubunun “Kendimi ifade etmek için bir edebi metin yazmak isterim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	66
Tablo 36. Çalışma grubunun “en az bir tane edebi metin yazmışımdır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	67
Tablo 37. Çalışma grubunun “edebi metin yazmak için çaba gösteririm” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	68
Tablo 38. Çalışma grubunun “edebi metnimi sosyal medyada paylaşmak amaçlı oluştururum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı.....	69
Tablo 39. Çalışma grubunun “edebi metin yazma ihtiyacı hissetmem” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı	70
Tablo 40. Örneklem grubunun z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu yazma eğilimi puanlarının cinsiyet değişkenine karşılaştırılması	72
Tablo 41. Örneklem grubunun z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu edebiyatı öğrenme amaçlarının okul türü değişkenine karşılaştırılması	72
Tablo 42. Örneklem grubunun z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu sosyal medya puanlarının cinsiyet değişkenine karşılaştırılması.....	73
Tablo 43. Örneklem grubunun z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu sosyal medya puanlarının okul türü değişkenine karşılaştırılması.....	73
Tablo 44. Örneklem grubunun z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu edebiyatın tanımını bilme puanlarının okul türü değişkenine karşılaştırılması	74
Tablo 45. Örneklem grubunun z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu edebi eser okuma puanlarının cinsiyet değişkenine karşılaştırılması	74

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. “Edebiyat denilince aklımıza ne geliyor?” maddesinin dağılımı.....	41
Şekil 2 “ Edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır.” maddesinin dağılımı	42
Şekil 3. “ Edebiyat ürünlerini okurum.” maddesinin dağılımı.....	43
Şekil 4. “ Edebiyat ömrünü tamamlamıştır” maddesinin dağılımı	44
Şekil 5. “ Edebiyat yeni çağlara uyum sağlayabilecek bir sanattır” maddesinin dağılımı.....	45
Şekil 6. “ Edebiyatı eğitim öğretim hayatımda etkisi olduğu için öğrenirim” maddesinin dağılımı	46
Şekil 7. “ Edebiyat; hayatımda ders olması dışında bir anlam ifade etmemektedir” maddesinin dağılımı	47
Şekil 8. “Edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum” maddesinin dağılımı.....	48
Şekil 9. “ Edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum” maddesinin dağılımı	49
Şekil 10. “ Edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okurum” maddesinin dağılımı.....	50
Şekil 11. “ Okuduğum edebi eserlerde kendimden izler bulabiliyorum” maddesinin dağılımı.....	51
Şekil 12. “ Kendimi ifade edebilmek için edebi metinden yararlanabilirim” maddesinin dağılımı	52
Şekil 13. “ Edebi metinler arasında en çok okumayı sevdiğiniz metinler hangileridir?” maddesinin dağılımı	53
Şekil 14. “ Sosyal medya paylaşımlarında kullanmak için edebiyattan yararlanırım” maddesinin dağılımı	54
Şekil 15. “ Sosyal medyadaki edebiyat sayfaları ilgimi çeker” maddesinin dağılımı	55
Şekil 16. “ Görsel medya (sinema, televizyon, çeşitli sosyal ağlar vb.) edebiyattan daha çok ilgimi çeker” maddesinin dağılımı	56
Şekil 17. “ Edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır” maddesinin dağılımı.....	57
Şekil 18. “ Edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım” maddesinin dağılımı.....	58
Şekil 19. “ Birçok yazar, şair vb. sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım” maddesinin dağılımı	59

Şekil 20. “ Edebiyatla ilgili tüm bilgimi okulda edindim” maddesinin dağılımı.....	60
Şekil 21. “ Edebiyatla genel kültürüme katkı sağladığı için ilgilenirim” maddesinin dağılımı.....	61
Şekil 22. “ Edebiyatı kişisel gelişimime katkı sağladığı için öğrenirim” maddesinin dağılımı.....	62
Şekil 23. “ Edebiyatı boş vakit değerlendirme metni olarak görürüm” maddesinin dağılımı.....	63
Şekil 24. “ Edebiyat bilgisi sosyal ortamlarda değer gördüğü için önemlidir” maddesinin dağılımı	64
Şekil 25. “ Edebiyatı bir ders olarak öğrenmek zorunda olduğum için öğrenirim” maddesinin dağılımı.....	65
Şekil 26. “ Edebiyatla ilgili bir alanı kendime meslek olarak seçerim” maddesinin dağılımı.....	66
Şekil 27. “ Kendimi ifade edebilmek için bir edebi metin yazmak isterim” maddesinin dağılımı	67
Şekil 28. “ En az bir tane edebi metin yazmışımdır” maddesinin dağılımı	68
Şekil 29. “ Edebi metin yazmak için çaba gösteririm.” Maddesinin Dağılımı	69
Şekil 30. “ Edebi metnimi sosyal medyada paylaşmak amaçlı oluştururum” maddesinin dağılımı	70
Şekil 31. “ Edebi metin yazma ihtiyacı hissetmem.” maddesinin dağılımı	71

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Z Kuşğının Edebiyata Bakışına Yönelik Tutum Ölçeği	87
Ek 2. Deneme Örneğleri.....	95

SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
C.	: Cilt
Der.	: Derleyen
F	: f değeri
f	: Frekans
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
n	: Öğrenci sayısı
Ort.	: Ortalama
P	: Anlamlılık Düzeyi
S.	: Standart Sapma
S	: Sayı
s.	: Sayfa Sayısı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
ZKEBYTÖ	: Z Kuşağının Edebiyata Bakışına Yönelik Tutum Ölçeği

1. GİRİŞ

Bugün değişen dünya düzeniyle teknoloji gündelik hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Genel ağın keşfi ve genel ağa hızlı erişim insanlık tarihinin dönüm noktalarından bir olmuştur. Son yirmi yılda dünyada yaşanan küresel ısınma, ekonomik kriz, Arap baharı, covid-19 pandemisi ve dijital dünyanın evlerimizin içine kadar girmesi çağın insanlarını farklı bir noktaya getirmiştir. Bu süreçleri yaşayan ve süreçlerin şekillendirdiği yeni bir nesil ortaya çıkmıştır: İ-Generation, dijital kuşak gibi adlandırılmalarının da kullanıldığı Z kuşağı. Kuşak çalışmalara 1900'lü yılların başından itibaren başlasa da geçmişten günümüze gelen kuşaklar arasında adından en çok söz ettiren kuşak Z kuşağıdır. İnsanlık tarihinin görmediği, tahayyül edemediği ölçüde hızlanan haberleşme teknikleri ve gelişmeler çağının nesli olan Z kuşağı her yönüyle dikkate değer özellikler taşımaktadır. Genel ağda sürekli aktif, aynı anda beş ekranı idare edebilen bu nesil, hızlı düşünme becerileri ve el-göz-zihin koordinasyonları açısından yeteneklidir. Bu yeteneklerinin yanında görsel araçları kullanmayı tercih etmektedirler. Günlük yaşamlarının büyük bir bölümünde çevirim içi durumdadırlar.

Değişen dünya düzeninde kadim gelenekten getirdiğimiz birtakım alışkanlıklar yerini dijital alternatiflerine bırakırken ya tamamen yok olmakta ya da teknolojik gelişmelere uyum sağlamaktadır. Bugün birçok devlet dairesi de dahil olmak üzere pek çok yerde evraklar mektup biçimde iletilmiyor. Mektubun yerini e-postalar almış durumda. Köklü bir geleneğe sahip olan sanatlar dijital ortamlarda yer almaya başlamaktadır. Birçok müze çevirim içi şekilde ziyaret edilebilmektedir. Bilgiye ulaşma iki tuşa basmak kadar kolay hale gelmiştir. Her şeyin hızlı bir şekilde tüketildiği bir zaman dilimi yaşanmaktadır. Acelesi olan bir kuşağın, durup dinlenmek, dinlemek, anlamak, yorumlamak üzerine temellendirilen edebiyat sanatı karşısındaki duruşu çağı anlamada önem kazanmıştır.

Yazılı ve sözlü bir ifade sanatı olan edebiyat; insanın kendini anlatma isteğinden doğmuştur. En gelişmiş iletişim unsuru olan dili malzemesi haline getiren edebiyat insan odaklı bir sanattır. Şiir ve tiyatro ile başlayan yolculuğu 16. Yüzyılda Avrupa'da burjuva sınıfının gelişmesiyle romanı bünyesine katmıştır. Uzun yıllar şiir egemenliğinin olduğu edebiyatta son iki yüzyılda roman öne geçmiş görünmektedir. Ancak roman gibi uzun uğraşlar, derin incelemeler, saatler süren okumalar isteyen bir tür son dönemin baskın nesli olan Z kuşağının okuma tercihleri arasında yerini almış

mıdır? Son yüzyılda gelişen bir edebi tür olan küçürek hikâye edebiyatın çağ karşısında gelişmesinin devam ettirdiğinin göstergesidir.

Günlük hayattaki davranışlarımızı şekillendiren, davranışlarımızın altında yatan psikolojik özelliklerimize tutum adı verilir. Tutumlar genetik yollarla dünyaya taşıdığımız davranış biçimleri değildir. Zaman geçtikçe davranışlar yoluyla oluşmaktadır. Yaşadığımız çağı, bu çağın değerlerini ve geleneksel değerlerimizi anlamlı kılmada çağdaş insanı anlamak önemlidir. Bu çalışmada dönemin öne çıkan nesli Z kuşağının edebiyat sanatına yönelik tutumları Türk dili ve edebiyatı dersi, sanat olarak edebiyat, okumayı tercih ettikleri edebi türler, edebiyat ile sosyal medya ilişkisi, yazarlık bağlamında edebiyata bakışları açısından ele alınmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın problem durumu, amacı, gerekliliği, problem cümlesi, çıkarımları, sınırlılıklarına ilişkin çalışmalara yer verilmiştir.

1.1. Yazın Özeti

Z kuşağı üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde bu alanda daha çok Z kuşağının genel özellikleri, marka bilinci, sektörler açısından önemi vb. konular üzerine araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Z kuşağının sanat ile ilişkisi bağlamındaki çalışmalarda eksiklik görülmektedir. Z kuşağına gelene kadarki süreçte kuşaklar üzerine yapılan ilk çalışma Manheim(1952)'in 1952 yılında genişletilen The Problem of Generation adlı çalışmasıdır. Bu çalışmadan kuşakları oluşturan etmenler üzerinde durulmuş ve sosyolojik kuşak kavramı belirtilmiştir.

Strauss ve Howe (1992) geliştirdikleri kuşak teorisinde dünya ve Amerika tarihinde birbirini takip eden bir kuşak tekrarı olduğunu; tarihi olayların tekrarlanan kuşak karakteristikleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. (Strauss ve Howe, 1992)

Aslaner ve Aslaner (2021) alanında uzman akademisyenlerin Z kuşağı üzerine farklı araştırma yöntemlerini kullanarak oluşturdukları makalelerin derlemesiyle oluşturdukları Dijital Çağda Z Kuşağı adlı çalışmayla Türkiye’de bu alanda önemli bir eksikliğin giderilmesine katkı sağlamışlardır. (Aslaner ve Aslaner, 2021)

Ayhün (2013) Kuşaklar Arasındaki Farklılıklar ve Örgütsel Yansımaları adlı makalesinde, sessiz kuşaktan Z kuşağına kadar yazında adı geçen tüm kuşakların özelliklerini betimlemiş ve farklı araştırmacıların belirledikleri zaman aralıklarını içeren fikirleri tablolaştırarak kuşaklar üzerine yapılacak çalışmalarda bu farklılıkları ortaya koymuştur. (Ayhün,2013)

Başol ve Aydın (2014) 363 kişiyle yaptığı anket çalışmasında X ve Y Kuşağı arasındaki çalışma farklılıklarını ortaya koymak için iş tatmini, yükselme imkanları, çalışma ortamı, arkadaşlık ilişkileri vb. alanlarda araştırma yapmış, çalışmanın sonucunda en yüksek değişkenin iş anlamı en düşük değişkenin ise rol belirsizliği olduğunu tespit ederken adı geçen iki kuşak arasında çalışma hayatı anlamında büyük farklar olmadığını tespit etmiştir. (Başol ve Aydın,2014)

Bayramoğlu (2018) 173 kişiyle Çorum'da yaptığı araştırmada önce X ve Y Kuşaklarının genel özelliklerini ortaya koymuş sonrasında yaptığı görüşmelerde katılımcı sayısının az olduğu da göz önünde bulundurularak ilgili kuşakların liderlik davranışları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını saptamıştır. (Bayramoğlu,2018)

Ceyhan (2021) 78 katılımcı ile yaptığı anket çalışmasında Z kuşağını siyasal iletişim açısından değerlendirmiş, çalışmada geleceği temsil eden, etkileşime önem veren Z kuşağı bireylerinin esnek bir yapılanma, yönetmekten ziyade sorumluluk vererek eğiten bir lider anlayışını, şeffaf iletişimin bulunduğu bir vatandaşlık ortamını istedikleri sonucunu ortaya koymuştur. (Ceyhan, 2021)

Keleş (2013) 617 katılımcıyla gerçekleştirdiği anket çalışmasında kuşakların girişimcilik eğilimi üzerinde yaptığı araştırmasında kuşaklar arasında başarıya ihtiyacı ile içsel kontrol odaklılık bileşenlerinin anlamlı farklılık göstermediği; bağımsız olma, yaratıcılık eğilimi ve risk alabilme bileşenlerinin ise istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. (Keleş, 2013)

Keskin (2017) 1230 katılımcıyla gerçekleştirdiği çalışmada kuşakların politik pazarlama unsurlarından etkilenme düzeylerini araştırmış, bu bağlamda kuşak farklılıklarının 2017 referandumunda kullanılan oylar üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. (Keskin, 2017)

Lev (2020) 1995 -2010 yılları arasında doğup iş dünyasına uyum sağlamaya çalışan Z Kuşağının belirgin özelliklerini analiz ederek ortaya koymuş, teknolojinin Z kuşağını etkileyen en önemli faktör olduğunu ortaya koymuş, bunu yansımalarının geleceğin dünyasını şekillendireceği tespitinde bulunmuştur. (Lev,2020)

Mercan ve Köseoğlu (2021) Z kuşağının eğitim ve öğrenme süreçlerinde dijital oyunların yerini ortaya koymak amacıyla yaptıkları çalışmada, eğitim ortamlarının teknolojiye uygun hazırlanması ile dijital oyunlarla zenginleştirilmesinin Z kuşağının eğitime katılımını ve ilgisini artıracığı tespitinde bulunmuşlardır. (Mercan ve Köseoğlu, 2021)

Oblinger ve Oblinger (2005) erken dönemde net jenerasyonu olarak adlandırdığı Z Kuşağının öğrenme biçimlerini anlamak ve eğitim öğretimlerinde teknolojinin yerini

ortaya koymak için yaptığı çalışmada lise öğrencileri için teknolojinin soyut kavramları adlandırmada eğitimde önemli bir yeri olduğu tespitinde bulunmuştur. (Oblinger ve Oblinger, 2005)

Taşlıbeyaz (2019) Z kuşağına yönelik yapılan araştırma çalışmaları üzerinde analizde bulunmuş, yaptığı çalışmada Z kuşağı ile ilgili araştırmaların 2017 yılında yoğunlaştığını; bu çalışmaların Z kuşağının özelliklerini belirlemek, teknoloji kullanma eğilimlerini saptamak ve öğrenme şekillerini ortaya koyma konularına değindiğini ortaya koymuştur. (Taşlıbeyaz, 2019)

Uslu Divanoğlu (2017) Kuşak farklılıklarının politik pazarlama ve siyasal iletişimdeki önemini ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmasında kuşak kavramı ve geçmişten günümüze kuşakların özelliklerini belirterek toplumsal açıdan kuşakların önemini ifade etmiştir. (Uslu Divanoğlu, 2017)

Yüksekbilgili (2013) 603 katılımcıyla yaptığı anket çalışmasında kuşakların belirli özelliklerini ifade ettikten sonra Y kuşağı için belirlenen temel özelliklerin Türkiye’de yaşayan Y kuşağı ile uyum gösterip göstermediğini belirlemeyi amaçlamış, anket verilerinin incelenmesiyle Türkiye’de yaşayan Y kuşağının bazı konularda farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. (Yüksekbilgili, 2013)

Witt ve Baird (2018) çalışmasında Z kuşağına ulaşmaya çalışan herhangi bir marka veya kuruluş için Z Kuşağının temel gerçeklerini, sosyal medya ve içerik oluşturma deneyimlerini, gelişen teknolojilerle etkileşimlerini ortaya koymuştur. (Witt ve Baird, 2018)

1.2. Problem Durumu

Bireyler arasındaki iletişimin en temel unsurlarından bir olan dil ile oluşturulan edebiyat medeniyetin taşıyıcılarının başında gelir. Edebiyat insanların anlatma ihtiyacının güzellikle buluşmasından doğan bir sanattır. Güzeli bulup ortaya çıkarmak var olan güzelliklerden dil aracılığıyla yeni bir ürün ortaya koymak edebiyatın temel amacıdır. Edebiyat güzeli anlatırken yaratılmışların en güzeli “insan” etrafında şekillenir. İnsanlar yaşadıkları ortam ve gruplardan bağımsız düşünülemez. Bu yüzden insandan hareketle güzeli arayan edebiyatın toplumdan etkilenmesi ve toplumu etkilemesi kaçınılmazdır. “Edebiyat ifadesi tarih içerisinde sadece estetik yönüyle düşünülmemeli, aynı zamanda ürünü olduğu toplumun kültürünü hem aynı dönemde diğer toplumlara hem de ait olduğu milletin doğacak yeni kuşaklarına ulaştırmada bir vasita olarak görülmelidir. (Güzel, 2005) diyen Güzel edebiyatın toplumsal yönüne vurguda bulunmuştur.

Kavcar ise edebiyatı, aracı ve ortamı dil olan bir güzel sanat dalı olarak ifade eder. (Kavcar, 1994) Sanat yapıtlarının ilk hedefi muhatabında güzellik duygusu bırakmaktır. Bu güzellik duygusunu kelimeler yoluyla ortaya koymayı hedefleyen edebiyat yüzyıllarca milletlerin biriktirdiği estetik anlayışı çağın imbiğinden geçirerek yeni olana intibak ederken gelenekten getirdiklerini de dönüştürür, geliştirir.

Bir sanat olarak edebiyat bireyin evvela özünü, sonra da etrafında olup bitenleri anlamlandırmada araç olarak görülür. Her millet gelenekten getirdiği edebiyat anlayışını modern zamanlarla da özdeşleştirerek gelecek kuşaklara öğretmek, benimsetmek ister. Benimsetmek istediği gibi bir de edebiyatın topluma kazandırdıklarını gelecek kuşaklara da taşıması için çaba gösterir. Ulusal kültürünü edebiyat yoluyla bir kuşaktan diğerine taşımak isteyen toplumlar bunun için farklı yolları kullanır. Bu aktarım sürecinde sistemli bir eğitim politikası gütmenin yanı sıra, ailelerin şifahen aktarımı da söz konusudur. Okullarda okutulan Türk dili ve edebiyatı dersleri yeni nesillerin sanat bilinci oluşturmada önemli bir yer tutar. Ülkemizde gençlere dokuzuncu sınıftan itibaren edebiyat eğitimi verilmektedir. Bu edebiyat eğitiminin müfredatında hem metin üzerinden bir sanat yapıtının estetik özelliklerini saptama hem de Türk edebiyatı tarihinin dönemlerini ayrıntılı bir şekilde kavrama hedeflenmektedir. Ailedeki edebiyat eğitimi ise genellikle aile büyüklerinin çocukluk çağından itibaren masal anlatımı ve kitap okuma etkinlikleri ile yapılır. Edebiyatın sistemli bir eğitimi olarak kabul edemesek de son on yılda sosyal medya kaynaklarının da bu alanda yerini aldığını kabul etmemiz gerekmektedir. Sosyal medya mecralarındaki edebiyat sayfaları, şairlerin/ yazarları kişisel hesapları, şiir kulüpleri, kitap inceleme ve tanıtma platformları dijital nesil olarak nitelendirdiğimiz Z kuşağının sosyal medyada etkin bir şekilde faaliyet göstermesiyle edebiyatın algısında kendine yer açmayı başarmıştır.

Teknolojik çağın çocukları olarak ifade edilen Z kuşağı farklı tarih aralıkları olsa da ülkemizde 2000–2020 yılları arasında dünyaya gelen nesli temsil eder. Z kuşağı son dönemde sıkça duyduğumuz, farklı alanlarda araştırma çalışmalarının hızlandığı dijital dünyanın ilk yerlileri kabul edilmektedir. Sosyolojik manada kuşakların belirlenmesinde dünyada yaşanan ülkede toplumu derinden etkileyen olayla dikkate alınmaktadır. Z kuşağının başlangıç çizgisi en başat özelliği ise dünyaya geldikleri dönemde teknolojinin hayatının her alanını kaplamış olmasıdır. Z kuşağının öncülü olan Y kuşağı dijitalleşme dönüşümünü yaşamıştır. Mektup da yazmış, e-postada atmış; basılı yayın organlarından da haber almış, genel ağ haberciliğini de kullanmıştır. El yazısıyla, daktiloyla nihayet bilgisayarla dilekçe yazmıştır. Yani dönüşümün tanığı olup dönüşümden etkilenmiştir. Z kuşağı ise tamamen dijitalleşen evrenin ilk neslidir. Z

kuşığı, gündelik yaşamın hemen her alanında yaygın biçimde kullanılan teknolojiler ile iç içe yaşayan bir zaman diliminde doğan ve bunun getirdiği türlü nitelikleri bünyesinde barındıran bir kuşığı anlatmaktadır. (Taşlıbeyaz, 2019) Karşılaştıkları tüm sorunları hızlı bir şekilde dijital ortamın imkânlarıyla çözmektedir. Kendilerini ifade edebildikleri en iyi ortam sosyal medya mecralarıdır. “Z kuşığı bireyleri internet, teknoloji vb. konularda psiko-motor becerileri ile birlikte etkili bir şekilde yaygın olarak kullanımına ve gelişimine tanık olmuştur.” (Başol ve Aydın, 2014) Bu kuşağın psiko-motor becerilerinin gelişmiş olması zihin-kas koordinasyonunun daha hızlı ve uyumlu çalışmasını sağlamıştır. Bu nedenle Z kuşığı bireyler diğer kuşaklara nazaran birden fazla tema üstünde düşünme ve kabiliyetlerini geliştirerek harekete geçirebilme yetisine ve farkındalığına sahiptir. Genel ağsız bir dönem yaşamayan Z kuşığı “Olağanüstü bir biçimde teknolojiye bağımlıdır ve anadilleri teknolojik bir dildir.” (Reeves & Oh, 2008)

Teknolojik bir dille iletişim kuran bu kuşağın kullandığı sözcükler, kurdukları cümleler aileleri için oldukça farklıdır. Teknolojinin diliyle yoğrulan bir nesil için görsel algılama da önceliklidir. Kendilerini yazı dilinden ziyade görsel materyallerle ifade etmektedirler. Ayrıca dünyada en az kardeş sayısına sahip olan kuşak olmaları sebebiyle de iletişimde dijital ortamları kullanmaları arasında bağ kurulabilir. Son on yılda adından çokça söz ettiren ve önümüzdeki on yıla damga vuracağı düşünülen Z kuşağının dil ile geliştirilen yazılı ve basılı bir sanat olan edebiyata karşı bakışı önem arz etmektedir.

Çağlar boyunca her hareketten her nesilden beslenerek genişleyen, gelişen edebiyat Z kuşağının hüküm sürdüğü dönemde nasıl konumlanacak ya da adı geçen kuşağın edebiyat ile etkileşimi ne derecede ve hangi boyutta kalacaktır soruları yanıt beklemektedir. Hem okur hem de yazar olarak Z Kuşağının dijital dünyasında estetik anlayışıyla edebiyatın yerini saptamak önemlidir. 21. Yüzyıla kadar gelen süreçte toplumsal hafızanın en güçlü taşıyıcı olan edebiyatın teknoloji çağının dönemecindeki duruşunu, dönüşümünü ve konumunun e dikkate değer belirleyicisi Z kuşığı olacaktır.

Özetle edebiyat ve Z kuşağını arasındaki bağ birey-sanat-toplum arasındaki bağın açıklayıcısı konumdadır.

2. KUŞAK NEDİR?

Son dönemde karşımıza çeşitli platformlarda sık sık çıkan *kuşak* kavramı kaynaklarda çeşitli şekilde karşımıza çıkmaktadır. Türkçede nesil sözcüğü ile aynı anlamda kullanılan kuşak Türk Dil Kurumunun sözlüğünde “Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağı şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu.”¹ biçiminde tanımlanmıştır. Belirli bir grubun kuşak olarak değerlendirilebilmesi için belirli bir zaman diliminde doğmuş, bu zaman diliminde yaşanan toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel olayla maruz kalmış olması gerekmektedir. Bu zaman diliminde hem dünyada hem de içinde bulunulan ülkede gelişen olaylar kuşakların oluşmasını etkilemiştir. Kuşak birbirine yakın zaman aralığında hayata gözlerini açmış ve birbirine benzer biçimde yaş ve aynı yaşam dönemini paylaşan ve bu yaşam döneminde belirli olay ve olguları kendileri tarafından biçimlendirilmiş olan bireyler grubunu ifade etmek için kullanılmıştır. (Keleş. 2011)

Bilimsel çalışmalarda nesil/ kuşak bir biyoloji terimi olarak karşımıza çıkarken modernleşme ile hızlanan toplumsal süreçlerle birlikte sosyolojik bir terim olarak da literatürde yer almaya başlamıştır. Toplumlari anlamada kuşakların önemini vurgulayan Mannheim kuşağı “belirli bir yaş süresini ve yaşam döneminde önemli tarihsel ve sosyal olayları paylaşan sosyal yapılar” olarak tanımlamıştır. (Mannheim, 1952) Marshall’ın daha dar tanımına göre ise kuşak “bir toplumun yaklaşık olarak aynı zamanlarda doğan üyelerinden oluşan yaş gruplarının biçimidir.” (Marshall, 2005)

Felsefi ve sosyolojik bir terim olarak kuşak sözcüğünü sadece 20-25 yılda bir değişen zaman kavramıyla sınırlandırmak yerine toplumsal, ekonomik, kültürel, teknolojik süreçleri de içine alan birden fazla olguyu barındıran bir terim olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Birbiriyle akrabalık ilgisi olmayan farklı şehirlerde, coğrafyalarda doğup yaşayan, ilgi alanları, yaşam koşulları farklılık gösteren bireyler içine doğdukları çağın aynı olması sebebiyle ortak bir sürecin kaderini yaşamaktadırlar. Dolayısıyla bu durum aynı anda farklı yerlerde yaşasalar dahi çeşitli insan topluluklarının ortak özelliklerinin olması sonucunu doğurmuştur. Toplumsal olaylara gösterilen benzer tepkiler, insanın doğa karşısındaki duruşu, teknolojik gelişmelere uyum sağlayıp bunları kullanma becerileri bu ortak özellikler arasında sayılabilir. İşte bu ortak özellikler beşeri

¹ <http://sozluk.gov.tr/> adresinden13.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

bilimlerin gelişmesinde de kuşak kavramının önemini ortaya koymuş, insan davranışlarının anlamlandırılmasında kişilerin ait olduğu kuşakların dikkate alınmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak kuşağı; belirli bir çağın sınırlandırılmış bir zaman diliminde yaşayan, bu zaman diliminde gerçekleşen her türlü olaydan belirli ölçüde etkilenen, bu etkileşimler ve çağın getirdikleri sonucu birbirleriyle ortak özellikler taşıyan bir insan topluluğu olarak ifade edebiliriz.

2.1. Kuşaklar Üzerine Çalışmalar

Bilimsel çalışmalar bir ihtiyaca binaen ortaya çıkmıştır. Pozitif bilimlerin doğuşu her alanda tasnif meselesini yanında getirmiştir. Okay'a göre ilim bir bakıma tasnif demektir. İlim tasnifle başlar demek daha doğru olur." (Okay, 2016) Bu sınıflandırma çalışmaları her alana yayılmıştır. Sosyal bilimlerde yapılan sınıflandırmalar pozitif bilimlerdeki kadar keskin çizgilerle olamamaktadır. İnsan konulu sosyal bilimlerde deneysel çalışmalar fen bilimleri gibi keskin sınırlarla çizilmiş sonuçları her zaman vermeyebilmektedir. Bu yüzden sosyolojik çalışmalardaki tasnifler birbirinden farklılık gösterebilmektedir.

Kuşaklar üzerine yapılan ilk çalışmaya 1923 yılında Karl Mannheim'in "Problem of Generations" adlı yapıtında yer verilmiştir.1952 yılında yeniden tertip edilen bu yapıt, kuşak kavramını en ayrıntılı ve sistematize bir şekilde irdeleyen çalışma olarak kabul edilmektedir. Mannheim'a göre kuşak "belirli zaman diliminde önemli tarihsel olayları yaşamış belirli bir yaştaki insanların oluşturduğu bir gruptur." (1952) Kuşaklar üzerine yapılan çalışmalar sosyal ortamlarda ve iş ortamında yaşanan sıkıntılar üzerine hızlanmıştır. Kuşak çalışmalarının tanımlanma tasnifine gidilmesine ait ilk çalışmalar ABD'de yapılmıştır. Amerikan Etik Kaynak Merkezi (Ethics Resoyrce Center) ve Amerikan Araştırma Ajanslarının ileri sürdüğü bir hipotez olsa da kuşak teorisinin geçmişini oldukça eskilere taşıyabiliriz. İbn-i Haldun Mukkaddime'sinde aynı zaman aralığında doğmuş fertlerin oluşturdukları topluluklardan bahsetmiştir. "İbn-i Haldun belirli bir toplum bünyesindeki var oluş biçimlerinde, tecrübelerinde, sosyalizasyonlarda ve beklentilerde, nitel bir değişikliğin meydana gelmesi için gerekli süreye işaret eder. (Fırat, 2014)

Mertol'un (2012) Howe ve Strauss'tan aktardığına göre kuşak, yirmi yıllık bir dönemi içine almaktadır. İnsanın yaşam evreleri olan çocukluk, gençlik, genç yetişkinlik, orta yaş ve yaşlılık sürelerinin ortalama uzunluğu boyunca, beraber yaşamış insan grubu olarak tanımlanmaktadır. Kuşakların sınırlandırılmasında aynı zaman

aralıklarında dünyaya gelmiş olmak yeterli bir kriter değildir. Bunun yanında toplumda ve dünyada yaşanan ortak kaderi de paylaşmış olmak gerekmektedir. Kuşaklar doğdukları yıllar dikkate alınarak belirlenirken diğer yandan dönemin önemli buluşları, müzik anlayışları, yeni bir uğraş sahası ve bu tarihler içerisinde gerçekleşen savaşlar kuşakların çağlarını belirleyip kişiliğini şekillendirmekte etkili durumdadır. Kuşak hem belirli doğum yılları aralığını hem de yetiştiği yıllarda kamusal ve tarihi dönüm noktası olan olayları paylaşan bir grup olarak tanımlanmaktadır. (Keskin, 2019) Kuşaklar içinde buldukları çağın zorluk ve sevinçlerini birlikte tecrübe etmiş yaklaşık olarak aynı yaş aralığındaki bireylerdir.

Kuşak fikrini ilk kez seslendiren ve kuşak sorunlarını tartışan Mannheim toplumdaki sosyal alanları ve fikir hayatlarını anlamlandırmada nesillerin önemi üzerinde durmuştur. İnsanların olaylar karşısındaki tutum, davranış ve seçimlerinin oluşumunda yaşam deneyimleri etkilidir. Bu sebeple ortalama 20–25 yılı kapsayan biyolojiyi dikkate alan kuşak çalışmalarından ziyade yaşam koşullarını temele alan sosyolojik kuşak tanımlamaları daha dikkate değer hale gelmiştir.

Altundağ'ın “yaklaşık olarak aynı tarihlerde hayata gelmiş, doğdukları çağın şartlarına ve koşullarına göre şekillenmiş, ortak sosyal ve ekonomik olaylardan etkilenmiş, dolayısıyla birbirlerine eşdeğer sıkıntılara maruz kalmış benzer kaderleri paylaşmış, benzer sorumluluklarla yükümlü olmuş bireyler.” (2012, 204 -211) tanımı jenerasyon/ kuşak tanımı için oldukça geniş kapsamlı bir tanımdır.

Kuşak teorisinin ortaya atılış amacı ve kuşak çalışmalarının altında yatan en büyük neden çağı anlamlandırmaktır. Jenerasyonların zihin yapıları, duruşlarını, tutumlarını öğrenmek günümüz alan araştırmalarında önemli bir hal aldığından kuşaklara yönelik çalışmalar da hız kazanmıştır. Kuşakları tasnif etmek ve bu kuşakların başat özelliklerini belirlemek; pazar araştırmaları, seçmen davranışları, müşteri ilişkileri, çalışma şartları, eğitim koşulları ve ortamlarının düzenlenmesi gibi pek çok alanda katkı sağlamaktadır. Birbirinden değişik kuşakların bakış açıları ve çalışma stillerini anlamlandırabilmek ve sağlıklı bir kültürel yaşamın yapımını sağlayabilmek için araştırmacılar bir tasnifin yapılmasını zorunluluk olarak kabul etmiş ve bu bağlamda bir tasnife gitmişlerdir. (Adıgüzel vd., 2014)

20. Yüzyılın başından itibaren sözü edilebilecek altı kuşak sınıflandırılmaktadır. Bu kuşaklar; sessiz kuşak (gelenekselciler), bebek patlaması (BB) kuşağı, X kuşağı, Y Kuşağı ve Z Kuşağı ve Alfa Kuşağıdır. Bazı araştırmacılar Y ve Z Kuşakları arasındaki geçiş dönemini M (Milenyum) kuşağı olarak da adlandırmaktadır. Ancak genel kabul altı biçimdedir.

2.1.1. Geçmişten Günümüze Kuşaklar ve Genel Özellikleri

Bireylerin algıları, hayattan beklemedikleri, ihtiyaç öncelikleri, hayat anlayışları ve alışkanlıkları zamana göre farklılık gösterir. Yaklaşık aynı zaman aralığında doğanların benzer niteliklerinin bulunması, her neslin de birbirinden değişik özellikleri taşıması araştırmacıların kuşaklar ve özelliklerine ilgisini artırmıştır. 1900'lü yılların başından itibaren kuşaklar üzerine yapılan çalışmalarda geçmişten günümüze beş kuşak belirlenmiştir. Bu kuşaklar belirlenirken araştırmacıların farklı tarih aralıklarını da benimsediği olmuştur. Zaman aralıklarının belirlenmesinde çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Araştırmacılar kuşakları belirleyen zaman aralıklarında yaklaşık olarak ortak noktalarda uzlaşmışlardır. Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmacılar kuşakların başlangıç ve bitiş tarihlerini yaklaşık yirmi yıllık zaman dilimine göre belirlemişlerdir. Bu tabloya göre kuşaklar Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması (BB), X, Y, M ve Z Kuşakları olarak tasnif edilmiştir.

Tablo 1. Kuşakların geçmişten günümüze sıralanması (Ayhün, 2013)

	Sessiz Kuşak	Baby Boomers Kuşağı	X Kuşağı	Y Kuşağı	M Kuşağı	Z Kuşağı
Keleş, 2011		1946-1964	1965-1979	1980-1999		
Yelkikalan ve Altın, 2010	1925-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1994		
Salahuddin, 2010	1922-1943	1943-1960	1960-1980	1980-2000		
Haeberle vd., 2009	1930-1944	1945-1964	1965-1979	1980-1999	1999,...	
Crumpacker & Crumpacker, 2007	1929-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1999		
Kyles, 2005	1900-1945	1946-1964	1965-1980	1980-1999		
Lancaster & Stillman, 2002	1925-1945	1946-1964	1965-1980	1981-1999		
Tsui, 2001	1925-1945	1946-1964	1961-1981	1976-1981	1982-2002	
Washburn, 2000	1926-1945	1945-1964	1965-1981	1982-2003		
Spitznas, 1998	1925-1945	1946-1964	1965-1981			
Matthews, 2008					2002,...	
Senbir, 2004	1929-1939	1945-1965	1965-1977	1977-1994	1994-2003	
Seçkin, 2005	1945	1946-1964	1965-1980	1980-1995	1995,...	

Tablo 1’de görüldüğü üzere farklı araştırmacılar tasnifte birbirinden farklı zaman dilimlerini ifade etmişlerdir. Ancak kuşakların adlandırılmasında belirli bir anlaşmaya ulaştıkları görülmektedir. Tüm kuşaklar kendi döneminin niteliklerinin üstlenicisi olurken tüm kuşakların da yaşadıkları döneme uygun sanat anlayışları olduğunu ifade edilebilmektedir.

Kuşaklar teorisinin ilk kuşacı 1920-1945 tarihleri arasında doğan “gelenekseller” adıyla da anılan Sessiz Kuşak’tır. Bu kuşacın başlama tarihini 1900 yılına kadar çekenler olmakla birlikte tüm araştırmacılar bitiş tarihi olan 1945’te hemfikirdirler. En geniş aralığı ile Sessiz Kuşak’ın yaşadığı çağı irdelediğimizde Birinci Dünya Savaşı, Ekonomik Buhran ve ardından İkinci Dünya Savaşı hemen dikkati çekmektedir. Bugün büyük bir çoğunluğunun dünyada olmadığını düşünürsek haklarında en az bilgi sahibi olunan kuşaktır.

Hayatlarını çok büyük yıkımların yaşandığı savaşların şekillendirdiği Sessiz Kuşak tedirginlik özellikleriyle dikkat çekmektedir. Savaşın zorlukları içerisinde yetişmeleri bu kuşacın içe dönük ve tutucu özellikler taşımasına neden olmuştur. Kuşaklar içerisinde aile değerleri, ulusal bilinç, haysiyet ve disiplini en önemseyen grup sessiz kuşaktır. Sessiz Kuşacın doğup büyüdüğü sosyal ve kültürel ortam, hayat stilleri vb. öğeler dikkate alındığında bu neslin iletişim yollarını diğer kuşaklara nazaran daha resmi, hiyerarşik ve yazılı olarak kullandıkları görülmektedir. (Crumpacker ve Crumpacker, 2007)

Sessiz Kuşak’ın doğduğu süreç içerisinde ülkemizde Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemi, Kurtuluş Savaşı, Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluş Süreci ve İnkılâplar dönemi yaşanmıştır. Ülkemizde de yaşanan olaylar dünya tarihi ile benzerlik gösterdiğinden kuşaklar aynı özellikleri taşımaktadır. Türkiye’de iktisadi bunalımın yaşandığı bu süreçte dünyaya gelen bu nesil bugünün büyükanne ve büyükbabalarıdır. Yaşayanların en büyüğü 2022 yılı itibariyle 97 yaş civarındadır. Ülkemizin bu kuşacı teknolojiye mesafeli, geleneklerine sıkı sıkıya bağlı disiplinli bir hayat görüşü olan sadelikten yana ve israfa karşı bir tavır sergileyen özellikler taşımaktadır.

Sessiz Kuşak’ın doğduğu dönemde Türk edebiyatında; Milli Edebiyat, Kurtuluş Savaşı Dönemi Türk edebiyatı, Beş Hececiler, Yedi Meşale edebiyat anlayışları yaşanmıştır, Edebi metinlerde şiir bu alana yön veren en önemli türdür. Roman ve hikâyelerde daha çok Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet Devrimleri konuları ön plana çıkmaktadır. Özellikle Cumhuriyetin ilk yılları olarak adlandırdığımız 1925–1946 yılları arasında yeni kurulan devletin kuruluş felsefesini halka aşılama çabası söz konusudur.

Bu dönemim sanatçıları arasında; Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Nazım Hikmet, Ziya Osman Saba şiirde; Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Sabahattin Ali, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa, roman türünde Sait Faik ise hikâyede öne çıkmaktadır. Sessiz Kuşak'ın yaşadığı dönemde edebiyat dünyası dergi ve gazeteler üzerinden yön bulmaktadır. Romanların birçoğu gazetelerde tefrika edilerek okuyucuya ulaştırılmıştır.

BB Kuşağı ya da Patlama Kuşağı adı ile anılan bir sonraki kuşağın doğum aralığı 1946–1964 yıllarını kapsar. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminin ardından hızla artan doğum oranları sebebiyle bu kuşağa Bebek Patlaması adı verilmiştir. Bu kuşağın yaşam süreci içerisinde dikkat çeken olaylar; dünyada İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen insan hakları çalışmaları ve soğuk savaş süreci iken Türkiye'de çok partili hayata geçiş ve ihtilal dönemi olmuştur. Savaşın yıkımlarını ortadan kaldırmak, ekonomik olumsuzluklarla baş edebilmek ve totaliter rejimlere başkaldırı bu kuşağın önde gelen hedefleri olarak saptanmaktadır. Koşulların az da olsa iyileşmesiyle bu nesil Sessiz Kuşak' göre öz güveni daha yüksek bir nesildir. Öz benliklerine daha fazla değer verdiklerinden “Ben” nesli olarak da bilinen bu kuşağın karakteristik özelliklerini oluşturan başat nitelikler arasında savaş karşıtlığı, kadın hakları, insan hakları, toplumsal, eşitlik, eşit imkânlar ve iş fırsatları, sağlam çalışma ahlakı, bireysel sorumluluk yüklenebilmek, önceki kuşağa göre en eğitilmiş ve daha özgürlükçü özellikler bulunmaktadır. (Uslu Divanoğlu, 2017)

Bebek patlaması kuşağının yaşadığı dönemde ileri seviye sayılan teknolojiler, gramofon, radyo, televizyon ve buzdolabıdır. 2022 Yılı itibariyle en yaşlısı 76 yaşında olan bu kuşağın üyelerinin bir kısmı genel ağ teknolojileri ve araştırma yöntemlerine sıcak bakarken bir kısmı tutucu yaklaşımını sürdürmektedir. Bebek Patlaması Kuşağı Adıgüzel'e göre “Duygusal olarak sadakatleri yüksek, kanaatkâr ve aynı işyerinde istikrarlı bir şekilde uzun süre çalışan yapıya sahip bireyler...” olarak ifade edilmiştir.

1946-1964 yılları arasında doğan Bebek Patlaması kuşağının yaşadığı dönemde Garip Hareketi, Hisarcılar, Attila İlhan ve Mavi Dergisi, İkinci Yeni Hareketi şiir alanında adından söz ettirmiştir. Dönemin sonunda Orhan Veli ile basmakalıp memleketçi şiir ve gelenekten gelen redif, kafiye vb. unsurlara karşı çıkmış, bunun karşısında Mehmet Çınarlı önderliğinde Hisar dergisinde toplanan gelenekçiler eski şiiri devam ettirmeye çalışmışlardır. Attila İlhan'ın etkisiyle Mavi Dergisi'nde toplanan şairler ise Nazım Hikmet çizgisindeki Marksist anlayışı sürdürmüşlerdir. 1955-1965 yılları arasında ise Garip şiirinin karşısında imgeyi ön plana alan, anlam kapallılığı ve

söz oyunlarıyla şiir yazan Cemal Süreya, Turgut Uyar, İlhan Berk vd. İkinci Yeni Şiir anlayışı ortaya koymuştur.

Çok partili hayata geçiş, tarımda makineleşme, köyden kente göç süreçlerinin yaşandığı ülkemizde roman türü hızlı bir gelişme göstermiş, romanda konu çeşitlenmesi artmıştır. Bireyin iç dünyasını esas alan anlayışla Ahmet Hamdi Tanpınar, tarihi–toplumsal konuları işleyen Kemal Tahir, Çukurova yöresini, ağa–köylü çatışmasını, işçi sorunlarını işleyen Orhan Kemal ve Yaşar Kemal, Kurtuluş Savaşı'nı işleyen romanlarıyla Tarık Buğra, eski Türk tarihini ele alan romanlarıyla Hüseyin Nihal Atsız ve Mustafa Necati Sepetçioğlu dönemin adından söz ettiren yazarlarındandır.

Sessiz Kuşak ve Bebek Patlaması Kuşaklarının çocukları olarak dünyaya gelen X kuşağı bireyleri 1965–1979 yılları arasında doğmuştur. X kuşağının dünyaya geldiği dönemlerde petrol krizi, Berlin Duvarı'nın yıkılışı, Vietnam Savaşı gibi tarihi ve toplumsal gelişmeler yaşanmıştır. Ülkemizde de darbeler, ekonomik krizler, sağ–sol çatışmalarının yaşandığı döneme denk gelen X kuşağı nüfusu diğer kuşaklara nazaran azdır. Geçmiş dönemlere göre yaşam standartlarının az da olsa iyileşmesi, eğitim ve sağlık imkânlarının genişlemesi bu kuşağın nispeten daha rahat yetişmesini sağlamış ve bir geçiş kuşağı olma özelliğini ön plana çıkarmıştır. Türkiye’de genel olarak Sessiz Kuşak’ın çocukları olan bu nesil daha çalışkan realist ve kanaatkâr bir yapıya sahiptir. (Adıgüzel, 2014) Dünyanın değişiminin ilk şahitleri olan bu kuşak, küreselleşmenin hızla yayılmasını yaşamışlardır. Küreselleşen dünyaya şüphe ile yaklaşmışlar; bu da onları şüphecilikleriyle bilinen bir kuşak haline getirmiştir. X kuşağı çocukları; ekonomi, toplum ve aile açısından çok tekin olmayan bir dönemde yetiştiler. Dünyada yaşanan büyük petrol krizi; ülkemizdeki siyasi çatışmalar ve üniversite olaylar, durma noktasına gelen bir iktisadi ortamın şahidi oldular. Kadınların çalışma hayatına katılmasıyla daha az çocuk sahibi olmaları, iki ebeveynin de çalışmasıyla okul dönüşü eve anahtarla giren ilk kuşak olma özelliğini taşıdılar. Yaşanan maddi krizler dolayısıyla para kazanma amacının daha da artması ile ferdiyetçiliğin önem kazandığına tanık oldular.

2022 yılı itibariyle en büyüğü 57 en küçüğü 43 yaşında olan X kuşağı; teknoloji ve bilgi ile oldukça barışık, hedef odaklı, özgürlüklerine düşkün, kanaatkâr, maddi kaygıları yüksek, toplumsal olayları yakından takip eden idealist özellikler taşıyan kuşaktır.

1965-1979 yılları arasında dünyaya gelen X Kuşağının dünyaya geldiği dönemde; üniversite olayları, darbelerle birlikte toplumun aşırı derecede siyasallaşması edebiyata da sirayet etmiştir. Edebiyatta farklı dünya görüşlerinden sanatçılar edebi metinleri bu

görüşlerinin temsilcisi olarak kullanılmaktan çekinmemişlerdir. Şiirde İkinci Yeninin etkisi devam etmiştir. Dini duyarlılığı ön plana alan Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt; 1974'e kadar Marksist çizgide eser veren İsmet Özel, mizah ve ironi ağırlıklı şiir yazar Süreyya Berfe adından söz ettirmiştir. Kadın yazarların sayısında artışın gözlendiği bu dönemde Nezihe Meriç, Adalet Ağaoğlu, Leyla Erbil ile Oğuz Atay, Ferit Edgü ve Bilge Karasu roman türünde eserler vermiştir.

1980-2000 yılları arasında dünyaya gelmiş bireylere ABD'nin Advertising Age Dergisi'nde yayımlanan bir çalışmada "Y" kuşağı adı verilmiştir. Y Kuşağının en öne çıkan özelliği bilgisayar, cep telefonu ve genel ağı aktif bir şekilde kullanıyor olmalarıdır. Teknolojik imkânların hızla arttığı bir dünyaya doğan Y Kuşağı bireyleri bu gelişime çok kolay bir şekilde uyum göstermiştir. Teknoloji dostu olarak tanınan bu kuşak önceki kuşaklara nazaran ilklerin kuşağı olarak bilinir. Dijital teknolojilerin her türlü yeniliğini takip eden bu kuşak GSM ve bilgisayar teknolojilerinin ortaya çıkışını yaşamış ve bu süreçle globalleşen dünyaya uyum sağlamayı başarmıştır. Yaşamlarının tüm özel anlarını kutlamak isteyen Y Kuşağı kendini özel hissetmektedir. İyimser özellikleri vurgulanan bu kuşak daha önceki kuşaklar gibi büyük yıkımlara krizlere şahit olmadıklarından kendine güvenen bireylerden oluşur. Eğitim oranının nispeten yüksek olduğu ana babaların çocukları olmaları nedeniyle yaptıkları tüm sosyal faaliyetler aileleri tarafından planlanmış, sürekli koruma altında olmuşlardır. Aceleci bir kuşak olarak niteleyebileceğimiz Y Kuşağını bir cümleyle ifade edebilecek olursak "Her şeyi, şimdi istiyorum." ifadesini kullanabiliriz. (Bayramoğlu, 2018)

Bu nesil; pratik düşünebilen, sonuç odaklı, kendine güveni yüksek, ekip çalışmasına önem veren, ekip çalışmalarında bireysel özellikleriyle de ön plana çıkabilen, her ortama hızlı bir şekilde uyum gösterebilen, sorumluktan kaçmayan, az zamanda çok iş yapmak isteyen, iş verimliliğini önemseyen, dijital teknolojileri öğrenmeye açık, sürekli kendini yenileyen, aile değerlerine önem veren, alışverişlerinde genel ağ sitelerini tercih eden, sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanan bir kuşaktır.

1980–2000 yılları arasında doğan Y Kuşağı 1980 askeri darbesi etkisinde yetişmiş çocukların kuşağıdır. Bu dönem şiirinde Haydar Ergülen, Tuğrul Tanyol, Ahmet Erhan, Lale Müldür, Adnan Özer ve Hüseyin Atlansoy adından söz ettiren şairlerdendir. 1990'lı yıllardan itibaren şiir romanın gölgesinde kalmıştır. Toplumsal konulardan uzak duran bu dönem şairleri bireysel temalara yönelmiş imge, kelime oyunları, estetik şiirde önemli hale gelmiştir. Hikâye türünde Anadolu duyarlılığı, modernizm ve gelenek arasında sıkışıp kalmış insanımızı anlatan Mustafa Kutlu birçok eser vermiştir. Modernizm ve postmodernizm etkilerinin arttığı roman türünde bireyin içsel

çatışmalarını psikoloji biliminin etkisiyle anlatan romanlar, polisiye romanlar, tarihi romanlar yazılmıştır. Orhan Pamuk, Erendiz Atasü, Selim İleri, Buket Uzuner, Latife Tekin, İhsan Oktay Anar, Nazan Bekiroğlu isimleri bu dönemde adından söz ettiren roman yazarlarındandır.

Geçmişten günümüz kuşaklara genel olarak baktığımızda her kuşağın kendi döneminden izler taşıdığı görülmektedir. Tüm kuşakların genel özelliklerine derli toplu bakmak için Tablo 2'yi inceleyebiliriz.

Tablo 2. Kuşakların genel nitelikleri (Bayramoğlu, 2018)

	Doğum Tarihi	Sosyal Çevre	Teknolojik Çevre	Davranış	Tarihsel Çevre	
					Dünya	Türkiye
Sessiz Kuşak	19285-1943	“korkmamız gereken tek şey korkunun kendisi”	TV ‘ nin doğuşu	Mali anlamda tutucu, Disiplinli, Otoriteye saygılı, Kurallara uyan, Sadık, Babaerkil, Riskten kaçınan Çok çalışan, Sisteme güvenen	II.Dünya Savaşı Ekonomik buhran	Cumhuriyet Dönemi
Bebek Patlaması	1943-1960	“Bir hayalim var”	Radyonun altın çağı	Hırslı, kural tanımaz, rekabetçi, refah düzeyi yüksek, kişisel gelişim, zaman baskısı, çalışmak için yaşayan, daima genç	İnsan Hakları	İhtilal- çok partili dönem
X Kuşağı	1960-1980	Evde yaşayan çocuk ya da çocuk sahibi olmayı kariyer ilerlemesinin sonrasına bırakan	Ev bilgisayarında, araştırma yapan video oyunlarının arttığı ve interneti sosyal ve ticari amaçlarla kullanma	Bağımsız ve kendine güvenen şüpheli, şüpheli teknolojiye adapte, otoriteye güvensiz, informal, liyakata dayalı liderlik, iş/yaşam dengesini gözetten	Berlin duvarının yıkılması, SSCB’nin yıkılması gibi deneylerle şekillendirilen	Sağ-sol çatışmaları

Tablo 2. (Devamı)

	Doğum Tarihi	Sosyal Çevre	Teknolojik Çevre	Davranış	Tarihsel Çevre
Y Kuşağı	1980-2004	Olaylar, liderler ve tarafından şekillendirilme “just do it”, “mesajımız var”	Teknoloji, İletişimciler,	İyimser, teknoloji ile yaşayan, iyi eğitilmiş, kişisel destek isteyen, dışsal geribildirim bekleyen, takım oyuncusu/sosyal network üyesi, aileye düşkün, iş ve yaşam dengesi isteyen	1960’lı yılların karşıt kültürünü sona erdirmeye ve günlük olaylardan ziyade teknoloji ile daha çok ilgilenme , Körfez Savaşı, 11 Eylül saldırıları
Z Kuşağı	2004-	Sürekli online, takma adlarla (nick name) yaşayan	Tamamen teknolojik iletişim		Zaman ve mekan sınırı olmaksızın dünya çapında network

Kuşakların temel özellikleri Tablo 3’te belirtilmiştir. Üzerinde çalıştığımız Z kuşağının özellikleri ise ayrı bir başlık altında incelenecektir.

2.1.2. Z Kuşağı

Literatürde Z kuşağının zaman aralıklarının farklı olduğu görülmektedir. Araştırmacıların bazıları 1996 yılını başlangıç olarak alırken bazıları ise 2000 yılını referans almaktadır. 1996–2010 ya da 2000–2012yılları arasında doğanları Z kuşağı olarak tanımlayanlar olduğu gibi 2020 yılına kadar bu süreci genişletenler de bulunmaktadır. Genel kanı ise 2000–2012 yılları arasında doğanların z kuşağı bireyleri olarak kabul etmektedir. Son yapılan çalışmalara göre 2010–2024 yılları arasında doğanlar ve doğacak olanlar ise Alfa Kuşağı olarak adlandırılmaktadır. (Aslaner;2021)

Z Kuşağı için; Gen Z, Zeds, I Generations, Digital Natives vb. birden fazla ad tercih edilmiştir. 2000 yılında doğanları referans aldığımızda 2022 yılı itibariyle en büyüğünün 22 yaşında olduğu Z kuşağı bireylerinin ilk nesli bugün ortaöğretim kurumlarında ve üniversitelerde eğitim almaktadır. 21. Yüzyılın bu nesli yetiştirme ve eğitim şekliyle ülkemizin geleceğini biçimlendirecektir. Z kuşağının doğmaya başladığı dönemde internet erişiminin tüm dünyada yaygınlaşması bu kuşağın niteliklerinin oluşmasında en önemli etken olmuştur. Z kuşağı çocukları taşınabilen teknoloji aygıtlarıyla; bilgisayar, tablet, cep telefonu vb. ile büyümektedir. Önceki kuşaklara göre teknolojinin tamamen çevrelediği bir nesil olarak yetişmeleri Z kuşağı çocuklarını diğerlerinden keskin çizgilerle ayırmaktadır. Bu nesil Y kuşağından oldukça farklıdır. Yaşları itibariyle yakın dönemlerde bulunmalarına karşın bu iki nesil arasındaki en büyük ayrım Y kuşağının teknolojik dönemi deneyimlemesi, Z kuşağının ise bu dönüşüm sonunda genel ağ ve teknoloji çağının hüküm sürdüğü dönemi yaşamalarıdır.

Küreselleşmenin ilk kuşağı olan bu bireyler dünyanın hemen her yerindeki çağdaşlarıyla benzer özellikler taşır. “Tarih ve kültürün üzerinde kayda değer etkisi bulunsa da ilk defa Z jenerasyonu ile beraber neredeyse bütün dünyada ortak kuşak karakteristiği izlenmekte ve insanlar ilk defa bu kadar birbirine benzemektedir.” (Havas People, 2014: 2)

Z kuşağı gençleri bir yandan televizyon seyredirken diğer yandan sosyal medya alanlarında aktif olabilmektedir. Günün her saati çevirim içi olan bu bireylerin yetişmesinde, eğitimlerinde sanat algılarında, politik tavırlarında sosyal meseleler karşısındaki duruşlarında internet ortamının etkisi büyüktür.

İnternet jenerasyonu ismiyle de anılan bu kuşağın iletişim tercihleri sosyal medya kanallarıdır. Farklı sosyal medya platformlarına üye olan Z kuşağı gençleri alışverişten

iletişime, sosyalleşmekten eğitime kadar her türlü alanda çevrim içi ortamları tercih etmektedir. Bu kuşak çeşitli iletişim şekillerini kullanan ve iletişim becerileri açısından diğer kuşaklardan ayrılan, hayatlarını idame ettirebilmeleri için e- ticareti tercih eden, öğrenme yöntemleri açısından farklılık gösteren, edindikleri bilgiyi hızlı bir şekilde paylaşmak isteyen bir jenerasyondur. 2022 yılı itibariyle yaklaşık 20,6 milyon (ADNKS) Z kuşağı bireyleri ülke nüfusunun yaklaşık %25'ini oluşturmaktadır. İnsan hakları konusunda hassas olan bu kuşak günde yaklaşık altı saat sosyal medyada vakit geçirmektedir.

Y Kuşağına gelen kadar ki süreçte gazete ve dergiler üzerinden yürütülen edebiyat faaliyetleri, dijital alanda blog yazarlıkları, e-dergiler, e-kitaplar şeklinde kendine yeni bir alan açmıştır. Bu süreçte bir yandan geleneksel olarak devam ettirilmeye çalışılan edebiyat dergiciliği yerini yavaş yavaş e-dergilere bırakmaktadır. Basılı metin okumaktan ziyade dijital platformlardaki metinlerin Z kuşağı tarafından tercih edilmesi edebiyat ortamının da Twitter, Instagram, çeşitli bloglar, yayınevlerinin ve sanatçıların kişisel internet siteleri üzerinden de takip edilmesi imkânı sağlamıştır.

Kütüphaneye gitmemiş, kütüphane anlayışlarının e-kütüphaneler olduğu bu jenerasyon için bilgiyi edinmek kadar bilgiye ulaşma hızı da önem arz etmektedir.

2.1.2.1. Z Kuşağının Yetiştigi Dönemde Dünyada ve Türkiye'deki Gelişmeler

Kuşakların yaşadığı zaman aralıkları içinde gelişen, kültürel, toplumsal, siyasal, iktisadi ve teknolojik olayların sosyal şartların oluşmasında etkili olması sebebiyle her kuşağın birbirinden ayrılan anlayışları, alışkanlıkları, duruşları ve tutumları bulunmaktadır. “Her kuşak, kendi gerçekleri ile var olduğu toplumu şekillendiren ve yönlendiren bir potansiyele sahiptir.” (Aslaner,2021) Bir kuşağın şekillenmesinde dünyadaki ve ülkedeki gelişmeler benzer oranlarda etkili olabilmektedir. Dijitalleşme ile birlikte sosyal medya ortamlarında yok olan coğrafi sınırlar Z kuşağının kimlik yapısını da küreselleştirmiştir. Yaşanan zamanın ruhu tüm zamanları aşarak bölgesel farklılıkları da geride bırakmış küresel bir ruh haline getirmiştir. Z kuşağını anlamak çağı anlamak olacaktır. Z kuşağını anlamak için de bu kuşağın karakterini oluşturan olaylara bakmak gerekmektedir. Çünkü zaman kuşakları şekillendirirken, kuşaklar da hem ülke hem dünya tarihini yön vermektedir.

Tablo 3. Türkiye’deki Z kuşağı (Aslaner, 2021)

	Z Kuşağı (2000-2010)
Nüfus	%24,5/18,846,814 kişi
Bilinen Diğer İsimleri	Kristal Çocuklar, Dijital Yerliler, Yeni Milenyum Kuşağı, Net Kuşağı, Oyuncak Kuşak
Döneme Şekil Veren Olaylar	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik Kriz • Şartlı Salıverme Af Yasası • Gaffar Okkan Suikastı • İdam Cezasının Kaldırılması • Bakanlar Kurulu Tezkeresi • AB Uyum Paketleri • Hızlı Tren Kazası • Şemdinli Olayları • Yeni Türk Ceza Kanunu • Cumhuriyet Mitingleri • İstanbul da Sinagoglara, İngiliz Konsoloslukuna ve HSBC • Bankasına Düzenlenen Saldırıları • Balyoz, Ergenekon Davaları • Gezi Parkı Direnişi • Darbe Girişimi • İzmir Depremi • COVID-19 Pandemisi • Pandemi Kısıtlamaları • Online Eğitim Süreci • Akıllı Telefon • Dokunmatik Ekranlar • Bilgisayar ve Tabletler
Teknoloji	<ul style="list-style-type: none"> • Arttırılmış Gerçeklik (AR) ve Sanal Gerçeklik (VR) Uygulamaları ve Oyunları • Kripto Piyasalar ve Bitcoin • İnternet Of Things (İoT)
Tüketim	<ul style="list-style-type: none"> • Anne ve Babasının Tüketim Kararında Etkili • Yetişkin Olduğunda (Öngörü) Marka Sadakati • Tatminsiz • Kişiselleştirilmiş ve Deneyime Dayalı • Bireysel • Bağımsız • Bilgiyi Daha Hızlı Yorumlamaya • Tüketim ve Teknoloji Odaklı
Özellikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Yaratıcı • Eğitim ve Sosyal Statüye Önem Veren • Özgüveni Yüksek • Analitik Düşünebilen • Pragmatik • Duygusal ve Kırılgan

Tablo 3’te görüldüğü üzere ülkemizde Z kuşağının dünyaya geldiği dönemde ülke tarihi ve toplumsal düzen için oldukça etkili bir dizi olay gerçekleşmiştir. Dünya tarihine baktığımızda savaşlar, göçler kıtlıklar vb. birçok olayın yaşandığını görmekteyiz. Son yıllarda toplumsal değişimlerde bunlar gibi büyük olaylar yerine bölgesel olaylar ve ülkelerin iç meseleleri daha etkili olmuştur. Dünyada 2000’li yıllarda itibaren gelişen olaylar arasında Amerikan İkiz kulelerine saldırı, ABD’nin Afganistan ve Irak’a girişi, Arap Baharı, Suriye İç Savaşı, Rusya’nın Kırımı İlhakı, Rusya’nın Gürcistan’ a müdahalesi, Pandemi süreci ilk akla gelen olaylar arasındadır.

Tablo 4. Z kuşağı bireylerinin yetiştiği çağda Türkiye'deki sosyal olaylar ve dünyadaki teknolojik gelişmeler (Kuran, 2019)

Türkiye ' de Konjonktür	Küresel Teknolojik Gelişmeler
Abdullah Öcalan'ın idam kararının 2000 ertelenmesi	USB Flash Disk, Nokia 3310
Ahmet Necdet Sezer 'in MGK toplantısında 2001 Anayasa kitapçığını fırlatması	Wikipedia, iPod
AKP'nin iktidara gelmesi 2002	Mozilla
İstanbul 'da sinagog ve HSBC saldırıları 2003	Skype, Myspace, Tesla, Friendster
Türkiye'nin AB 'den müzakere tarihi alması 2004	Facebook, Gmail
Türkiye ve AB arasında müzakerelerin 2005 başlaması Şemdinli olayları	YouTube, Amazon Prime Video
Rahip Santoro cinayeti, Danıştay saldırısı,2006 Orhan Pamuk'un Nobel'i kazanması	Twitter, Nintendo Wii
Hrant Dink Suikastı, Ergenekon Davası, 2007 27 Nisan Muhtırası	İphone, Dropbox, BBC iPlayer, Amazon Kindle, Netflix Streaming
AKP 'ya kapatma davası 2008	Airbnb, Android Os, Spotify, Groupon
TRT 6'nın yayın hayatına başlaması , 2009 Dağlıca baskını, DTP' nin kapatılması, Tekel Direnişi	Uber, WhatsApp, iPad
Balyoz Operasyonu, 2010	FaceTime, Instagram, Nissan Leaf, NestLabs
Işık Koşaner 'in kuvvet komutanlarıyla 2011 birlikte istifası, Van Depremi YGS ve Ales hakkında usulsüzlük, şike operasyonları	Snapchat, Siri
İlker Başbuğ 'un tutuklanması, Türkiye 'de 2012 ilk yüz nakli	Tinder, Lytro Camera
Gezi Parkı direnişi 17 Aralık operasyonu 2013	Hovergoard Deliveroo
Soma Maden Faciası 2014	Amazon, Alexa UBER EATS, Apple pay Bumble
Özgecan Aslan Cinayeti Türkiye 'de G20 2015 zirvesinin yapılması, Ankara Tren Garı Saldırısı	Apple Watch
15 Temmuz Vodafone Arena Saldırısı 2016 Sultan Ahmet Meydanı Saldırısı Ankara Güven Park Saldırısı	Oculus Rift, Pokemon Go
Reina Saldırısı, Wikipediaya erişim engeli 2017 CHP'nin Adalet Yürüyüşü	İphone X, Amazon Echo, Snapchat, Spec Tacles, Microsoft Hololens, Tesla Model 3
Zeytin Dalı Harekâtı, Çiftlik Bank 2018 olayı, Cemal Kaşıkçı Cinayeti, Başkanlık sistemine geçiş, Ekonomik kriz	Yapay embriolar, Sensing City (Toroto 'da) Pixel Buds
Mazbata Krizi, Dünyanın 2019 en büyük havalimanının İstanbul 'da açılması	Kara deliğin görüntülenmesi, HoloLens 2, sigara hizmetlerinden DNA analizi

Tablo 4’te ise Türkiye’ de 2000–2019 yılları arasında gerçekleşen ve toplumu derinden etkileyen siyasi, sosyal ve askeri olaylar yer almaktadır. Ülkemizde gerçekleşen bu olaylar ile dünyada gerçekleşen teknolojik süreçler karşılaştırılmıştır, Ülkemizin bölgesel gündemi ile dünyanın dijital gündemi yukarıdaki şekilde gelişme göstermiştir.

2.1.2.2. Z Kuşağının Genel Özellikleri

Kuşaklar kendi bakış açılarıyla yaşadığı topluma yön verecek bir kuvvete sahiptir. Dijital teknolojilerin ve coğrafi sınırları olmayan sosyal medya ortamlarının şekillendirdiği Z kuşağının belirgin özelliklerinin tanımlanması çağı anlamada önem göstermektedir.

Witt ve Baird’in çalışmasından hareketle Z kuşağının yedi başat özelliği şöyle sıralanabilir; Bilgi yönetimi, bağımsızlık, pragmatizm, farklılık, kişisel marka, bağlantılılık ve iş birliği (Witt ve Baird, 2018) Bilgi yönetimi Z kuşağının önemli özellikleri arasında dikkat çekmektedir. Bilgiye ulaşma hızı konusunda hassas olan bu kuşağın hızlı bir şekilde ulaşılan bu bilgi karmaşası içerisinde ihtiyacı olanı alıp bilgi deryasını sınırlandırabilmektedir. Bağımsızlık ve iş birliği özelliklerini incelediğimizde birlikte uyum içerisinde çalışırken bile başarıya ulaşma amacıyla kendi imkân ve uygulamalarını ortaya koymaktan çekinmedikleri gözlemlenmektedir. Küreselleşmenin doğurduğu bir kuşak olan Z kuşağının farklılık özelliğini farklılıklara açık olma ve saygı duyma, ırk, cinsiyet vb. alanlardan bağımsız bir şekilde insanları kabullenme olarak algılanmaktadır.

Faydalılık/pragmatist özellikleri açısından baktığımızda kişisel çıkarlarının aile geleneklerinin bile önüne geçtiği görülmektedir. Her ihtimalde önce kendilerini düşünen Z kuşağı bu şartlar altında tutucu olmayan özellikler taşımaktadır. Bağlantılılık özelliği ise insan haklarına önem vermeleri ve toplumsal olaylarda kendini ifade eden ve konum alan bireyler olmalarıyla ifade edilmektedir. “Kişisel marka gelişimine önem veren bu kuşak, diğer kuşaklara nazaran daha paylaşım yapma ve bu sosyal medya paylaşımları ile kişisel markalarının oluşturulması ve bilinirliğinin sağlanması eğilimi içerisindedir.” (Ceyhan, 2021)

Sürekli olarak küresellikleri üzerinden vurgulanan Z kuşağı için beş ana sınıflandırma yapılabilir: Küresel, sosyal, dijital, görsel ve mobil (Mc Crindle, 2019) Geleneksel olarak anladığımız sosyallikten farklı olan Z kuşağının sosyalleşme anlayışının temel parçası internet ortamıdır. Sosyal, kültürel, hatta çoğu zaman sınıfsal sınırların yok kabul edildiği sosyal medya alanlarında farklı coğrafyalarda insanlarla

iletişim kurabilmektedirler. Hayatlarının çok büyük bir alanını kaplayan dijital dünya iletişim yöntemlerini ve sosyalleşme becerilerini de etkileyen en büyük etmendir. Yazınsaldan ziyade görsel ve işitsel temaların bulunduğu ortamlarda kendilerini daha iyi ifade edebilmektedirler. Bu nedenle yazı dilinden ziyade bugün emoji dili diye ifade edebileceğimiz çeşitli görsel işaretlerle iletişim kurmayı tercih etmektedirler. Yüz yüze iletişim ihtiyaçlarının büyük bir kısmını da yine video konferans yöntemleri ile sağlamaktadırlar.

Van der Bergh ve Behler göre Z kuşağı bireyleri sabırsız, duygusal, emoji-sel, görsele dayalı, daha iyi bir dünya yaratmanın hayalini kuran ve yanışların çabuk kabullenen bireylerdir.(2016) Sabırsız olma özellikleri hız çağının çocukları olmalarından kaynaklanmaktadır. Büyük mücadeleler sonucu bir Şeyler elde etmeyi bilmeyen bir nesil sabır konusunda eksik kalacaktır. Özellikle bilgi ve haberleşme alanlarında hızına yetişilmeyen bir dünyaya doğan Z kuşağının karakteristik özellikleri arasında tahammül göstermeyi ve sabırlı olmayı görmek mümkün olmayacaktır. Daha iyi bir dünya yaratma inancı açısından ise ikinci dünya savaşı sonrası yeni bir dünya anlayışı geliştirmek, insan haklarına duyarlı ülkelerde yaşamak isteyen BB kuşağı benzerlik göstermektedirler.

Lev ise Z kuşağı gençlerini; “hızlı tepki verebilen, sürekli ve anlık etkileşimlere hevesli, kendini teknolojik olarak yetkin gören, dijital ve görsel ortamda kendini rahat hisseden olarak” ifade etmektedir. (Lev, 2021) Sosyal medya çağının çocukları olarak dünyaya gelen Z kuşağı etkileşimden beslenen bir nesildir. Pragmatist olarak nitelediğimiz bu kuşak anlık etkileşimleri arttırabilmek için kendilerine imkân sağlayacak her Şeyi sınırsız bir biçimde kullanabilmektedirler. Faydacı yaklaşımlarına en etkili kullandıkları alan etkileşimlerini artırma olanaklarıdır. Teknolojik olmayan bir ortamın anlam ifade etmediği Z kuşağı bireyleri için teknoloji bir araç değil yaşam biçimidir diyebiliriz. nceki jenerasyonlara göre birden fazla alanda hayat tarzına ve davranış biçimlerine sahip olan Z kuşağını diğerlerinden ayıran en ayırt edici özellik çok kk yaşlardan başlayarak teknoloji kullanımıdır. “Z kuşağı sanal ya da dijital ortamdaki enformasyon ve materyale hemen ulaşmayı amaçlarken resim, ses, video gibi ortam türlerini metinlere tercih etmektedirler” (Mercan ve Köseoğlu, 2021) Bu bağlamda da Z kuşağının öğrenme stillerini dikkate aldığımızda geleneksel bilgi aktarımı yerine uygulamalı, deneyci, yaparak-yaşayarak öğrenme biçimlerini tercih ettikleri görülmektedir. Aslaner’in 2020-2021 yılları arasında Z kuşağı bireyler ile yaptėı çalışmaya göre bu kuşağın özelliklerini aşağıdaki Şekilde sıralayabiliriz:

Araştırmacı, pragmatik ve analitik düşünebilen, edindiği bilgileri hızlı yorumlayan ve kavrayan Z kuşağı, yönlendirmeyi ve buyruk altında sıkışıp kalmayı sevmediği için bu kuşağı bireylerle ılımlı bir iletişim sürecinin yürütülmesi gerekmektedir. Z kuşağı aynı zamanda kırılgan bir yapıya sahiptir. Takım çalışmalarına çok sıcak bakmazlar, bireysel performanslarını göstermeye daha fazla eğilimlidirler. Emirden ziyade tavsiye niteliğindeki cümleleri dinlemek isterler. Z kuşağı haklarının savunucusu ve cesurdur. Söylemek istediklerini rahatlıkla söyleyebilirler; ancak eleştiriden hoşlanmazlar, bunun içinde eleştirildikleri yerde durmak istemezler. Kendi hayatları ile ilgili kararları kendileri almak isterler. Aile bağları kuvvetlidir: ama karar mercii olmak isterler. Eğlenceyi yaşamlarının her alanında (eğitim, iş, sosyal ilişkiler, markalar, internet vb. gibi) görmeyi arzu ederler. Hız ruhlarına yerleşmiştir, her şeyin hızla gerçekleşmesini (kariyer, iş ve aşk vb. gibi) beklerler. Saygı ve sevgi kavramları arasındaki çizgileri belirgindir. Dijital dünyada var olmanın dayanılmaz hafifliği ve ağırlığı altında kalmıştır. Her daim teknoloji ile iç içe yaratıcı bir kuşaktır. (Aslaner, 2021)

Sonuç olarak küreselleşmiş bir dünyada çok da geleneksel olmayan bir anlayış ve toplumsal alan içinde büyüyen Z kuşağı için tek gerçek yoktur diyebiliriz. Farklı sosyo-ekonomik alanlardan, milletlerden, dünya görüşlerinden gelen bireylerin ortak bir karakter etrafında geliştiği görülmektedir. Z kuşağı bireyler için doğru veya yanlış yoktur. Bu ancak ortama, duruma, ihtiyaca ve faydalılığa göre şekillenmiştir.

2.2. Edebiyat

İnsanlık tarihinin en eski sanatlarından biri olan edebiyat çağlar boyunca insanların kendilerini ifade etmeden vazgeçemedikleri estetik değerlerden biri olmuştur. Dil ile birlikte değişim gösteren dil geliştikçe gelişen çeşitli felsefe akımlarından etkilenen edebiyat tarihsel süreç içerisinde onlarca kez tanımlanmış ve farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır. Günümüzde bir sanat ve bilim dalı olarak anılan edebiyat sözcüğü Arapça edeb kökünden gelmektedir. Arapçanın tarihi dönemlerinde “davet” anlamıyla kullanılan edeb sözcüğü anlam genişlemesi ve değişmesine uğrayarak zamanla “zarafet” ve “ahlakla ilintili” manalarına gelmiştir. Zaman geçtikçe ilm’ül edeb olarak kullanılan sözcük türlü bilgi kollarının genel adı olarak kullanılmıştır. Türkçede Osmanlı döneminde güzel yazı yazma, sözü terbiye etme anlamlarında kullanılan edebiyat sözcüğü günümüzdeki anlamda ilk kez Tanzimat döneminde literatür karşılığı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Edebiyat Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğünde; (2005:670);

1. “*isim* Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (ı), gökçe yazın

2. *isim* Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür

3.*isim*, *mecaz* İçten olmayan, gereksiz, yapmacık, boş sözler” şeklinde ortaya konmuştur.

Devellioğlu Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat’inde edebiyatı;

1. Nazımlı, nesirli güzel sözler;

2. Bu sözden bahseden ilim olarak ifade etmiştir. (Devellioğlu,2004:203)

Aktaş, edebiyatı “tarihsel, sosyal ve kültürel olandan hareketle, dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel addır.” (Aktaş,2009:187) şeklinde tanımlayıp edebiyatın güzel sanat olma yönüne vurgu yapar.

Mustafa Nihat Özön Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü adlı eserinde “Edebiyat, geniş anlamda olarak yazılı söz demektir. Yazı yazma sanatını öğreten prensiplerin tümü ile, yazı haline geçirilmiş bütün değerli eserler bu tarifin içindedir.” (Özön,1954:72) tanımıyla edebiyatı yazı sanatı olarak sınıflar.

Bu tanımlara ek olarak aynı zamanda “edebi eserleri inceleyen bir bilim dalının da adıdır” (Macit,2004:8)

Türk Dil Kurumunun Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü’nde ise edebiyat

1. Sanatça, yani insanda estetik duyguyu heyecana getirecek değerde meydana getirilmiş şiir, sahne eseri, hikâye, roman, söylev gibi nazım veya nesir hailindeki eserlerin hepsi.

2. Bu eserlerin yer aldığı sanat kolu.

3. Bu sanatı ve bu eserleri inceleyen bilim.

4. Bu bilimi konu olarak ele alan kitap şeklinde yer bulmaktadır.

Görüldüğü üzere edebiyat terimi, duyguları, fikirleri, inançları, yaşanmışlıkları, hayalleri, düşleri, kimi zaman gerçekleri dili estetik gaye ile kullanarak sözlü yahut yazılı bir biçimde sunma biçiminde tanımlanmaktadır. Edebiyatın sanat yönündeki en kabul gören tanımı bu bağlamda Okay’a göre “Duygu, düşünce ve hayallerin okuyucuda heyecan, hayranlık ve estetik zevk uyandıracak şekilde ifade edilmesi sanatıdır. (Okay, 1994:396)

Yapılan tanımlardan görüldüğü gibi edebiyat Türkçede birden fazla anlamda kullanılsa da tüm tanımların ortak noktası edebiyatın sözlerle yapılan, estetik değeri ön plana alan, okuyucu ya da dinleyici de güzellik duygusu yaratan bir sanat olduğudur.

İnsanın geçmişten günümüze güzele olan ilgisi edebiyatı da bireyin yanından ayırmadığı olgulardan biri haline getirmiştir. Bir terim olarak edebiyat Tanzimat döneminde hayatımıza girmiş olsa da yazının kullanılmadığı çağlardan dijital çağlara kadar insanın güzeli söz üzerinde arama çabası olarak kendini göstermiştir. 18. ve 19. Yüzyıllara kadar felsefe, siyaset, belagat, resim gibi alanlarla bir bütün olarak var olan edebiyat bilimlerin sınıflandırılmasıyla ayrı bir tür olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu ayrıştırmayla birlikte hem bir sanat olarak hem de bu sanatın ortaya

koyduğu eserleri inceleyen bir bilim dalı olarak günümüzde farklı alanlarla iş birliği içinde yeni türler ve etkileşimlerle gelişerek kabul görmeye devam etmektedir.

2.2.1. Edebiyat ve Toplum İlişkisi

Edebiyat insanın dünyadaki varoluşunun, gelişiminin, değişiminin, yaşam karşısındaki duruşunun, harekete geçişinin en yakın şahitlerinden biridir. Malzemesi dil olan edebiyat, dilin taşıyıcısı ve geliştiricisi olan insanın; doğayla, diğer canlılarla, başka insanlarla ve içinde bulunduğu toplumla yaşadığı etkileşimlerin takipçisidir. Dünden bugüne insanın insanlığın macerasının yol arkadaşı olan edebiyat toplumsal dengelerin, eğilimlerin, dönüşümlerin her aşamasından var olmuş bir sanattır. Sadece toplumun içinden geçtiği süreçleri tutanak altına alan bir dal değil, aynı zamanda yaşanan süreçlere yön veren, bu süreçler içerisinde taraf olan insanın sürece müdahil olmasını sağlayan, bireyleri yönlendiren de bir alandır.

“Türkiye’nin sosyal tarihini yazacak olanların ilk sağlam kaynağı şüphesiz ki edebiyat olacaktır.” (Karpas, 2021) diyen Karpas edebiyatın toplumsal yönünü vurgulamıştır. Sadece metin olarak değil; sanatçı, okur, yayıncı bağlamında bir bütün olarak değerlendirildiğinde edebiyat sosyoloji biliminin de ilgisini çekmiş; edebiyat toplum ilişkisi, toplumların edebiyata teveccühü edebiyat sosyolojisinin de gelişmesini sağlamıştır.

Bir toplumun sosyo-politik koşulları, dönemleri ve konumuyla edebiyat arasındaki ilişki, edebiyatın ortaya çıkma şartları ve kendini oluşturma aşamaları, edebiyatın kimlik oluşumuna etkileri/ katkıları, toplumun edebiyat anlayışı, toplumda ilgi gören edebi ürünler, edebiyatın popülerleşmesi, edebi bir zevkin var olup olmaması, edebi dönemlerin hangi zaman diliminde hangi nedenlerle ortaya çıktığı, piyasa – edebiyat ilişkileri, edebiyat ile siyasal – sosyal – ekonomik değişimler arasındaki ilişki.(Alver, 2019)

vb. durumlar edebiyat ile toplum arasındaki ilişkiyi oluşturan ilgiler arasındadır.

Özellikle modern çağlarda toplumsal olayların yaşandığı süreçler dikkate alındığında edebiyatın her şartta lehte ve aleyhte kilit noktalarda bir rol üstlendiği yadsınamaz. Fransız İhtilali’ni oluşturan süreçte ve milliyetçiliğin yükselişinde edebi eserlerin ve yazarların varlıkları yaşananlara etkisi azımsanamaz. “Fransız Devrimi sonrası konjonktürü, edebiyatçıların siyasal ve toplumsal rolünün düşünülmesini sağlamıştır.” (Sapiro, 2019:20) Türk modernleşmesine baktığımızda da Tanzimat Dönemi olarak adlandırılan batılılaşma hareketlerinin başladığı dönemde Namık Kemal, İbrahim Şinasi, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi gibi sanatçıların edebiyatçı yönü ön planda olmuş, edebi eserleriyle yaşanan toplumsal süreçlere farklı yönlerden taraf

olmuşlar; toplumun yaşananları benimsemesi ya da geleneksel kimliğini koruma çabasına edebi metinlerle destek olmuşlardır. “Toplumla birleşmeyi bir dereceye kadar edebiyat sağlar, bu da edebiyatın toplumla kaynaşabilmesine bağlıdır.” (Karpat, 2021) Türk edebiyatında yaşanan dönüşümler bu bağlamda toplumun yaşadığı dönüşümlerle doğru orantılıdır. 19. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devlet’inde ve Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşanan değişim, dönüşüm süreçleri, toplumun bu yaşananlar karşısındaki olumlu olumsuz tepkileri edebi metinlerle takip edilebilmektedir. Tanzimat döneminde edebiyatın toplumun farklı kesimlerine ulaşabilme çabası, 2. Abdülhamit Dönemi edebiyatında çağın ve devletin tanık olduğu süreçlerle edebiyatın özellikle Servet-i Fünun edebiyatında sanat yönünün vurgulanması, Yeni Lisan hareketiyle dilde millileşme çalışmaları, cumhuriyetin ilk yıllarında Kurtuluş Savaşı’nı ve Atatürk Devrimlerini ele alan eserler, 1940-1960 yılları arasında köyden kente göç ve köy/köylü sorunlarını işleyen edebiyat ve edebiyat sanatçısı toplumun bir parçası olarak içinde bulunulan zamandan etkilenmiş ve bunu ortaya koyduğu edebi eserlere yansıtmıştır. 20. Yüzyılın ikinci yarısında itibaren bireyciliği, modern insanın yalnızlığını temele alan özellikle roman türündeki eserler yine toplumların cemaat kültüründen ferdiyetçiliğe geçiş sürecinin yaşandığı toplumsal dönümü işlemişlerdir.

Richard Hoggarth “edebiyatın insan tecrübeleri, insanların grup içerisindeki tecrübeleri ve insanların çevresine karşı olan tecrübelerindeki çeşitliliği, karmaşıklığı ve acayıplığını incelediğini” tartışır. Çünkü edebiyat, insan tecrübesinin örgüsünü tekrar yaratır. Edebiyat, basitçe insan tecrübelerini, duygularını, hislerini ve tepkilerini ihtiva eden gizemli dünyayı ortaya çıkarır.” (Hoggart, 1964) Bu ifadeden hareketle kolektif bir varlık olan insanın etkileşimde olduğu gruplar, edebiyatı toplumsal bir zemine oturtur. Bu toplumsal zeminde bireyi merkeze alan bir estetik anlayışı ortaya koyan edebiyat yönelimleri dahi insanlık tarihinin tecrübelerini oluşturmada ve takip etmede önemli kaynak niteliği taşır. Hikâyeden romana, anıdan tiyatroya hatta şiire kadar tüm edebi metinler bir toplumun kolektif hafızasının mahzenidir. Tarihi dönemlerde yaşayan insanların hayat karşısındaki sükûnetlerini, serzenişlerini, neyin bu insanları mutlu edip neyin üzdüğünü ancak edebi metinlerde görebiliriz. Bu bağlamda edebiyat bir yandan toplumun kimlik kodlarını ortaya koymada sanatsal bir alan görevini üstlenirken diğer yandan da bu kimlik kodlarını gelecek kuşaklara aktarmada bir köprü konumundadır. Osmanlı tarihini tarih kitaplarından okuyabiliriz; ancak Osmanlı insanının hayatın akışı içindeki duygulanımlarını neden-sonuç ilişkisi bağlamından değerlendiremeyeceğimizden ancak Klasik Türk Şiiri ve Halk Şiiri üzerinden değerlendirebiliriz.

Toplumsal belleğin aktarılmasında geçmişten günümüze doğru baktığımızda Türk edebiyatının hem yazılı hem sözlü geleneğinin ve Modern Türk edebiyatı metnlerinin okuyucuda bıraktığı izlenimler önem arz etmektedir. Çünkü Hoggart “Edebiyatın katıksız tanıklığı olmaksızın toplum uzmanı, toplumun bütününe karşı kör olacaktır.” (Hoggart, 1966) der. Bir toplumu anlamaya kültürel belleğin kuşaktan kuşağa aktarılması işlevi üzerinden baktığımızda bir sanat olarak edebiyat ile toplum ilişkisi derin bağlar ile örülüdür. Yine “Kültürel yaratının gerçek öznesi izole olmuş bireyler değil, sosyal gruplardır.” (Goldman, 2005) diyen Goldman da edebiyatın bireyi anlatırken de arka planda o bireyi oluşturan toplumun varlığının yadsınamayacağını ortaya koyar.

Edebiyat ile toplum arasındaki ilişki farklı zamanlarda, değişik biçimler olarak işlevini yerine getirmiştir. Edebiyat, kimi zaman bir siyasi ideolojiyi ya da devletin resmî ideolojisini topluma ulaştırma çabası içindeyken kimi zaman da toplumsal açmazları, geleneklerin arasında kendini bulamayan insanları, yaşanan sorunlar karşısında kaderine terk edilmişliği, karakterlerin sesleri/sessizlikleri üzerinden estetik bir ifadeyle okuyucuya aktaran bir sanattır. Yazarlar içinde buldukları tanıdığı oldukları çağın sosyal olaylarını, sorunlarını, deneyimlerini birbirlerinden farklı bir biçimde işleyebilirler; ancak farklı bakış açısı içinde bulunarak toplumun değişik bir yönelimine ışık tutar. İnsandan kaçan, insansızlaştırılan anlatı metnlerinin yazarları dahi bireyi bu duruma getiren zihinsel süreçlerin arka planından kesitleri verirken karakteri ait olduğu topluluktan bağımsız iletmez.

Edebi metnin okuyucuyla buluşması ve okuyucuya geçmesi sürecinde okurun kendini metinde bulması etkilidir. Salt estetik kaygıyla okunan bir metin okuyucuda aradığı cevapları direkt bulması ya da yeni sorular oluşturmaya zemin hazırlar. Okuyucunun aradıkları kimi zaman açık ve net bir şekilde sunulurken kimi zaman yazarın metnine gizlediği şifrelerin çözümüyle bulunabilir. Her durumda edebiyat ile okurun bir parçası olduğu toplum arasındaki dirsek temasını görmek mümkündür.

Edebiyatın toplumsal olguları işleme biçimi, sorunlara yaklaşımı, insanın bu durumlar karşısında verdiği tepkiler, hisleri, inançları, hayat tarzları dönemlere göre farklılık gösterebilir. Kimi zaman okurun kimi zaman yazarın kullandığı edebi sanatların özne olduğu edebi metinler her koşulda yazarın ve okurun ait olduğu toplumsal grupların ürünüdür. Bu metnin oluşumunda kullanılan dil metnin taşıyıcısı olduğu toplumun dilidir. Edebiyat estetik bir sanat olmanın yanında dil ve anlatı vasıtasıyla toplumun aynasıdır. Bu toplumu oluşturan yapı taşlarının gelenekten geleceğe aktarılması edebiyat vasıtası ile olur. Yazarın toplumun bir parçası olması,

okurun içinde bulunduğu toplumu temsil etmesi, toplumsal sorunları ya da toplumu oluşturan bireylerin açmazların konu edildiği edebiyat ile toplum arasında sıkı bir ilişki vardır.

2.2.2. Edebiyatın Nesiller Üzerindeki Etkisi

İnsanlık geçmişten günümüze büyük değişimler yaşadı. Yaşanan afetler, savaşlar, göçler, kıtlıklar; imparatorlukların kuruluşu, dini inançlar insanın şekillenmesinde önemli rol oynadı. Belirli zaman diliminde ortak bir talihi/talihsizliği yaşayan insan toplulukları nesil adını verdiğimiz kuşakları oluşturdu. Modern çağlara kadar oldukça yavaş değişen ya da değişmeyen toplumsal yapılar coğrafi keşifler, sanayi devrimi, Fransız İhtilali vb. durumlarla hızla değişmeye başladı. Son yüzyılda ise baş döndürücü teknolojik gelişmeler bu değişim hızını artırdı. Nesilleri oluşturan sıraladığımız süreçlerde toplumsal olaylar, ekonomik gelişmeler, teknolojinin yanı sıra edebiyatın da etkisi oluştu. Tarihin belirli dönemlerinde edebiyat toplumsal değişimlerde başat unsur olurken bazı dönemlerde de çeşitli koşullarda oluşan nesiller edebiyatın mecrasını değiştirdi.

İnsan kalabalıklarını millet yapan öğeler arasında sayabileceğimiz dil, kültür ve edebiyat nesillerin karakteristik özellikleri üzerinde imzasını bırakmıştır. “Toplumların yaşamı dikkate alındığında, toplumsal düzenin ve hedeflerinin biçimlenmesinde kişilerden daha çok nesillerin etkili olduğu görülür. Nesiller çoğunlukla bir akımının ekolün yaratıcısı olarak ortaya çıkarlar. Ekollerde olduğu gibi bir tez antitez durumu onları başka kuşaklarla belirgin sınırlarla ayırır. (Ayyıldız, 2020) Türk edebiyatının ilk dönemlerinden günümüze kadar gelen süreci incelediğimizde yaşanan her devir kendi neslini oluşturmuş, bu nesiller de edebiyat sahasında tip veya karakter olarak kendini göstermiştir. Toplumsal değişimin hafızası niteliğindeki edebi ürünlere baktığımızda Türk edebiyatının destan dönemi neslini temsil eden alp tipi, İslamiyet’in kabulünden sonra manevi iklimle zenginleşen alp tipinin evrildiği gazi tipi, yerleşik düzene geçişle ortaya çıkan yeni sosyal sınıfların oluşturduğu veli, ahi tiplerini görürüz. (Kaplan, 2004) Edebi metinlerde değişmeyen karakter ve olgularla karşımıza çıkan bu tipler tüm karakteristik özellikleriyle kendi nesillerini temsil eder. “Türk tarihi ve edebiyatında umumiyetle, her medeniyet devresi ve her sosyal tabaka, kendisini temsil eden belli tipleri doğuruyor. Bir medeniyet devresinden başka bir medeniyet devresine geçince, edebi eserlerdeki tipler de değişiyor.” (Kaplan, 2004) Edebi metinlerdeki bu tiplerin gösterdiği yolu takip ettiğimizde nesilleri ve bu nesillerin mizaçlarını görebiliyoruz. Tanzimat Fermanının ilan edilmesiyle başlayan medeniyet dönüşümüyle ortaya çıkan

nesilleri ve devamındaki çalkantıları derinden yaşayan kuşakların izini de bu dönemde ortaya konan edebi metinlerde görmek mümkündür. Batılılaşma sürecinin ortaya çıkardığı “yeni aydın tipi” 2. Abdülhamit döneminin “içine kapanık, milliyetiyle uzlaşamayan, kendini reddeden aydın tipi”, Millî Mücadele döneminin tanıklığını yapan “kahraman- aydın” tipi yaşadıkları dönemin nesillerinin birer temsilcisidirler. “Edebiyat ne insandan ne de insanın bir araya gelmesinden doğan toplumsal alandan, fikirlerden ve yaşamdan ayrı düşünülemez için (Ayyıldız, 2020) nesillerin oluşumunun sancılı süreçlerinden etkilenmiştir. Bir neslin ruhu, fikriyatı edebiyat vasıtasıyla şekillendiği gibi sonraki nesillere bunun taşınması da edebi metinlerle gerçekleşir.

Son iki yüzyılda hem dünyada hem ülkemizde baş döndürücü hızla gelişen sosyolojik, ekonomik, teknolojik olaylar toplumsal nesillerin oluşmasında etkili olduğu gibi bu toplumsal nesiller de edebi nesil adını verdiğimiz ekolleri oluşturdu. Kaplan edebi nesli “edebiyatın sahasına ait, edebi açıdan kıymetli mevzular etrafında şekillenen nesillerin, özel bir sahaya ad vermesi.” (Kaplan, 2012) biçiminde tanımlar. Batı edebiyatına baktığımızda toplumsal değişimler sonucu felsefe ve resim alanında oluşan gelişmelerin etkisiyle oluşan edebi ekolleri görmekteyiz. Skolâstik düşüncenin değişmez kurallarını temsil eden klasisizm, Fransız İhtilali’nin milliyetçi yaklaşımlarıyla oluşan romantizm, bilimsel gelişmelerle deneycilik mantığının sanata uyarlanması sonucu oluşan realizm ve natüralizm edebi ekollerini sayabiliriz. Türk edebiyatına ise imparatorluk dönemi içerisinde dingin, sakin, değişmeyen toplumsal düzenin edebiyattaki temsilcisi olan Divan Edebiyatı nesli, Batılılaşma süreciyle Tanzimat birinci ve ikinci nesli, Ara Nesil, Servet-i Fünun nesli, Milli Edebiyat nesli, Cumhuriyet edebiyatı nesilleri ilk bakışta sayabileceğimiz edebi nesillerdir.

Dünden bugüne dünyadan pek çok topluluk gelip geçmiştir. Bu insanların yaşadıkları döneme özgü öne çıkan belirli özellikleri olmuştur. Öne çıkan bu özelliklerin tamamı aynı çağı yaşayan tüm insanlarda belirgin bir şekilde görülme de çeşitli derecelerde bulunmaktadır. Ortak noktada taşınan bu özellikler bir nesli meydana getirir. Nesiller yaşadıkları çağda ön plana çıkan toplumsal gruplar olarak addedilir. Bu toplumsal grupların oluşmasında estetik özellikleri baskın olsa da sosyal yönü de inkâr edilemeyecek bir sanat olan edebiyatın farklı yönlerden etkisi vardır. Edebi verimler kültür tarihinin belgeleridir. İnsan topluluklarının millet olma sürecinde geçirdiği aşamalar, milli mefkûrelerinin oluşum süreci, iletişim halinde oldukları başka halklar ve bu halkların dil verimi ile kendi dilleri arasındaki alışveriş, inançlar, din değiştirmeler, devletleşme süreçler, bu devletlerin yıkılması, yeni devletlerin kurulması çabaları edebi metinlerle de izlenebilmektedir. Bu yaşam birikimlerinin sessiz kuyusu edebiyat,

toplumun devamı ve nesillerin oluşumu, nesillerin etki alanları ve diğer nesillere taşınan/taşınmayan özellikleri için anahtar konumundadır.

Bir toplumun karakteristik haritasını çıkarmada edebi metinlerdeki kişilere bakmak etkili olacağı gibi edebiyatın hamuruyla yoğrulmuş bireylerin oluşturduğu edebi nesiller de sosyolojik incelemelerde yerini almıştır.

Edebiyat hem nesilleri oluşturmada etken bir sanattır hem de bu nesillerin tanınması ve gelecek nesillere tanıtılmasında etkili rol oynamaktadır. Ayrıca oluşan edebi nesiller yaşanan çağa öncülük etmiş tipik özelliklerin de tanınması, bilinmesi ve yaygınlaştırılması konusunda etkili olmuştur.

2.3. Tutum Nedir?

Tutulmuş yol, tavır, duruş anlamlarında kullanılan tutum terimi hem psikolojide hem de eğitim araştırmalarında önemli bir kavramdır. İnsanın dünya karşısında aldığı tavırlar bütünü olan tutum günümüzde insan davranışlarının incelenmesinin önem kazanmasıyla üzerinde durulan bir terim haline almıştır. Araştırmacıların kuramsal eğilimine ve bakış açısına bağlı olarak, değişik anlamlar yüklenebilmektedir. Psikoloji bilimi üzerine yapılan çalışmaların arttığı bir dönem olan 19. Yüzyılda tutum kavramı derinlemesine irdelenmeye başlamıştır.

Bilişsel, duyuşsal, davranışsal öğelerin bir araya gelmesiyle oluşan tutum kavramı Cüceloğlu'nun Byrne ve Bacon'dan aktardığına göre oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimleridir. (Cüceloğlu, 1998)

Özmenteş 'in Philips'ten aktardığına göre ise bireyin duygu inanç ve değerleri üzerine dayanan ve değişkenlik gösterebilen bir psikolojik durum olarak tanımlanmaktadır. (Özmenteş, 2006)

Tutumlar doğrudan izlenemeyen davranışlardır. Tutumların gelişmesinde bireyin içinde yaşadığı toplumun normları, bireyin yaşantıları ve dönemin toplumsal olguları etkili olabilmektedir. İnsanların olaylar, durumlar ya da süreçler karşısında gösterdiği olumlu ve olumsuz tavırlar bütünü olarak ifade edebileceğimiz tutum kavramını Özgüven "Bireyin belli bir kişiyi, bir grubu kurumu veya düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen duygusal bir hazır oluş hali ve/ veya eğilimidir." (Özgüven, 1994:336) şeklinde ifade etmiştir.

Bireyin davranışları üzerinde etkisinin büyüklüğü kabul edilen tutumlar "İnsanların herhangi bir nesne, insan ve konulara ilişkin olumlu veya olumsuz duyguları" biçiminde tanımlanabilmektedir. (Petty ve Cacioppo, 1996)

Türk Dil Kurumu'nun Yöntembilim Terimleri Sözlüğünde ise tutum "Davranışları güdüleyen kalıplı ve kazanılmış eğilim ya da yatkınlık." şeklinde ifade edilmektedir.

Bireyin doğuştan getirdiklerinden bağımsız; yaşantılar sonucu ortaya çıkan tutumları yaşam karşısındaki tavrı için önemlidir. Tutumlar bir kişinin bir konu, olay veya nesneye ilişkin düşünce, duygu ve davranış öğeleri taşıyan eğilimleridir. (Kağıtçıbaşı, 1974)

İnsanın çevresini kabul etmesi ve anlamlandırması ile tutumları arasında bir ilişki vardır. Çünkü tutumlar gününbirlik davranış kalıpları değil uzun bir zamana yayılıp belirli bir süre süreklilik gösterebilirler. Olaylar durumlar yaşanan olgular karşısında bireylerin tutumları olabildiği gibi kuşakların, toplumların tutumları olabilmektedir.

Genel olarak toplumların özelde de bireylerin davranışlarını anlamlandırabilmek için insanların tutumları ve bu tutumları gelişmesinde etkili olan etmenleri bilmek araştırma çalışmaları için önem arz etmektedir.

2.3.1. Tutum ve Davranış İlişkisi

Psikolojik değişkenler doğrudan ölçülemeyen değişkenlerdendir. Tutumlar da psikolojik değişkenler olduğundan sözel ve davranışsal ifadelerle anlaşılabilir. Bir davranışın ortaya çıkmasında tutumların önemli bir yeri vardır. Davranışlar birçok değişkenlerle ortaya çıksalar da tutumlar davranışların oluşumunu en yoğun şekilde etkilemektedir. Tutumların sergilenecek davranışları etkilediği düşünüldüğünde davranışların yönlendirilmesi ve amacını ortaya koymak için bu tutumların ölçülmesi önemli sayılmıştır.

Collins tutumlarla davranışlar arasındaki ilişkinin olduğunu varsaydığımızda, ölçülmesi güç olan bir davranışın tutumların tespitiyle kolaylaşacağını ifade etmiştir. (Akt. Baysal, 1981)

Tutum ile davranış ilişkisi üzerinde bilim insanlarının birbirinden değişik anlayışları vardır. Edvards (1957) davranışlar ile tutumların birbiriyle sıkı bir ilişkisi olduğunu belirtirken, Fisbein bu durumun tam tersi olduğunu ifade etmektedir. (Akt. Özmenteş, 2006)

Bazı araştırmalarda tutum ve davranışlar arasında ilgileşimin tutarsızlık göstermesi bilim insanlarını da farklı görüşlere ve çalışmalara yönlendirmiştir. Tutumlarla davranışlar arasındaki ilişkiyi etkileyen birçok etmen vardır. Bunlar arasında aile şartları, çevresel, toplumsal etmenler ile tutum ölçeğinin uygulanması ve uygulandığı ortamın, zamanın özellikleri vb. sıralayabiliriz.

Sonuç olarak tutumlar ile davranışların birbirini etkilemesi süreci basit ve araştırmacıların üzerinde hem fikir olduğu bir durum değildir. Toplumsal normlar, kişisel alışkanlıklar, algılama ve öğrenme düzeyleri ile çevresel koşullar ve tutum anketinin uygulandığı ortam gibi etmenler tutum ile davranış arasındaki ilişkiyi etkilemektedir.

2.3.2. Tutumların Ölçülmesi

Tutumlar soyut anlamlı alanlar olduğundan tutumların ölçeklenmesi kolay değildir. Tutumların kesin çizgilerle ve doğrudan ölçülmesi söz konusu olamamaktadır. Kalıcı ve uzun süreli etkenler olabilen tutumlar uzun yaşantı, davranış ve duygu birikimleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Duygular anlık ve geçici davranış değişiklikleri oluşursa da tutumlar uzun süren davranış kalıplarının oluşmasını sağlayabilmektedir. Kalıcı davranışlar olsa da tutumların değişmezliği tartışılabilir. Bu nedenle insanların tutumlarının ölçülmesi önemli bir alan haline almıştır. Psikologlar ve çeşitli bilim alanlarındaki araştırmacılar tutumların ölçölüp betimlenebilmesi için farklı teknikler ve testler geliştirilmiştir.

Tutumlar ile davranışlar arasında bir ilişki olduğu varsayımı dikkate alındığında tutumların davranışları, davranışların da tutumları etkileyebileceği fikri ortaya çıkmaktadır. (Arul, 2022) Bu şartlarda tutumların ölçülmesi insan davranışlarını anlamlandırmak hatta yönlendirmek için üzerinde çalışılacak geniş bir alan haline gelmiştir.

Psikolojik testler, anketler, gözlemler, birebir ya da farklı iletişim kanallarıyla yapılan görüşmelerle tutumlar ölçülebilmektedir. Bu teknikler içerisinde en çok tercih edileni alanında uzman kişiler tarafından gerçekleştirilen tutum ölçekleridir.

2.4. Problem Cümlesi

Z kuşağına mensup bireylerin estetik bir sanat olarak edebiyata yönelik tutumları ve bu tutumlara sosyal medya ve okul etkinliklerinin etkisi var mıdır?

2.4.1. Alt Problemler

- 1) Edebiyata yönelik tutumlarda yazma eğiliminde cinsiyetin etkisi var mıdır?
- 2) Edebiyata yönelik tutumlarda edebiyatı öğrenme amaçlarında okul türünün etkisi var mıdır?
- 3) Edebiyata yönelik tutumlarda sosyal medya etkinliklerinde cinsiyetin etkisi var mıdır?

4) Edebiyata yönelik tutumlarda sosyal medya etkinliklerinde okul türünün etkisi var mıdır?

5) Edebiyata yönelik tutumlarda edebiyatın tanımını bilmede okul türünün etkisi var mıdır?

6) Edebiyata yönelik tutumlarda edebi eser okuma amaçlarında cinsiyetin etkisi var mıdır?

2.5. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırma ile edebiyat sanatına yönelik tutum ölçeği oluşturularak Z kuşağı bireylerinin estetik bir sanat olarak edebiyata bakışını saptamak amaçlanmıştır.

2.6. Araştırmanın Önemi

İnsanı temele alma ve onu tüm açılarıyla anlatma, bunu yaparken de insanın kendini en iyi ifade edeceği dil malzemesini kullanma edebiyatın temel amaçlarından biridir. Edebiyattan amaç yazarın kendini ortaya koyarken estetik bir anlayışı taşıması ve okuyucuya bu estetik duygusunu geçirmesidir.

Kuşaklar teorisine göre 2000–2012 yılları arasında doğan Z kuşağı bireyleri çağın anlamada ve geleceği planlamada adından sıklıkla söz ettirmektedir. Z kuşağının edebiyat sanatı arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak, kadim edebiyat geleneklerinin çağın üzerindeki etkisini ortaya koymak, değişen insan ve dünya üzerinde edebiyatın aldığı konumu belirlemek, edebi metin tercihleri ile yaşanan sosyal medya çağı arasındaki korelasyonu ortaya koymak, sanatçılara okur–yazar tercihleri hakkında fikir verebilmek, Türk dili ve edebiyatı alanında çalışan öğretmen, akademisyen ve sosyal araştırmacılara katkı sağlamak, edebiyatın değişim süreçleri üzerinde etkisini görmek, edebiyatın dönüşüm nedenlerinin bireylerle ilgisini saptayabilmek, sosyal bilimlerde çok geniş çalışma alanı bulunmayan Z kuşağının edebiyatla ilişkisini betimlemek ve bu alandaki literatüre katkı sağlaması açısından önemlidir.

2.7. Araştırmanın Varsayımları

1) Deneklerin tutum ölçeğini cevaplarırken gerçek duygu, düşünce ve anlayışlarını içten bir biçimde yansıtmaları

2) Araştırmada kullanılan örneklemin belirtilen evreni uygun bir biçimde temsil etmesi

3) Deneklerin edebiyat sanatı üzerinde yeterli derecede fikir sahibi olmaları varsayılmıştır.

2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamı İstanbul ili Ümraniye ilçesinde 2021-2022 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde random (rastgele) yöntemiyle belirlenen on bir farklı orta öğretim kurumunun 11. ve 12. Sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır.

2.8.1. Tanımlar ve Terimler

Kuşak: Birbirine benzer zaman aralığında doğmuş ve birbirine benzer şekilde yaş ve aynı yaşam dönemini paylaşan ve bu yaşam döneminde belirli olay ve olguları kendileri tarafından şekillendirilmiş olan insan topluluğudur. (Keleş, 2011)

Edebiyat: “İnsan ve cemiyet hayatını yansıtan duygu, düşünce ve hayallerin sözlü ve yazılı olarak güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı” (Karakuş, 2002)

Tutum: Bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir şekilde oluşturan eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 1979).

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırma grupları, veri toplama araçları, verilerin nasıl toplandığı ve veri çözümleme teknikleri belirtilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Çalışma kapsamında İstanbul ilinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı farklı türlerdeki liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik araştırmacı tarafından Z Kuşağının Edebiyata Bakışına Yönelik Tutum Ölçeği (ZKEBYTÖ) uygulanmıştır. Bunun dışında araştırmacı tarafından hazırlanan ve içeriğinde 4 bağımsız sorudan oluşan demografik bilgi formu uygulanmıştır. Nicel araştırma deseni halinde yapılandırılmış olan çalışmada genel tarama modeli kapsamında betimsel yöntem kullanılmıştır. Söz konusu bu çalışmalarda herhangi bir şekilde araştırmadan elde edilen veriler üzerinde değişikliğe gidilmez ve olduğu gibi yansıtılır (Karasar, 2015). Yapılan çalışma frekans analizi yoluyla betimlemelerin kullanılması şeklinde yapılandırılmıştır.

3.2. Kapsam ve Sınırlılıklar

3.2.1. Evren

Araştırmanın evreni İstanbul ili Ümraniye ilçesi milli eğitim müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumlarının 11. ve 12. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

3.2.2. Örneklem

Araştırmanın örnekleri 2021–2022 eğitim–öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ili Ümraniye İlçesinde bulunan, farklı okul türlerindeki ortaöğretim kurumlarından rastgele (seçkisiz) yöntemle seçilen ortaöğretim okullarının 11. ve 12. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Örnek içinde proje okulu, Anadolu lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve imam hatip lisesi okul türleri bulunmaktadır. Online olarak toplanan 622 veriden istenen düzeyde olmayanlar, eksik ve hatalı doldurulanlar çıkarılarak 477 veri elde edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan bireylere ilişkin demografik değişkenler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmadaki çalışma grubunun demografik özellikleri

	Değişken	N	%	Toplam
Doğum Tarihi	2003 ve altı	24	5.0	477
	2004	188	39.4	
	2005	227	47.6	
	2006 ve üstü	38	8.0	

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin %5.0'ı 2003 ve altı doğumlu (n=24); %39.4'ü 2004 doğumlu (n=188); %47.6'sı 2005 doğumlu (n=227); %8.0'ı ise 2006 ve üstü (n=38) doğumludur.

Tablo 6. Çalışma grubunun “edebiyat denilince aklınıza ilk ne geliyor?” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

	Değişken	N	%	Toplam
Cinsiyet	Kadın	304	63.7	477
	Erkek	173	36.3	

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin %63.7'si kadın (n=304); %36.3'ü erkek (n=173) öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 7. Çalışma grubunun “edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

	Değişken	N	%	Toplam
Okul Türü	Proje Okulu	33	6.9	477
	Anadolu Lisesi	203	42.6	
	İmam Hatip Anadolu Lisesi	52	10.9	
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	171	35.8	
	Fen Lisesi	18	3.8	

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin %6,9'u Proje Okulu (n:33); %42.6'sı Anadolu Lisesi (n:203); %10.9'u İmam Hatip Anadolu Lisesi (n:52); %35.8'i Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (n=171); %3.8'i Fen Lisesi (n=18) öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 8. Çalışma grubunun “edebiyat ürünlerini okurum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

	Değişken	N	%	Toplam
Sınıf Düzeyi	11.sınıf	289	60.6	477
	12.sınıf	188	39.4	

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin %60.6'sı 11.sınıf (n:289); %39.4'ü 12.sınıf (n:188) düzeyinde öğrenim gördüğünü ifade etmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Z kuşağının doğum aralıklarında dünyaya gelmiş ortaöğretim 11. ve 12. Sınıflarında eğitim gören öğrencilerin bir sanat olarak edebiyata yönelik tutumlarını saptamak amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen 34 maddelik, 5'li likert tipi Z Kuşağının Edebiyata Bakışına Yönelik Tutum Ölçeği (ZKEBYTÖ) kullanılmıştır.

3.3.1. Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi

Tutum ölçekleri, ölçülmesi planlanan tutum nesnesini ilgilendiren çeşitli ifadelerden oluşmaktadır. Tutum ölçeği hazırlanırken araştırmanın konusunu içeren obje ile ilgili ifade dizisi içeren bir liste oluşturulur. Bu ifadeler seçkisine ölçek adı verilmektedir. Tutum ölçeklerinde belirlenen ifadelerle göre ölçeğe yanıt verecek bireylerin gerçek duygularını ortaya koyan tavırlar sergilemeleri beklenmektedir. Tutum ölçümleri sonucu ortaya çıkacak verilerin ölçülen objenin lehinde mi aleyhinde mi, olduğu saptanmak istenmektedir. Tutum ölçeklerinde elde edilen sonuçlar bireyin vermek istediği cevaplar ile sınırlı olabilmektedir. Kalabalık bir grubun tutum seviyesi araştırıldığında kişilerin birer birer tutumları üzerinde bilgili olmaya ihtiyaç yoktur. Yanıtlar ortak değerlendirilebilir. Bu durum tutumların gerçeğe daha uygun bir biçimde ortaya çıkma ihtimallerini yükseltir. (Tavşancıl, 2006)

Tutum ölçeğinin maddelerinin belirlenmesi sürecinde ölçek oluşturma ve tutumların edebiyat anlayışına etkisi ile ilgili yazın incelenerek tutumları etkileyen değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu süreçte 12. Sınıf öğrencilerinden “Edebiyat hakkındaki düşünceleriniz” temalı bir deneme çıkmıştır. Bu ifadelerden 54 maddelik bir liste oluşmuştur. Bu maddeler uzman görüşüne sunulmuştur.

Ölçeğin hazırlanması sürecinde alınan görüşlerden hareketle madde sayısı 37'ye indirilmiştir. Ölçeğin hazırlanmasındaki hedef, ölçekteki madde sayısı ve cevaplama şekli hakkında açıklama yazılmıştır. Beşli likert tipi hazırlanan ölçekte “tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, tamamen katılmıyorum” biçiminde ifadeler derecelendirilmiştir.

Ölçekte 4 madde demografik bilgilere aittir. Bu bölümde Doğum yılı, cinsiyet, okul türü ve okunan sınıf seviyesi ifadeleri yer almıştır. Ölçeğin 4 maddesi olumsuz ifade içerirken 27 maddesi olumlu ifade içermektedir.

Edebi eserleri okuma ile ilgili maddeler

9)Edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum.

10) Edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum.

11) Edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okuyorum.

18) Edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır.

Edebiyatın tanımı ve çağa uygunluğu ile ilgili maddeler

1)Edebiyat denilince aklınıza ilk ne geliyor.

2) Edebi metinler arasında en çok okumayı sevdiğiniz metinler hangileridir? (En fazla üç tane seçebilirsiniz.)

3) Edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır.

4) Edebiyat ürünlerini okurum.

5)Edebiyat ömrünü tamamlamıştır.

6) Edebiyat yeniçığlara uyum sağlayabilecek bir sanattır.

Edebi metinler ve okuma amaçları ile ilgili maddeler

9)Edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum.

10) Edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum.

11) Edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okuyorum.

12) Okuduğum edebi eserlerde kendimden izler bulabiliyorum.

13) Kendimi ifade edebilmek için bir edebi metinden yararlanabilirim.

15)Sosyal medya paylaşımlarında kullanmak için edebiyattan yararlanırım.

Edebi metin yazma ile ilgili maddeler

28) Kendimi ifade etmek için bir edebi metin yazmak isterim.

29) En az bir tane edebi metin yazmışımdır.

30) Edebi metin yazmak için çaba gösteririm.

31) Edebi metnimi sosyal medyada paylaşmak amaçlı oluştururum.

32) Edebi metin yazma ihtiyacı hissetmem.

Edebiyat Bilgilerini Öğrenme Amaçları ile Öğrenme Ortamları ile İlgili Maddeler

19) Edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım.

20) Birçok yazar şair vb. sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım.

21) Edebiyatla ilgili tüm bilgimi okulda edindim.

22) Edebiyatla genel kültürümü katkı sağladığı için ilgilenirim.

23) Edebiyatı kişisel gelişimime katkı sağladığı için öğrenirim.

24) Edebiyatı boş vakit değerlendirme metni olarak görürüm.

25)Edebiyat bilgisi sosyal ortamlarda değer gördüğü için önemlidir.

26) Edebiyatı bir ders olarak öğrenmek zorunda olduğum için öğrenirim.

Edebiyat –Sosyal Medya İlişkisi ile İlgili Maddeler

16) Sosyal medyadaki edebiyat sayfaları ilgimi çeker.

17) Görsel medya (sinema, televizyon, çeşitli sosyal ağlar vb.) edebiyattan daha çok ilgimi çeker.

18) Edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır.

19) Edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım.

20) Birçok yazar şair vb. sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmacı tarafından geliştirilen ZKEBYTÖ İstanbul ili Ümraniye ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı farklı türlerdeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden 622 öğrenciye uygulaması gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar gerçekleştirilmeden önce örneklem grubuna yönelik olarak ölçme araçlarının nasıl doldurulacağı ve ne şekilde yapılacağı konusunda bilgi verilmiş çalışma verilerinin nerede kullanılacağı aktarılmış ve örneklem grubundan ölçme aracını içten ve olması gereken biçimde doldurmalarını istenmiştir. Ölçme araçlarının doldurulması çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Uygulamada hatalı, eksik, yönergeye uygun olarak doldurulmayan çıkarılmış ve 477 katılımcının formu değerlendirilmeye alınmıştır.

3.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerden elde edilen veriler araştırmacı tarafından kodlanarak SPSS 21.00 Windows paket programına aktarılmış ve analiz sürecine başlanmıştır. ZKEBYTÖ Formu'ndan elde edilen veriler frekans analizi metodu ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Bunun dışında araştırmanın hipotezleri kapsamında Z Kuşağının Edebiyata Bakışı Anket Soruları Formu Yazma Eğilimi, Sosyal Medya, Edebi Eser Okuma alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı biçimde değişiklik gösterip göstermediğini belirlemek için Bağımsız Örneklem T testi; ZKEBYTÖ formu Edebiyat Öğrenme Amaçları, Sosyal Medya, Edebiyatın Tanımını bilme alt boyutlarının okul türüne göre anlamlı biçimde değişiklik göstermediğini belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

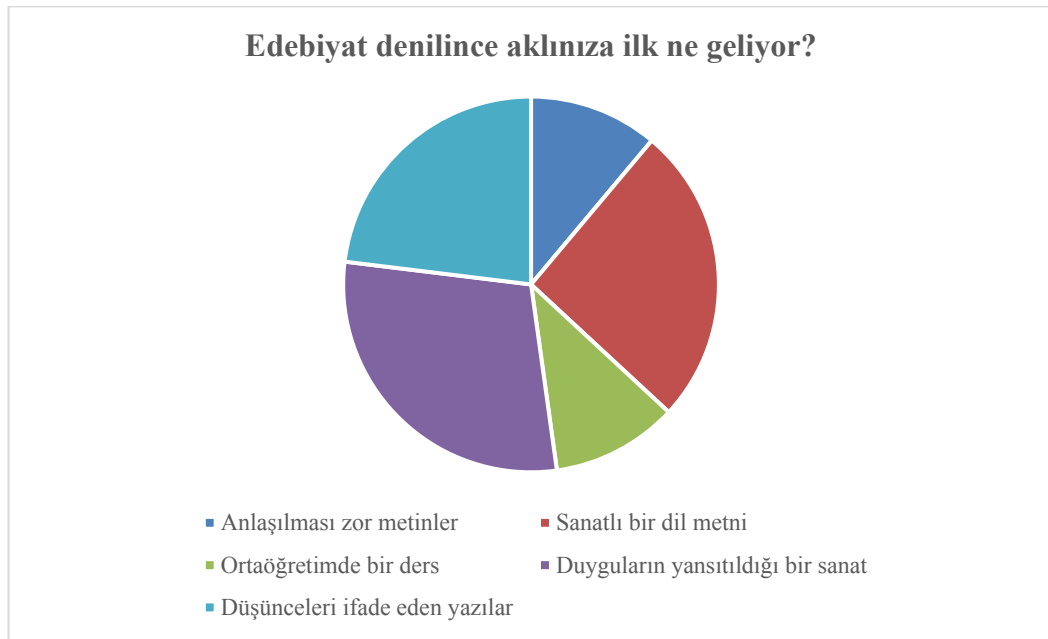
4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında yer alan çalışma grubuna uygulanan Z Kuşağının Edebiyata Bakışına Yönelik Tutum Ölçeği Formu'ndan elde edilen cevaplara ilişkin frekans tabloları ve sütun grafikleri sunulmuştur.

Tablo 9. Çalışma grubunun “edebiyat denilince aklınıza ilk ne geliyor?” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyat denilince aklınıza ilk ne geliyor?	Sayı	%
Anlaşılması zor metinler	53	11.1
Sanatlı bir dil metni	123	25.8
Ortaöğretimde bir ders	52	10.9
Duyguların yansıtıldığı bir sanat	139	29.1
Düşünceleri ifade eden yazılar	110	23.1

Çalışma grubunun “Edebiyat denilince aklınıza ilk ne geliyor?” sorusuna ‘Anlaşılması zor metinler’ diyenlerin oranı %11.1 (n:53); ‘Sanatlı bir dil metni’ diyenlerin oranı %25.8 (n:123); ‘Ortaöğretimde bir ders’ diyenlerin oranı %10.9 (n:52); ‘Duyguların yansıtıldığı bir sanat’ diyenlerin oranı %29.1 (n:139); ‘Düşüncelerini ifade eden yazılar’ diyenlerin oranı %23.1 (n:110)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 1. “Edebiyat denilince aklınıza ne geliyor?” maddesinin dağılımı

Tablo 10. Çalışma grubunun “edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	88	18.4
Katılıyorum	208	43.6
Kararsızım	145	30.4
Katılmıyorum	21	4.4
Kesinlikle katılmıyorum	15	3.1

Çalışma grubunun “Edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %18.4 (n:88); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %43.6 (n:208); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %30.4 (n:145); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %4.4 (n:21); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %3.1 (n:15)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

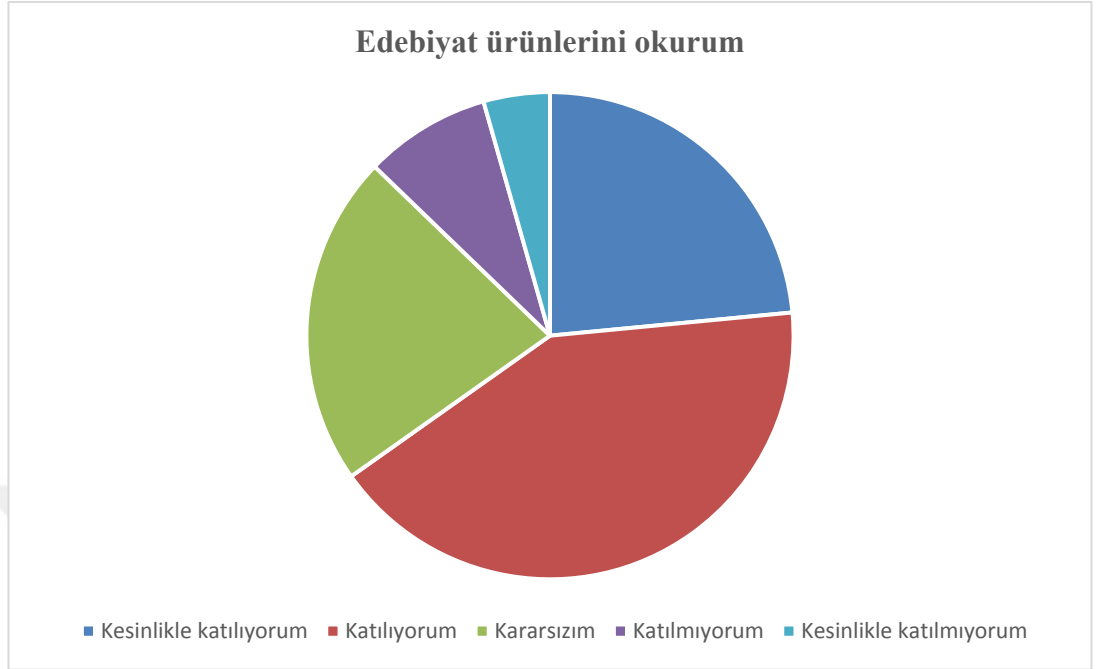
Şekil 2 “Edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır.” maddesinin dağılımı

Tablo 11. Çalışma grubunun “edebiyat ürünlerini okurum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyat ürünlerini okurum	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	112	23.5
Katılıyorum	199	41.7
Kararsızım	105	22.0
Katılmıyorum	40	8.4
Kesinlikle katılmıyorum	21	4.4

Çalışma grubunun “Edebiyat ürünlerini okurum” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %23.5 (n:112); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %41.7 (n:199); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %22.0 (n:105); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı

%8.4 (n:40); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %4.4 (n:21)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

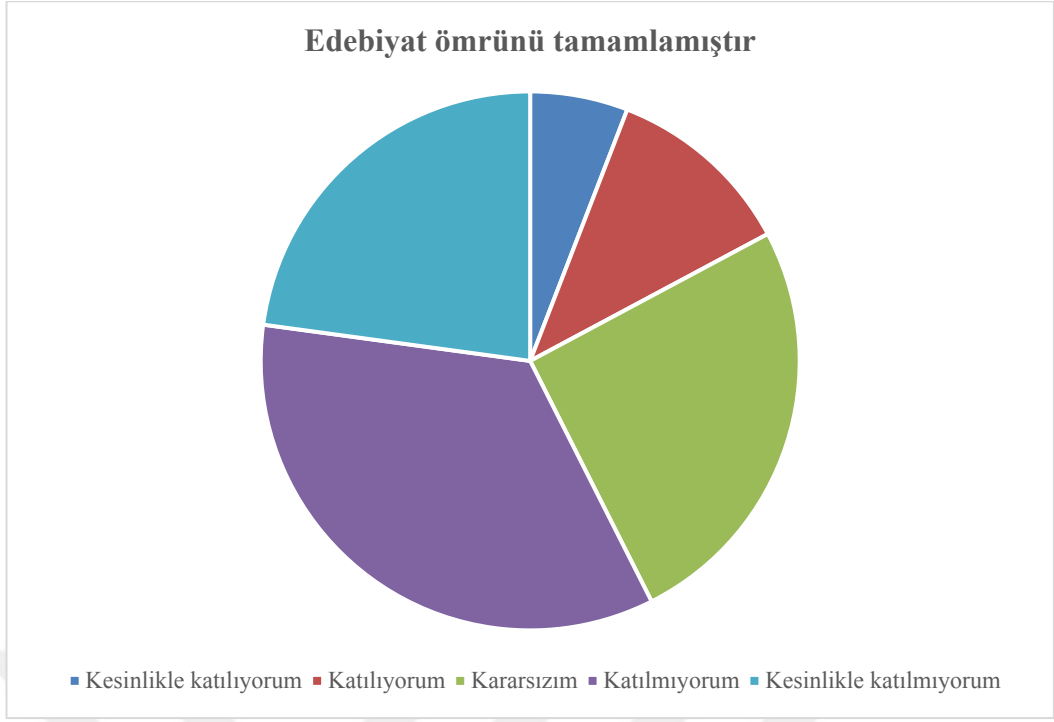

Şekil 3. “Edebiyat ürünlerini okurum.” maddesinin dağılımı

Tablo 12. Çalışma grubunun “edebiyat ömrünü tamamlamıştır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyat ömrünü tamamlamıştır	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	28	5.9
Katılıyorum	54	11.3
Kararsızım	121	25.4
Katılmıyorum	165	34.6
Kesinlikle katılmıyorum	109	22.9

Çalışma grubunun “Edebiyat ömrünü tamamlamıştır” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %5.9 (n:28); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %11.3 (n:54); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %25.4 (n:121); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %34.6 (n:165); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %22.9 (n:109)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

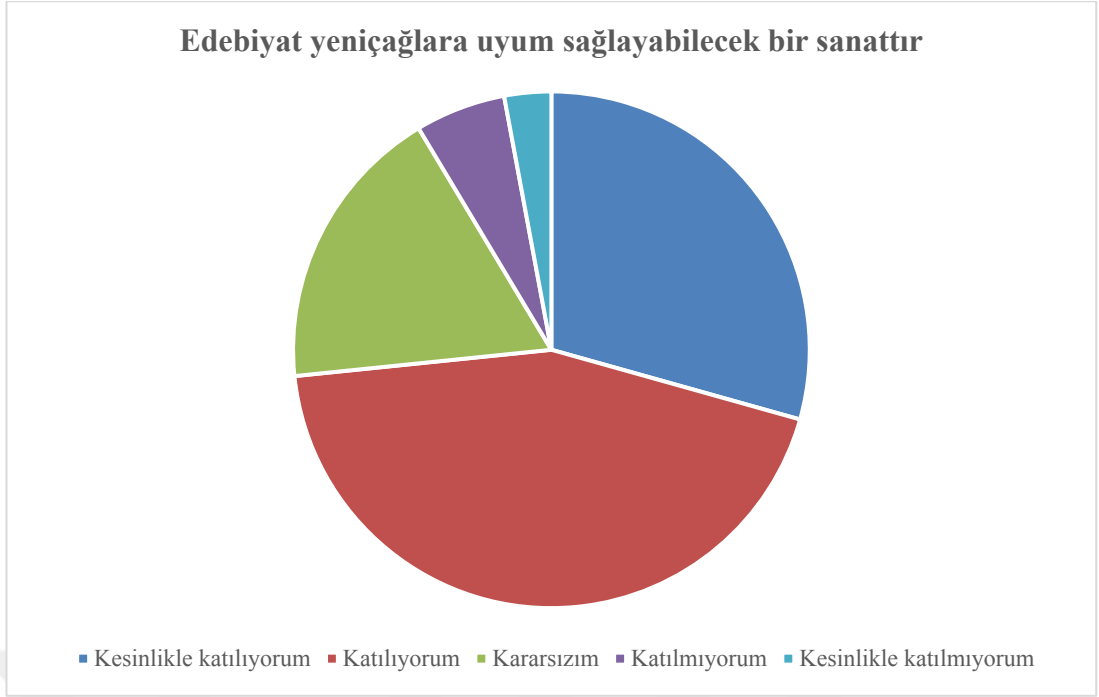

Şekil 4. “Edebiyat ömrünü tamamlamıştır” maddesinin dağılımı

Tablo 13. Çalışma grubunun “edebiyat yeniçâğlara uyum sağlayabilecek bir sanattır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyat yeniçâğlara uyum sağlayabilecek bir sanattır.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	140	29.4
Katılıyorum	210	44.0
Kararsızım	86	18.0
Katılmıyorum	27	5.7
Kesinlikle katılmıyorum	14	2.9

Çalışma grubunun “Edebiyat yeniçâğlara uyum sağlayabilecek bir sanattır.” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %29.4 (n:140); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %44.0 (n:210); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %18.0 (n:86); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %5.7 (n:27); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %2.9 (n:14)’dur. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 5. “Edebiyat yeni çağlara uyum sağlayabilecek bir sanattır” maddesinin dağılımı

Tablo 14. Çalışma grubunun “edebiyatı eğitim öğretim hayatımda etkisi olduğu için öğrendim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyatı eğitim öğretim hayatımda etkisi olduğu için öğrendim.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	69	14.5
Katılıyorum	183	38.4
Kararsızım	84	17.6
Katılmıyorum	91	19.1
Kesinlikle katılmıyorum	50	10.5

Çalışma grubunun “Edebiyatı eğitim öğretim hayatımda etkisi olduğu için öğrendim.” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %14.5 (n:69); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %38.4 (n:183); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %17.6 (n:84); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %19.1 (n:91); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %10,5 (n:50)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 6. “Edebiyatı eğitim öğretim hayatımda etkisi olduğu için öğrendim” maddesinin dağılımı

Tablo 15. Çalışma grubunun “edebiyat; hayatımda ders olması dışında bir anlam ifade etmemektedir” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyat; hayatımda ders olması dışında bir anlam ifade etmemektedir.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	50	10.5
Katılıyorum	62	13.0
Kararsızım	80	16.8
Katılmıyorum	176	36.9
Kesinlikle katılmıyorum	109	22.9

Çalışma grubunun “Edebiyat; hayatımda ders olması dışında bir anlam ifade etmemektedir” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %10.5 (n:50); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %13.0 (n:62); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %16.8 (n:80); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %36.9 (n:176); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %22.9 (n:109)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

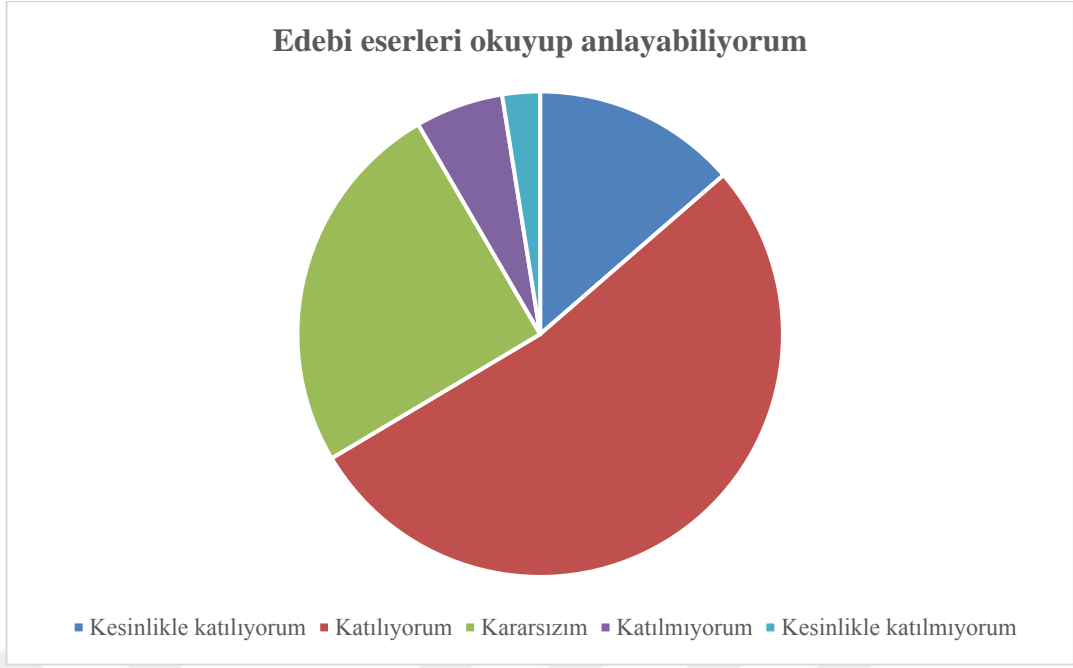

Şekil 7. “Edebiyat; hayatımda ders olması dışında bir anlam ifade etmemektedir” maddesinin dağılımı

Tablo 16. Çalışma grubunun “edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	65	13.6
Katılıyorum	252	52.8
Kararsızım	120	25.2
Katılmıyorum	28	5.9
Kesinlikle katılmıyorum	12	2.5

Çalışma grubunun “Edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %13.6 (n:65); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %52.8 (n:252); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %25.2 (n:120); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %5.9 (n:28); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %2.5 (n:12)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

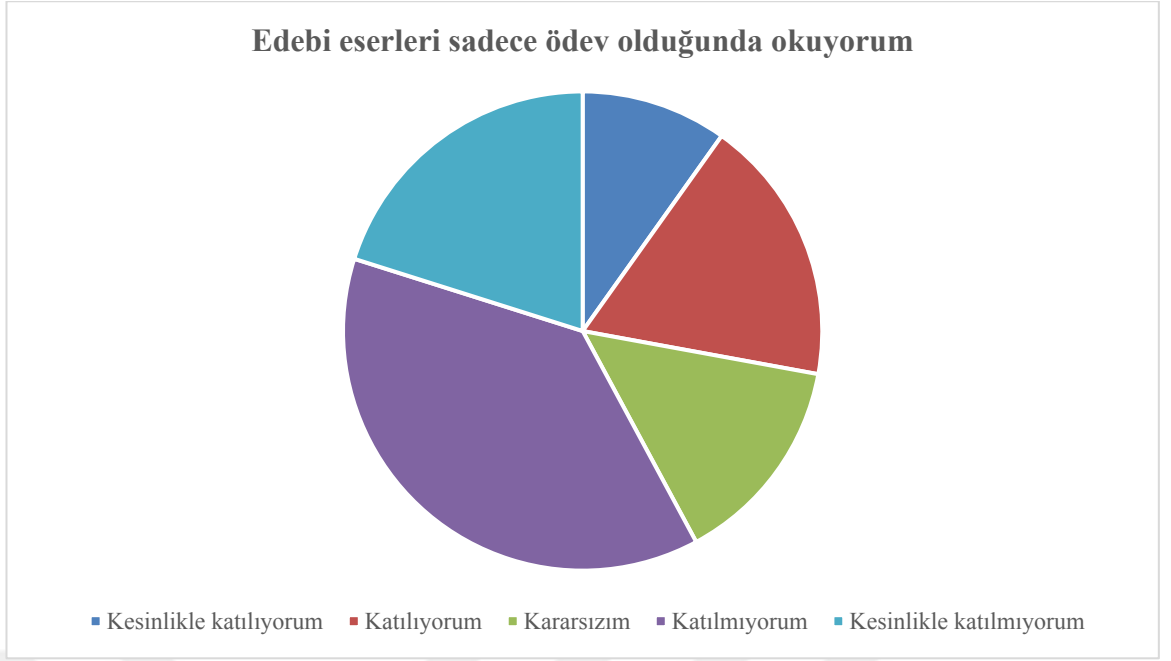

Şekil 8. “Edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum” maddesinin dağılımı

Tablo 17. Çalışma grubunun “edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	47	9.9
Katılıyorum	86	18.0
Kararsızım	68	14.3
Katılmıyorum	180	37.7
Kesinlikle katılmıyorum	96	20.1

Çalışma grubunun “Edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum.” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %9.9 (n:47); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %18.0 (n:86); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %14.3 (n:68); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %37.7 (n:180); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %20.1 (n:96)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

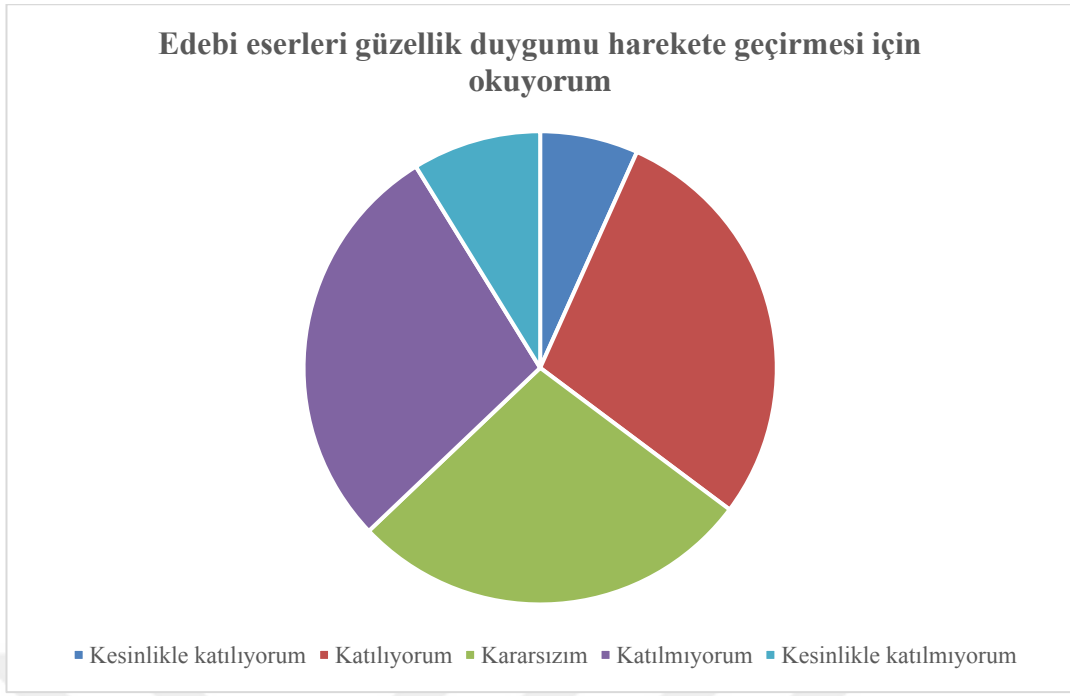

Şekil 9. “Edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum” maddesinin dağılımı

Tablo 18. Çalışma grubunun “edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okuyorum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okuyorum	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	32	6.7
Katılıyorum	136	28.5
Kararsızım	132	27.7
Katılmıyorum	135	28.3
Kesinlikle katılmıyorum	42	8.8

Çalışma grubunun “Edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okuyorum” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %6.7 (n:32); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %28.5 (n:136); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %27.7 (n:132); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %28.3 (n:135); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %8.8 (n:42)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

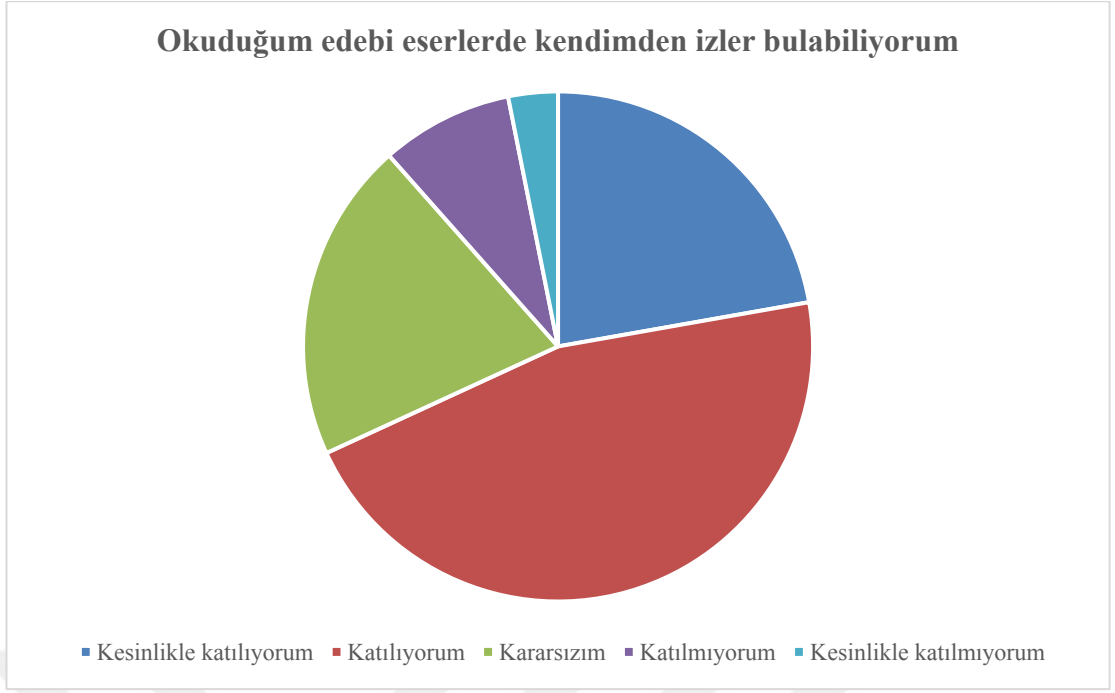

Şekil 10. “Edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okuyorum” maddesinin dağılımı

Tablo 19. Çalışma grubunun “okuduğum edebi eserlerde kendimden izler bulabiliyorum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Okuduğum edebi eserlerde kendimden izler bulabiliyorum	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	106	22.2
Katılıyorum	219	45.9
Kararsızım	97	20.3
Katılmıyorum	40	8.4
Kesinlikle katılmıyorum	15	3.1

Çalışma grubunun “Okuduğum edebi eserlerde kendimden izler bulabiliyorum” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %22.2 (n:106); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %45.9 (n:219); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %20.3 (n:97); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %8.4 (n:40); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %3.1 (n:15)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

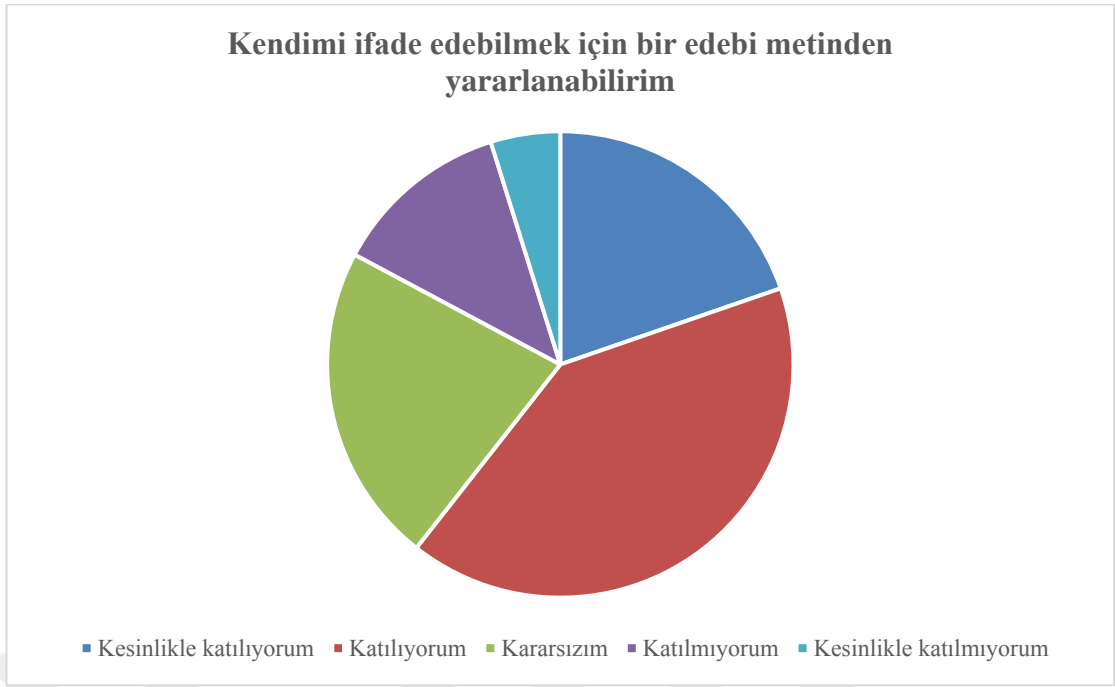

Şekil 11. “Okuduğum edebi eserlerde kendimden izler bulabiliyorum” maddesinin dağılımı

Tablo 20. Çalışma grubunun “kendimi ifade edebilmek için bir edebi metinden yararlanabilirim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Kendimi ifade edebilmek için bir edebi metinden yararlanabilirim.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	94	19.7
Katılıyorum	195	40.9
Kararsızım	106	22.2
Katılmıyorum	59	12.4
Kesinlikle katılmıyorum	23	4.8

Çalışma grubunun “Kendimi ifade edebilmek için bir edebi metinden yararlanabilirim.” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %19.7 (n:94); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %40.9 (n:195); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %22.2 (n:106); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %12.4 (n:59); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %4.8 (n:23)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

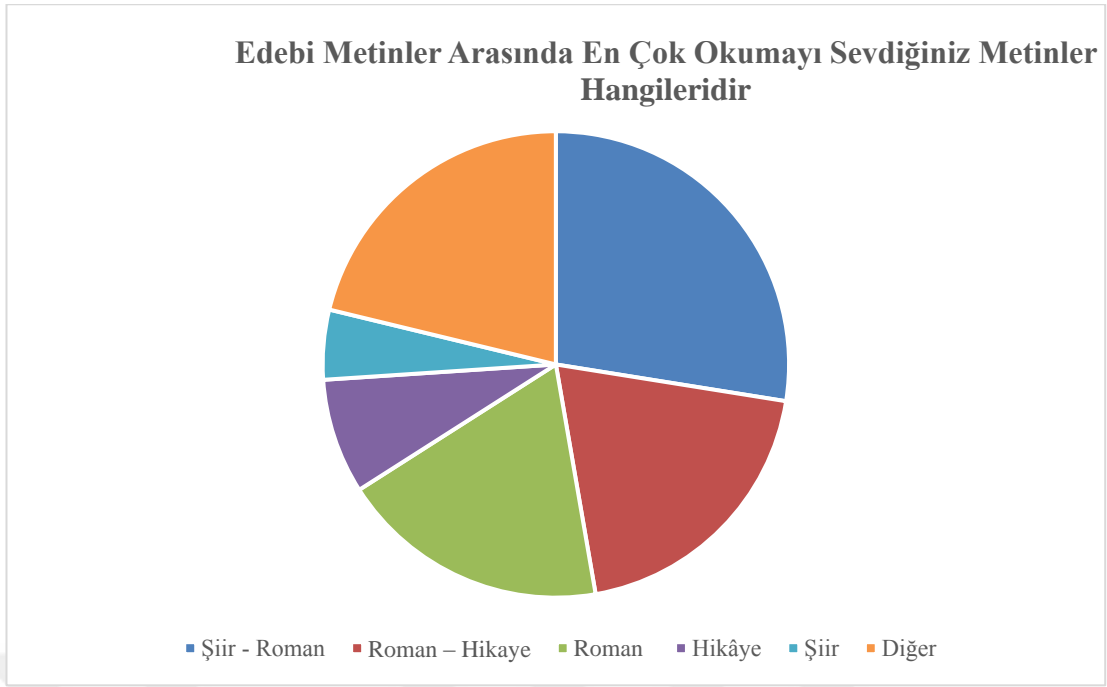

Şekil 12. “Kendimi ifade edebilmek için edebi metinden yararlanabilirim” maddesinin dağılımı

Tablo 21. Çalışma grubunun “edebi metinler arasında en çok okumayı sevdiğiniz metinler hangileridir?” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi Metinler Arasında En Çok Okumayı Sevdiğiniz Metinler Hangileridir?”	Sayı	%
Şiir-Roman	131	27.5
Roman – Hikaye	94	19.7
Roman	89	18.7
Hikâye	38	8.0
Şiir	23	4.8
Diğer	101	21.3

Çalışma grubunun “Edebi Metinler Arasında En Çok Okumayı Sevdiğiniz Metinler Hangileridir?” sorusuna ‘Şiir-Roman’ diyenlerin oranı %27.5 (n:131); ‘Roman-Hikaye’ diyenlerin oranı %19.7 (n:94); ‘Roman’ diyenlerin oranı %18.7 (n:89); ‘Hikaye’ diyenlerin oranı %8.0 (n:38); ‘Şiir’ diyenlerin oranı %4.8 (n:23) ve ‘Diğer’ diyenlerin oranı %21.3 (n:101)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

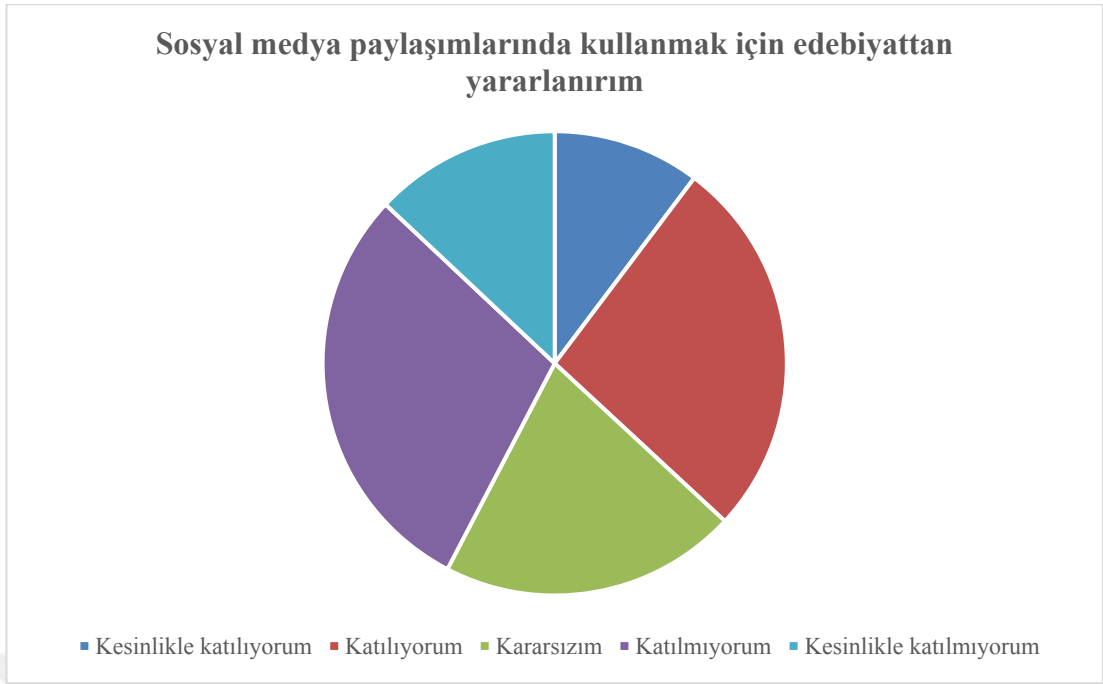

Şekil 13. “Edebi metinler arasında en çok okumayı sevdiğiniz metinler hangileridir?” maddesinin dağılımı

Tablo 22. Çalışma grubunun “sosyal medya paylaşımlarında kullanmak için edebiyattan yararlanırım” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Sosyal medya paylaşımlarında kullanmak için edebiyattan yararlanırım.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	49	10.3
Katılıyorum	127	26.6
Kararsızım	99	20.8
Katılmıyorum	140	29.4
Kesinlikle katılmıyorum	62	13.0

Çalışma grubunun “Sosyal medya paylaşımlarında kullanmak için edebiyattan yararlanırım” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %10.3 (n:49); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %26.6 (n:127); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %20.8 (n:99); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %29.4 (n:140); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %13.0 (n:62)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

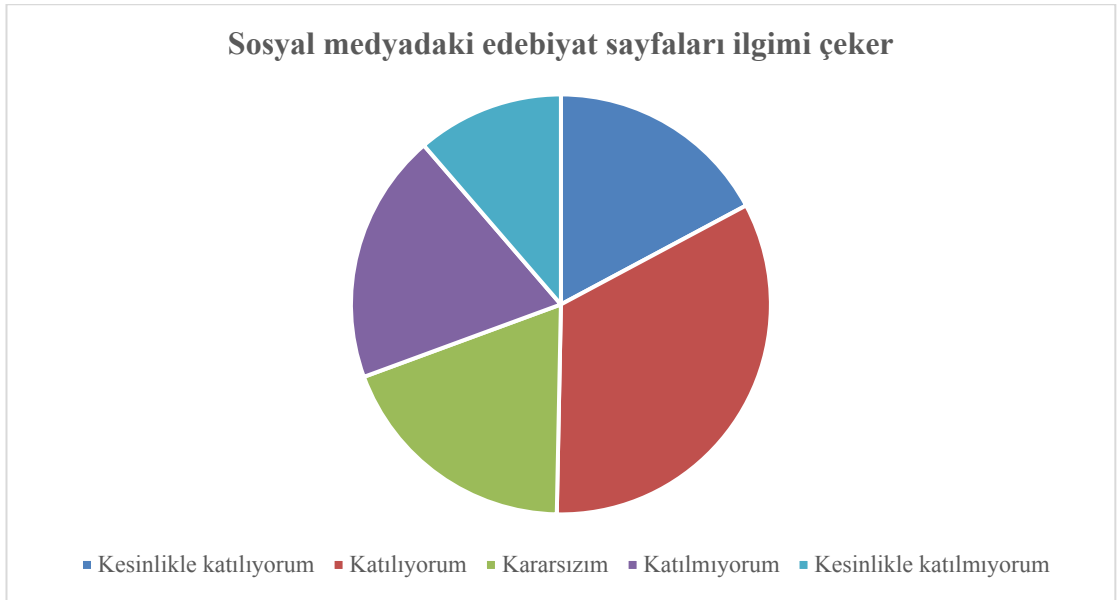

Şekil 14. “Sosyal medya paylaşımlarında kullanmak için edebiyattan yararlanırım” maddesinin dağılımı

Tablo 23. Çalışma grubunun “sosyal medyadaki edebiyat sayfaları ilgimi çeker” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Sosyal medyadaki edebiyat sayfaları ilgimi çeker	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	82	17.2
Katılıyorum	158	33.1
Kararsızım	91	19.1
Katılmıyorum	92	19.3
Kesinlikle katılmıyorum	54	11.3

Çalışma grubunun “Sosyal medyadaki edebiyat sayfaları ilgimi çeker” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %17.2 (n:82); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %33.1 (n:158); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %19.1 (n:91); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %19.3 (n:92); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %11.3 (n:54)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

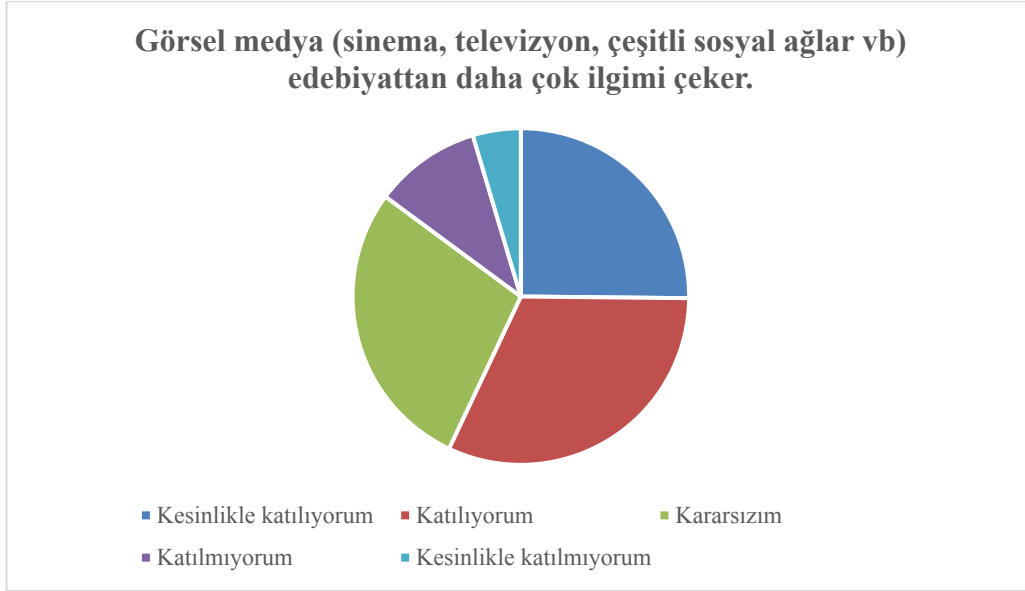

Şekil 15. “Sosyal medyadaki edebiyat sayfaları ilgimi çeker” maddesinin dağılımı

Tablo 24. Çalışma grubunun “görsel medya (sinema, televizyon, çeşitli sosyal ağlar vb) edebiyattan daha çok ilgimi çeker” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Görsel medya (sinema, televizyon, çeşitli sosyal ağlar vb.) edebiyattan daha çok ilgimi çeker.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	120	25.2
Katılıyorum	152	31.9
Kararsızım	134	28.1
Katılmıyorum	49	10.3
Kesinlikle katılmıyorum	22	4.6

Çalışma grubunun “Görsel medya (sinema, televizyon, çeşitli sosyal ağlar vb) edebiyattan daha çok ilgimi çeker.” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %25.2 (n:120); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %31.9 (n:152); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %28.1 (n:134); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %10.3 (n:49); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %4.6 (n:22)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

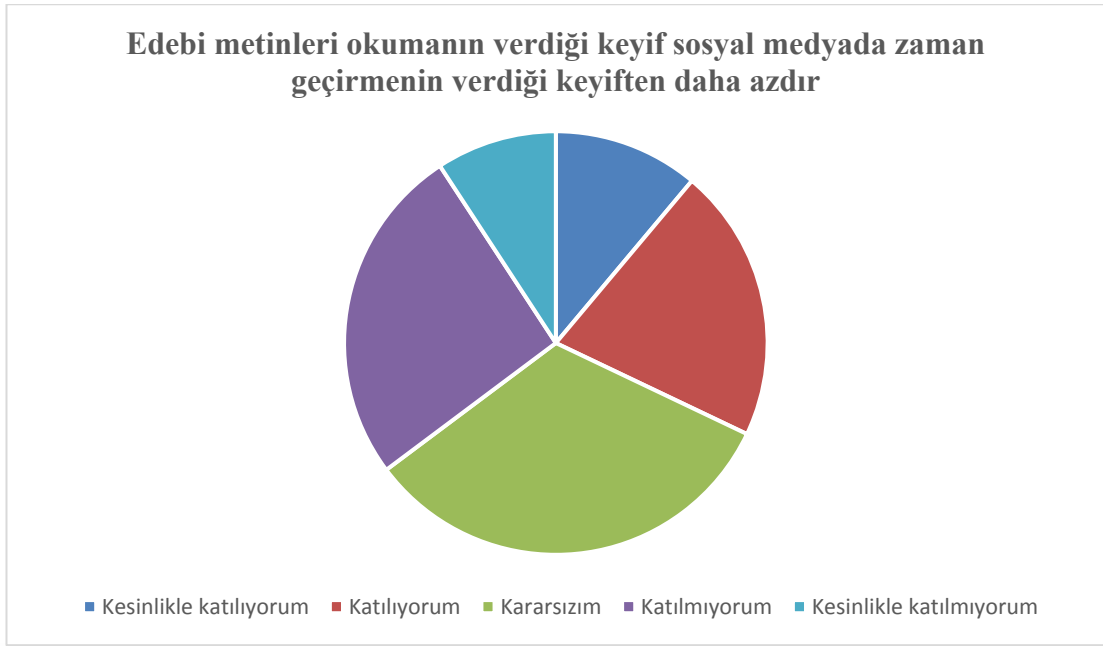

Şekil 16. “Görsel medya (sinema, televizyon, çeşitli sosyal ağlar vb.) edebiyattan daha çok ilgimi çeker” maddesinin dağılımı

Tablo 25. Çalışma grubunun “edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	53	11.1
Katılıyorum	100	21.0
Kararsızım	156	32.7
Katılmıyorum	124	26.0
Kesinlikle katılmıyorum	44	9.2

Çalışma grubunun “Edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %11.1 (n:53); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %21.0 (n:100); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %32.7 (n:156); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %26.0 (n:124); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %9.2 (n:44)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

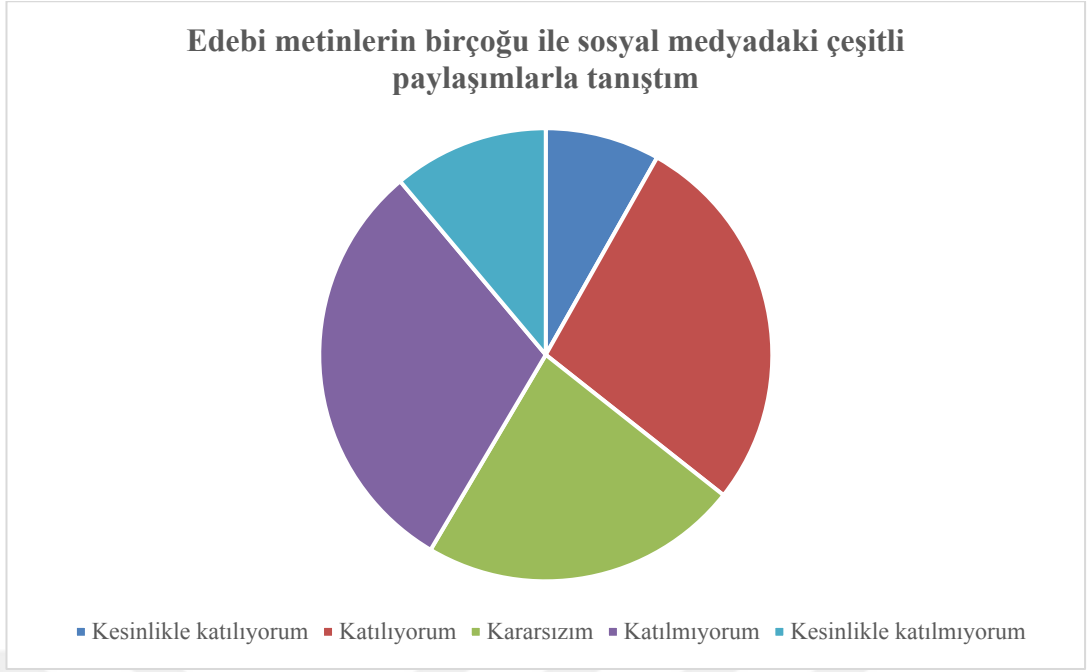

Şekil 17. “Edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır” maddesinin dağılımı

Tablo 26. Çalışma grubunun “edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım.” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	39	8.2
Katılıyorum	131	27.5
Kararsızım	109	22.9
Katılmıyorum	145	30.4
Kesinlikle katılmıyorum	53	11.1

Çalışma grubunun “Edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %8.2 (n:39); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %27.5 (n:131); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %22.9 (n:109); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %30.4 (n:145); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %11.1 (n:53)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

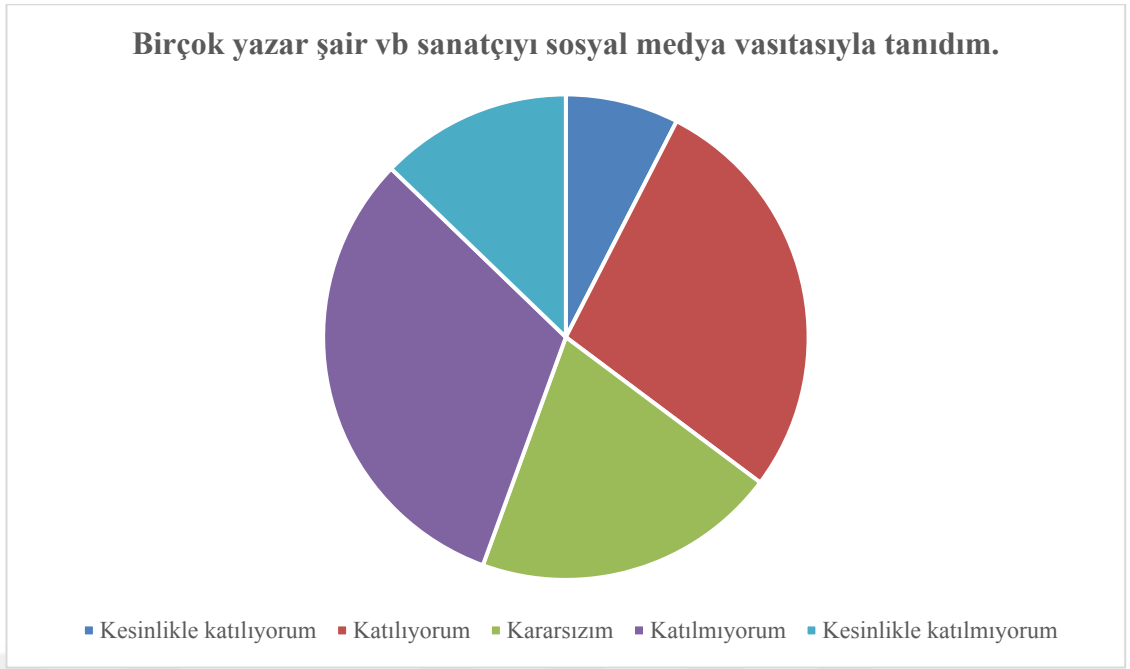

Şekil 18. “Edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım” maddesinin dağılımı

Tablo 27. Çalışma grubunun “birçok yazar şair vb. sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Birçok yazar şair vb. sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	36	7.5
Katılıyorum	132	27.7
Kararsızım	97	20.3
Katılmıyorum	151	31.7
Kesinlikle katılmıyorum	61	12.8

Çalışma grubunun “Birçok yazar şair vb. sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım.” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %7.5 (n:36); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %27.7 (n:132); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %20.3 (n:97); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %31.7 (n:151); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %12.8 (n:61)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 19. “Birçok yazar, şair vb. sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım” maddesinin dağılımı

Tablo 28. Çalışma grubunun “edebiyatla ilgili tüm bilgimi okulda edindim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyatla ilgili tüm bilgimi okulda edindim.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	63	13.2
Katılıyorum	137	28.7
Kararsızım	81	17.0
Katılmıyorum	141	29.6
Kesinlikle katılmıyorum	55	11.5

Çalışma grubunun “Edebiyatla ilgili tüm bilgimi okulda edindim” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %13.2 (n:63); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %28.7 (n:137); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %17.0 (n:81); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %29.6 (n:141); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %11.5 (n:55)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

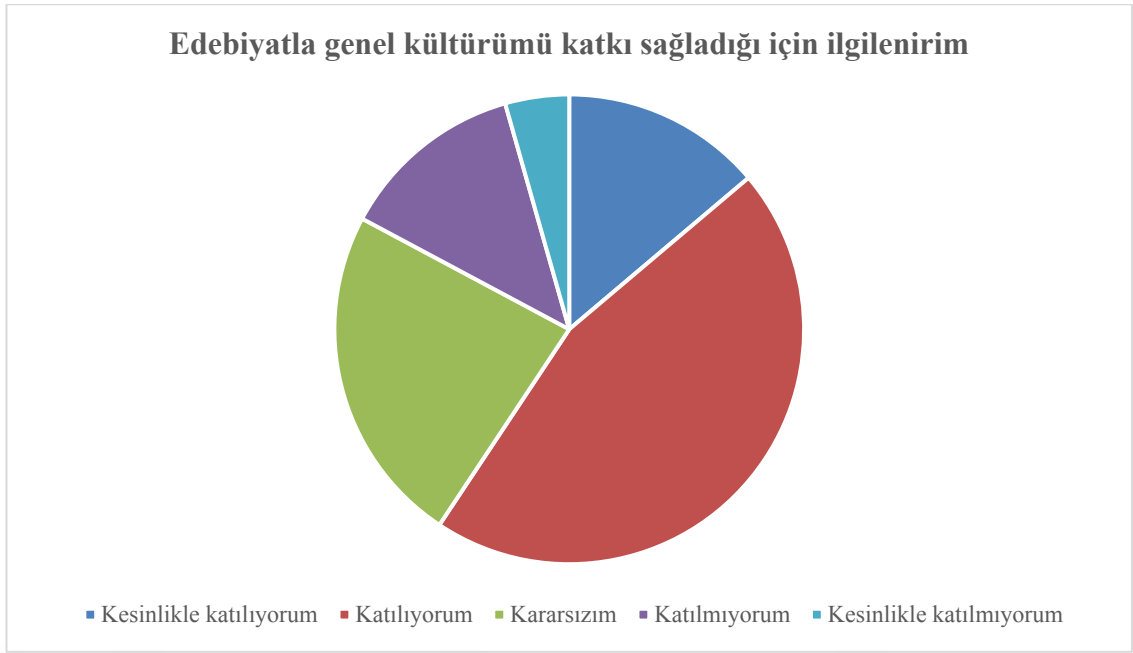

Şekil 20. “Edebiyatla ilgili tüm bilgimi okulda edindim” maddesinin dağılımı

Tablo 29. Çalışma grubunun “edebiyatla genel kültürümü katkı sağladığı için ilgilenirim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyatla genel kültürümü katkı sağladığı için ilgilenirim	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	66	13.8
Katılıyorum	217	45.5
Kararsızım	112	23.5
Katılmıyorum	61	12.8
Kesinlikle katılmıyorum	21	4.4

Çalışma grubunun “Edebiyatla genel kültürümü katkı sağladığı için ilgilenirim” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %13.8 (n:66); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %45.5 (n:217); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %23.5 (n:112); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %12.8 (n:61); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %4.4 (n:51)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

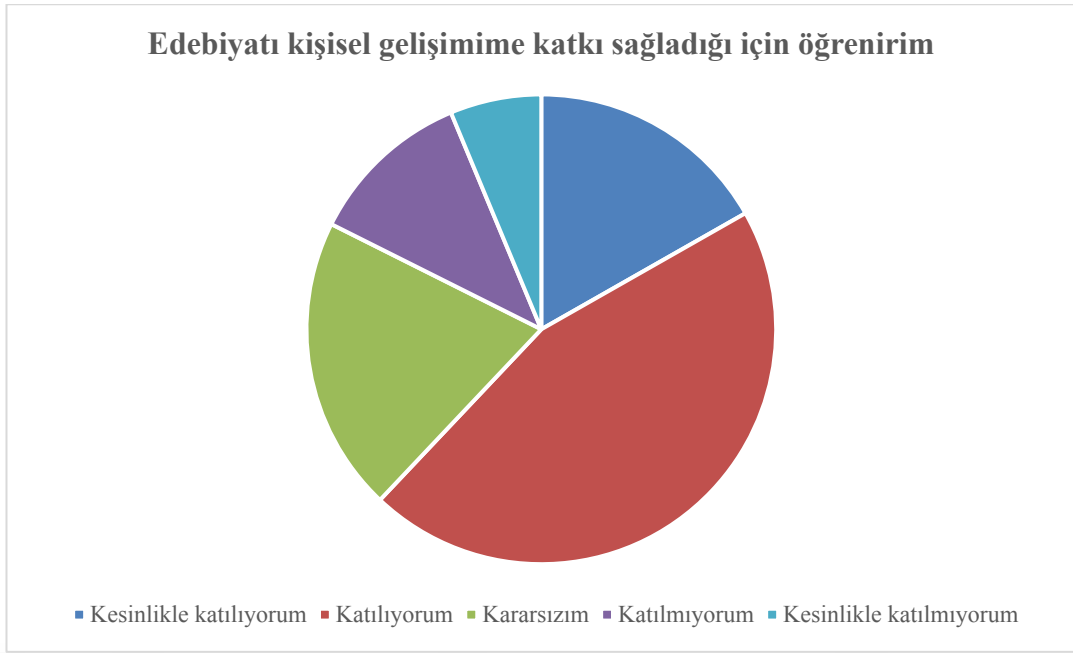

Şekil 21. “Edebiyatla genel kültürüme katkı sağladığı için ilgilenirim” maddesinin dağılımı

Tablo 30. Çalışma grubunun “edebiyatı kişisel gelişimime katkı sağladığı için öğrenirim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyatı kişisel gelişimime katkı sağladığı için öğrenirim	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	80	16.8
Katılıyorum	216	45.3
Kararsızım	97	20.3
Katılmıyorum	54	11.3
Kesinlikle katılmıyorum	30	6.3

Çalışma grubunun “Edebiyatı kişisel gelişimime katkı sağladığı için öğrenirim” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %16.8 (n:80); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %45.3 (n:216); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %20.3 (n:97); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %11.3 (n:54); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %6.3 (n:30)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

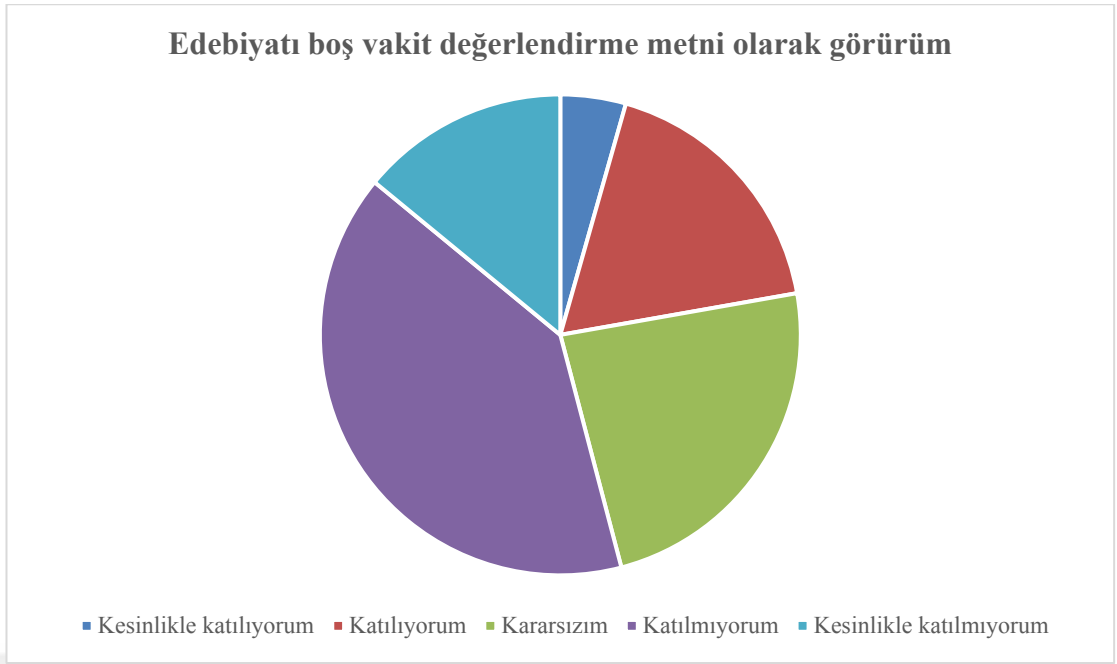

Şekil 22. “Edebiyatı kişisel gelişimime katkı sağladığı için öğrenirim” maddesinin dağılımı

Tablo 31. Çalışma grubunun “edebiyatı boş vakit değerlendirme metni olarak görürüm” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyatı boş vakit değerlendirme metni olarak görürüm	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	21	4.4
Katılıyorum	85	17.8
Kararsızım	113	23.7
Katılmıyorum	191	40.0
Kesinlikle katılmıyorum	67	14.0

Çalışma grubunun “Edebiyatı boş vakit değerlendirme metni olarak görürüm” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %4.4 (n:21); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %17.8 (n:85); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %23.7 (n:113); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %40 (n:191); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %14.0 (n:67)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

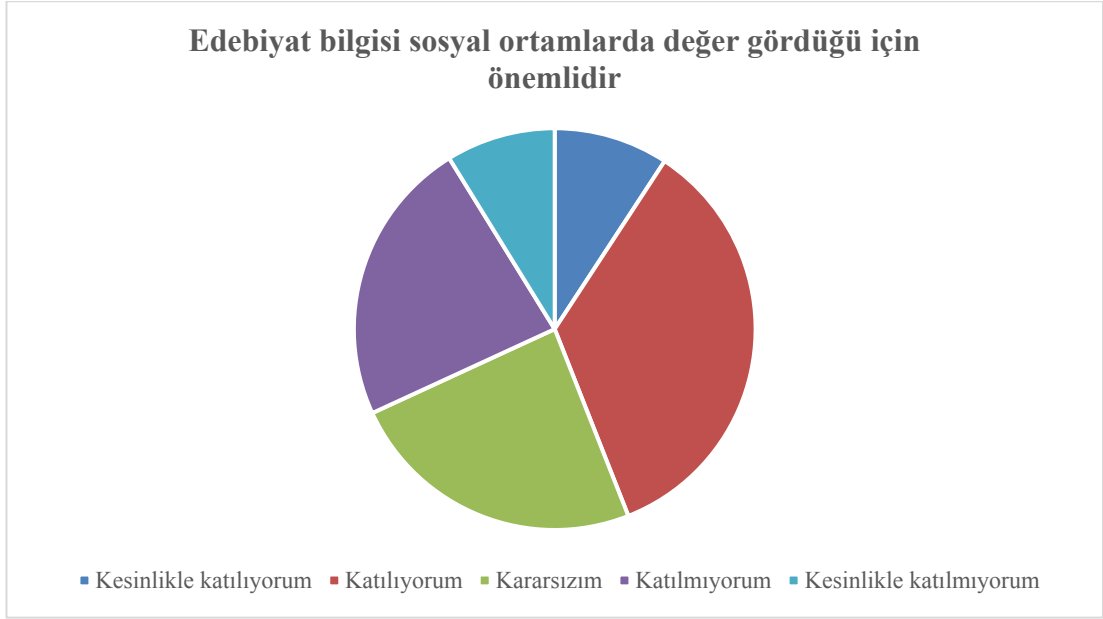

Şekil 23. “Edebiyatı boş vakit değerlendirme metni olarak görürüm” maddesinin dağılımı

Tablo 32. Çalışma grubunun “edebiyat bilgisi sosyal ortamlarda değer gördüğü için önemlidir” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyat bilgisi sosyal ortamlarda değer gördüğü için önemlidir	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	44	9.2
Katılıyorum	166	34.8
Kararsızım	115	24.1
Katılmıyorum	110	23.1
Kesinlikle katılmıyorum	42	8.8

Çalışma grubunun “Edebiyat bilgisi sosyal ortamlarda değer gördüğü için önemlidir” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %9.2 (n:44); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %34.8 (n:166); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %24.1 (n:115); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %23.1 (n:110); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %8.8 (n:42)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 24. “Edebiyat bilgisi sosyal ortamlarda değer gördüğü için önemlidir” maddesinin dağılımı

Tablo 33. Çalışma grubunun “edebiyatı bir ders olarak öğrenmek zorunda olduğum için öğrenirim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyatı bir ders olarak öğrenmek zorunda olduğum için öğrenirim	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	58	12.2
Katılıyorum	65	13.6
Kararsızım	106	22.2
Katılmıyorum	159	33.3
Kesinlikle katılmıyorum	89	18.7

Çalışma grubunun “Edebiyatı bir ders olarak öğrenmek zorunda olduğum için öğrenirim” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %12.2 (n:58); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %13.6 (n:65); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %22.2 (n:106); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %33.3 (n:159); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %18.7 (n:89)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 25. “Edebiyatı bir ders olarak öğrenmek zorunda olduğum için öğrenirim” maddesinin dağılımı

Tablo 34. Çalışma grubunun “edebiyatla ilgili bir alanı kendime meslek olarak seçerim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebiyatla ilgili bir alanı kendime meslek olarak seçerim	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	26	5.5
Katılıyorum	60	12.6
Kararsızım	139	29.1
Katılmıyorum	138	28.9
Kesinlikle katılmıyorum	114	23.9

Çalışma grubunun “Edebiyatla ilgili bir alanı kendime meslek olarak seçerim” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %5.5 (n:26); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %12.6 (n:60); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %29.1 (n:139); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %28.9 (n:138); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %23.9 (n:114)’dur. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

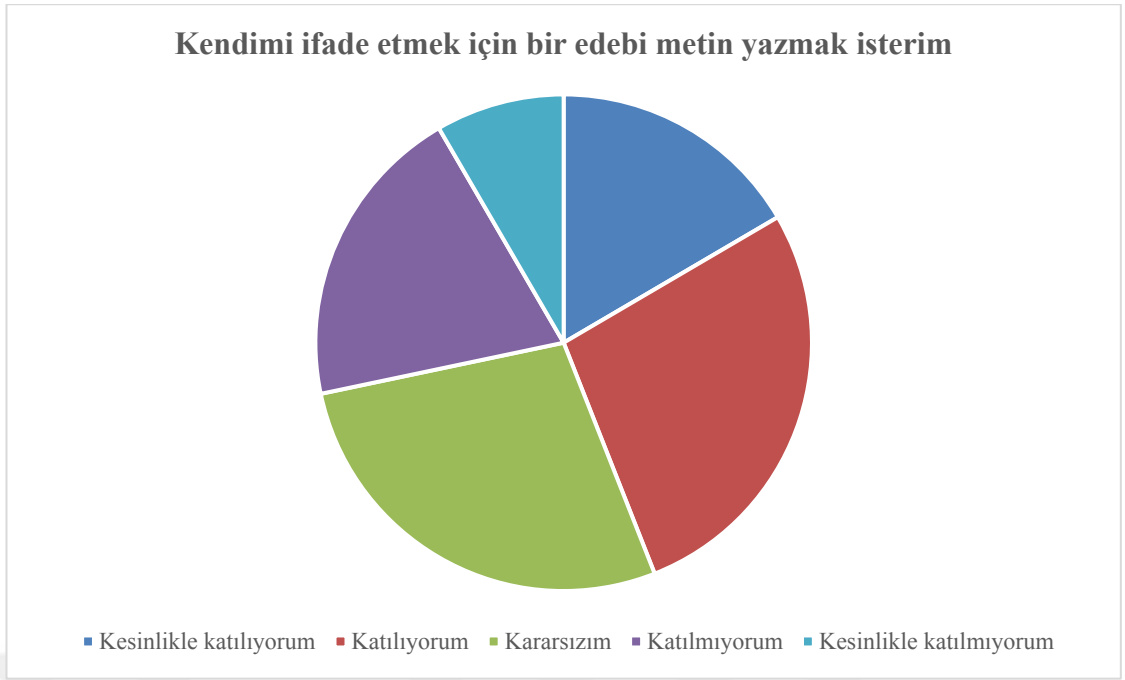

Şekil 26. “Edebiyatla ilgili bir alanı kendime meslek olarak seçerim” maddesinin dağılımı

Tablo 35. Çalışma Grubunun “Kendimi ifade etmek için bir edebi metin yazmak isterim” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Kendimi ifade etmek için bir edebi metin yazmak isterim.	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	79	16.6
Katılıyorum	131	27.5
Kararsızım	132	27.7
Katılmıyorum	95	19.9
Kesinlikle katılmıyorum	40	8.4

Çalışma grubunun “Kendimi ifade etmek için bir edebi metin yazmak isterim” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %16.6 (n:79); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %27.5 (n:131); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %27.7 (n:132); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %19.9 (n:95); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %8.4 (n:40)’dur. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 27. “Kendimi ifade edebilmek için bir edebi metin yazmak isterim” maddesinin dağılımı

Tablo 36. Çalışma grubunun “en az bir tane edebi metin yazmışsındır” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

En az bir tane edebi metin yazmışsındır	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	96	20.1
Katılıyorum	116	24.3
Kararsızım	86	18.0
Katılmıyorum	104	21.8
Kesinlikle katılmıyorum	75	15.7

Çalışma grubunun “En az bir tane edebi metin yazmışsındır” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %20.1 (n:96); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %24.3 (n:116); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %18.0 (n:86); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %21.8 (n:104); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %15.7 (n:75)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

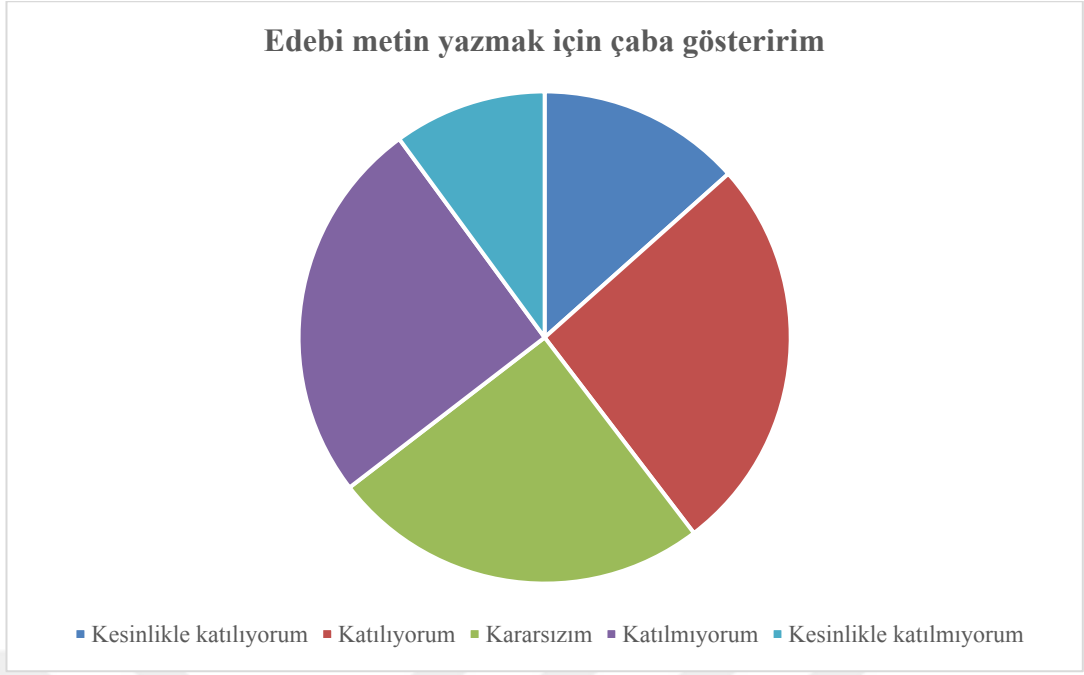

Şekil 28. “En az bir tane edebi metin yazmışımdır” maddesinin dağılımı

Tablo 37. Çalışma grubunun “edebi metin yazmak için çaba gösteririm” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi metin yazmak için çaba gösteririm	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	64	13.4
Katılıyorum	125	26.2
Kararsızım	119	24.9
Katılmıyorum	121	25.4
Kesinlikle katılmıyorum	48	10.1

Çalışma grubunun “Edebi metin yazmak için çaba gösteririm” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %13.4 (n:64); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %26.2 (n:125); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %24.9 (n:119); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %25.4 (n:121); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %10.1 (n:48)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

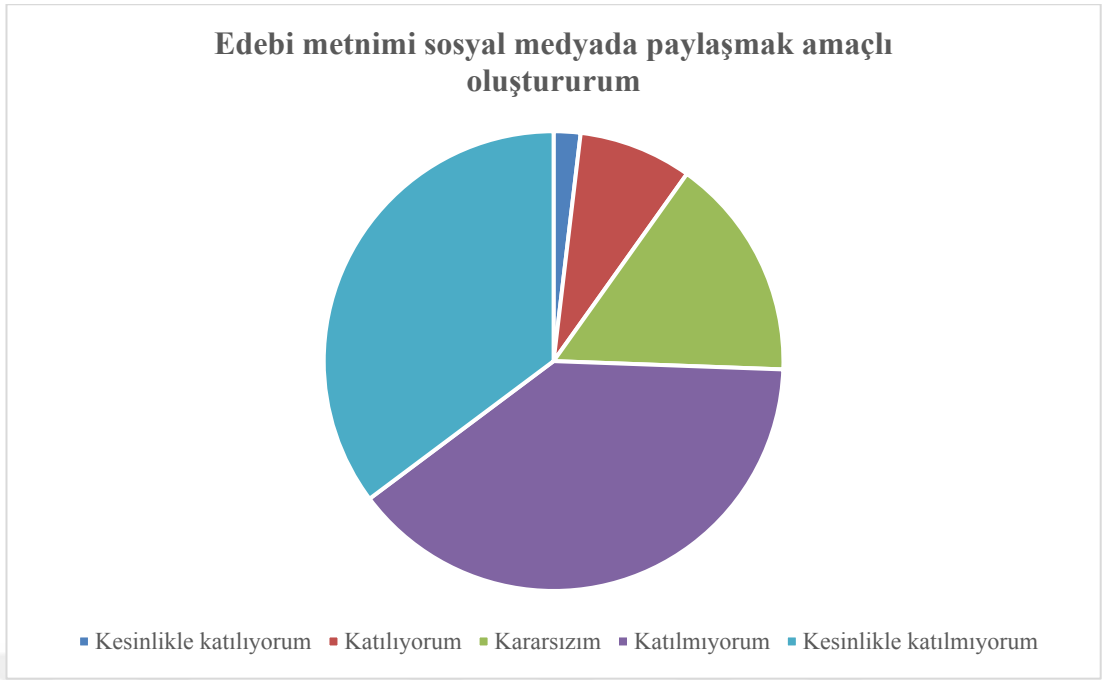

Şekil 29. “Edebi metin yazmak için çaba gösteririm.” Maddesinin Dağılımı

Tablo 38. Çalışma grubunun “edebi metnimi sosyal medyada paylaşmak amaçlı oluştururum” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi metnimi sosyal medyada paylaşmak amaçlı oluştururum	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	9	1.9
Katılıyorum	38	8.0
Kararsızım	75	15.7
Katılmıyorum	187	39.2
Kesinlikle katılmıyorum	168	35.2

Çalışma grubunun “Edebi metnimi sosyal medyada paylaşmak amaçlı oluştururum” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %1.9 (n:9); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %8.0 (n:38); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %15.7 (n:75); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %39.2 (n:187); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %35.2 (n:168)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 30. “Edebi metnimi sosyal medyada paylaşmak amaçlı oluştururum” maddesinin dağılımı

Tablo 39. Çalışma grubunun “edebi metin yazma ihtiyacı hissetmem” sorusuna verdiği cevaba göre dağılımı

Edebi metin yazma ihtiyacı hissetmem	Sayı	%
Kesinlikle katılıyorum	62	13.0
Katılıyorum	114	23.9
Kararsızım	131	27.5
Katılmıyorum	109	22.9
Kesinlikle katılmıyorum	61	12.8

Çalışma grubunun “Edebi metin yazma ihtiyacı hissetmem” sorusuna ‘Kesinlikle katılıyorum’ diyenlerin oranı %13.0 (n:62); ‘Katılıyorum’ diyenlerin oranı %23.9 (n:114); ‘Kararsızım’ diyenlerin oranı %27.5 (n:131); ‘Katılmıyorum’ diyenlerin oranı %22.9 (n:109); ‘Kesinlikle katılmıyorum’ diyenlerin oranı %12.8 (n:61)’dir. Elde edilen değerlere ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 31. “Edebi metin yazma ihtiyacı hissetmem.” maddesinin dağılımı

Çalışma Grubunun “Bana göre edebiyat” Açık Uçlu Sorusuna Verdiği Cevabın Nitel Desende Çözümlemesi

Yapılan nitel çözümleme ile örneklem grubunun vermiş olduğu yanıtlar üç farklı kategoride toplanmıştır.

- Duygu ve düşünceleri yansıtan bir sanat:

“Bana göre Edebiyat; dönemin veya dönemlerde yaşamış olan insanların duygularını, zor koşullarda yaşadıklarını anlatan sözlerle yansıtmak isteme sanatıdır”

“Bana göre edebiyat; duygu ve düşüncelerimizi edebi metinler ile yola çıkararak açıklama şeklidir. Ve edebiyat asla yok olmaz çünkü dil var oldukça edebiyat da olacaktır”

“Duygu ve Düşünceleri insanların birbirine anlatmasıyla oluşan tür”

- Bir ders;

“Bir derstir”

“Eser-yazar ezberlemedir”

“Geçmişteki güzellikleri incelikleri günümüzde görebilmemizi sağlayan bir ders, 21.yyda dersten ibarettir”

- İnsanı anlatan bir alan;

“Bana göre edebiyat bir aynadır. İnsanı yansıtır”

“Bana göre edebiyat bireyi de toplumu da her yönüyle ele alabilen ve yansıtabilen bir aynadır. Kişinin ruhuna, iç dünyasına, hayal gücünün sınırına veya zihninin her noktasına, düşüncelerine; toplumun özelliklerine hatta geçmişimize ışık tutabilen çok

değerli bir araçtır. Aynı zamanda insanın yaratılışında var olduğuna inandığım karşı konulamaz anlatma, ifade etme ihtiyacını karşılar. Kısacası, edebiyat insanı anlatır”

Tablo 40. Örneklem grubunun Z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu yazma eğilimi puanlarının cinsiyet değişkenine karşılaştırılması

	Gruplar	n	\bar{x}	SS	T	P
Yazma Eğilimi	Kadın	304	15.35	2.95	-1.710	0.088
	Erkek	173	15.85	3.26		

Tabloda görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre N sayıları, Z Kuşağının Edebiyata Bakışı Anket Soru Formu Yazma Eğilimi alt boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması, standart sapmaları verilmiş ve aldıkları puanları arasındaki farklılık cinsiyet değişkenine bağlı olarak t testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Kadın katılımcıların yazma eğilimi düzeyleri puanları ortalaması 15.35; Erkek katılımcıların ise yazma eğilimi puanları ortalaması 15.85'tir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t_{(475)} = -1.710$; $p=0.088$; $p>0.05$).

Tablo 41. Örneklem grubunun z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu edebiyatı öğrenme amaçlarının okul türü değişkenine karşılaştırılması

	Gruplar	n	\bar{x}	Sd	F	P	Anlamlı fark
Edebiyatı Öğrenme Amaçları	Proje Okulu	33	23.36	4472	4.858	0.001	1-2;1-3;1-4;2-3;2-4
	Anadolu Lisesi	203	21.49				
	İmam Hatip Anadolu Lisesi	52	20.30				
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	171	20.71				
	Fen Lisesi	18	21.88				

Tabloda örneklem grubunun Z Kuşağının Edebiyata Bakışı Anket Soru Formu Edebiyatı Öğrenme Amaçları alt boyutundan puanların okul değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları bulunmaktadır. Örneklem grubunun okul türü değişkenine göre edebiyatı öğrenme amaçları puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($f_{(0.05;4-472)} = 4.858$; $p=0.001$; $p<0.05$). Ortaya çıkan farklılığın hangi boyutlardan kaynaklandığını belirleme için yapılan LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre Proje Okulu–Anadolu Lisesi ($p=0.007$); Proje Okulu–İmam Hatip Anadolu Lisesi ($p=0.000$); Proje Okulu–Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ($p=0.000$); Anadolu Lisesi–İmam Hatip Anadolu Lisesi ($p=0.038$);

Anadolu Lisesi–Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ($p=0.041$) arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Tablo 42. Örneklem grubunun Z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu sosyal medya puanlarının cinsiyet değişkenine karşılaştırılması

	Gruplar	n	\bar{x}	SS	T	P
Sosyal Medya	Kadın	304	14,56	3.24	-0.240	0.810
	Erkek	173	14.64	3.42		

Tabloda görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre N sayıları, Z Kuşağının Edebiyata Bakışı Anket Soru Formu Sosyal Medya alt boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması, standart sapmaları verilmiş ve aldıkları puanları arasındaki farklılık cinsiyet değişkenine bağlı olarak t testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Kadın katılımcıların sosyal medya puanları ortalaması 14.56; Erkek katılımcıların ise sosyal medya puanları ortalaması 14.64'tür. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t_{(475)} = -0.240$; $p=0.810$; $p>0.05$).

Tablo 43. Örneklem grubunun Z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu sosyal medya puanlarının okul türü değişkenine karşılaştırılması

	Gruplar	n	\bar{x}	Sd	F	P	Anlamlı fark
Sosyal Medya	Proje Okulu	33	16.03	4472	6.160	0.000	1-3;1-4;2-3;2-4;3-5;4-5
	Anadolu Lisesi	203	15.00				
	İmam Hatip Anadolu Lisesi	52	13.82				
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	171	13.89				
	Fen Lisesi	18	16.11				

Tabloda örneklem grubunun Z Kuşağının Edebiyata Bakışı Anket Soru Formu Sosyal Medya alt boyutundan puanların okul değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları bulunmaktadır. Örneklem grubunun okul türü değişkenine göre sosyal medya puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($f_{(0.05;4-472)}: 6.160$; $p=0.000$; $p<0.05$). Ortaya çıkan farklılığın hangi boyutlardan kaynaklandığını belirleme için yapılan LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre Proje Okulu–İmam Hatip Anadolu Lisesi ($p=0.002$); Proje Okulu–Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ($p=0.001$); Anadolu Lisesi–İmam Hatip Anadolu Lisesi ($p=0.019$); Anadolu Lisesi–Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ($p=0.001$); İmam

Hatip Anadolu Lisesi–Fen Lisesi ($p=0.010$); Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi–Fen Lisesi ($p=0.006$) arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Tablo 44. Örneklem grubunun Z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu edebiyatın tanımını bilme puanlarının okul türü değişkenine karşılaştırılması

	Gruplar	n	\bar{x}	Sd	F	p	Anlamlı fark
Edebiyatın Tanımını Bilme	Proje Okulu	33	5.24	4472	2.972	0.019	2-3;2-4
	Anadolu Lisesi	203	5.34				
	İmam Hatip Anadolu Lisesi	52	5.88				
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	171	5.77				
	Fen Lisesi	18	5.44				

Tabloda örneklem grubunun Z Kuşağının Edebiyata Bakışı Anket Soru Formu Edebiyatın Tanımını Bilme alt boyutundan puanların okul değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları bulunmaktadır. Örneklem grubunun okul türü değişkenine göre edebiyatın tanımını bilme puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($f_{(0.05;4-472)}$: 2.972; $p=0.019$; $p<0.05$). Ortaya çıkan farklılığın hangi boyutlardan kaynaklandığını belirleme için yapılan LSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre Anadolu Lisesi–İmam Hatip Anadolu Lisesi ($p=0.021$); Anadolu Lisesi–Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ($p=0.006$) arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Tablo 45. Örneklem grubunun Z kuşağının edebiyata bakışı anket soru formu edebi eser okuma puanlarının cinsiyet değişkenine karşılaştırılması

	Gruplar	n	\bar{x}	SS	T	P
Edebi Eser Okuma	Kadın	304	5.00	1.54	-4.882	0.000
	Erkek	173	5.77	1.84		

Tabloda görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre N sayıları, Z Kuşağının Edebiyata Bakışı Anket Soru Formu Edebi Eser Okuma alt boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması, standart sapmaları verilmiş ve aldıkları puanları arasındaki farklılık cinsiyet değişkenine bağlı olarak t testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Kadın katılımcıların Edebi Eser Okuma puanları ortalaması 5.00; Erkek katılımcıların ise Edebi Eser Okuma puanları ortalaması 5.77'dir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t_{(475)} = -4.882$; $p=0.000$; $p<0.05$).

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

5.1. Tartışma

Çalışmada Z kuşağı bireylerinin edebiyatı öğrenme amaçları, edebiyatın tanımı hakkında fikir sahibi olmaları, edebiyata bakışta sosyal medya etkisi ve yazma eğilimi olmak üzere beş alt başlık belirlenmiş. Bu başlıklarla ilgili sorular ile cinsiyet ve okul türü değişkeni arasında tek yönlü varyans analizi ile t testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, edebiyatı öğrenme amaçları, edebiyatın tanımını bilme durumları, sosyal medya edebiyat ilişkisi ile okul türleri arasında anlamlı farklar ortaya çıkmıştır. Edebi eser okuma amaçları ile cinsiyet ilişkisi arasında anlamlı farklar çıkarken; yazma eğilimi ile sosyal medya edebiyat ilişkisi ile cinsiyet değişkeni arasında ise anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Edebiyatı öğrenme amaçlarının okul türü değişkenine göre dağılımı incelendiğinde, proje okulunda öğrenim gören Z kuşağı bireyleri ile mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören Z kuşağı bireyleri arasında anlamlı farklar olduğu ortaya çıkmıştır. Ülkemizde ortaokuldan ortaöğretimde geçiş sürecinde yapılan LGS ve adrese dayalı yerleştirme yöntemleri kullanılmaktadır. LGS başarısı yüksek olan öğrenciler proje okullarına yerleşirken sınavdan yeterli puanı alamayan öğrenciler ortaokul bitirme puanları ve ikamet adreslerine göre Anadolu lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve Anadolu imam hatip liselerine yerleşmektedir. Z kuşağının edebiyata bir sanat olarak bakışında anlamlı farklılıklar okul türlerine göre dağılımda kendini göstermektedir. Okul türü ile akademik başarı ilişkisi dikkate alındığında edebiyatı sadece bir ders olarak görenleri %'si okul türlerinin akademik başarısı düştükçe yükselme gösterirken Z kuşağı bireylerinden proje okulları ve Anadolu liselerinde okuyanların edebiyatı bir ders olmaktan öte bir sanat olarak görme yüzdeleri artmaktadır.

Z kuşağının her çalışmada vurgulanan pragmatist olma özelliği (Witt ve Baird, 2018) bağlamında edebiyatı öğrenme amaçları incelendiğinde akademik başarısı düşük olarak niteleyebileceğimiz okul türleri olan mesleki ve teknik Anadolu liseleri ile Anadolu imam hatip liselerindeki Z kuşağı bireylerinin edebiyatı öğrenme amaçlarının derslerde işe yaraması fikri öne çıkmaktadır. İlgili okul türlerinde öğrenim gören Z kuşağı bireylerin edebiyata olan ilgileri eğitimlerini tamamlamada Türk dili ve edebiyatı dersinde başarılı olma üzerine temellendirildiğinden pragmatist yaklaşımları ile

doğrusallık göstermektedir. Akademik başarısı yüksek okul türlerinde eğitim gören Z kuşağı bireylerinin ise edebiyatın kendilerine ders anlamında sağlayacağı faydalarından ziyade verdiği estetik haz ve güzellik duygusunu harekete geçirmesi yönünü önemsedikleri görülmektedir. Akademik başarı arttıkça faydacı yaklaşımın ders başarısından sanat yönüne doğru yöneldiği görülmektedir.

Literatürde etkileşimden beslenen, sürekli çevirim içi oldukları vurgulanan (Prakash Yadav ve Rai, 2017) Z kuşağı bireylerinin aktif oldukları sosyal medya platformları ile edebiyat ilişkisi frekans analizinde düşük düzeyde çıkmıştır. Z Kuşağı bireylerinin sosyal medya mecralarında edebiyat sayfalarına, edebi metin kullanmalarına ilişkin değerler hayatlarını sosyal medyada yaşamalarına karşın edebi anlayışlarını sosyal medya üzerinde yürütme konusunda farklılık göstermiştir. Kadın ve erkek katılımcıların sosyal medyada edebiyat anlayışına ait verileri anlamlı farklılık göstermemiştir. Z Kuşağına ilişkin yapılan çalışmalarda giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi toplumsal cinsiyet eşitliğine önem verdiği ve cinsiyet ayrımına karşı çıkıp insan hakları çalışmalarında hassas olduğu özellikleri dikkate alındığında sosyal medya–edebiyat ilişkisi alt probleminde cinsiyete göre anlamlı farklılık çıkmaması doğal kabul edilebilir.

Sosyal medya–edebiyat ilişkisinin puanlarının okul türlerine göre dağılımını incelediğimizde ise cinsiyet değişkeninin aksine anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Proje okullarında öğrenim gören bireyler; Anadolu liseleri, mesleki ve teknik Anadolu liseleri ve Anadolu imam hatip liselerinde öğrenim gören bireylere göre sosyal medyadaki edebiyat sayfalarına edebi paylaşımlara ve sanatsal etkinliklere daha fazla ilgi göstermektedir. Z kuşağı bireyleri kendi markalarını oluşturmak, kendilerini daha çok görsel yöntemleri kullanarak ifade etmek, zamanı ve sosyal çevreleri ile ilgili gelişmeleri yakından takip amacıyla sosyal medya hesaplarını kullanmaktadır. (Seemiller ve Grace, 2019) Sosyal çevreleri ile sosyal medya ilişkileri dikkate alındığında okudukları okul türlerinde edebiyatı bir ders olarak değerlendiren Z kuşağı bireyleri için bu ortamda edebiyatın önemi arka plandadır. Z Kuşağının sosyal medya kullanım alışkanlıkları analiz edildiğinde yazılı içeriklerden çok görsel içerik veren alanların tercih ettikleri görülmüştür. (Maya Fikir Kulübü, 2021) Ancak kendilerini farklı yollarda ifade edebilen iletişim anlayışları daha gelişmiş, okumayı fayda sağlamak yerine kendini bulmak, geliştirmek, sanatsal bir bakış açısı oluşturmak amacı güden proje okulu öğrencilerinin sosyal medyada bakışında farklılık kendini göstermiştir. Yaşam hedefi sadece görsel dünya olmayan farkındalık düzeyi yüksek Z kuşağı bireylerinin edebiyatın sosyal medyadaki varlığını takip etmeleri ve bundan

beslenmeleri bilinçli sanat anlayışları oluşturabilecek ortamlara sahip olmalarının bir sonucudur.

Kavramsal olarak edebiyatın ne olduğunu bilme durumlarının okul türü değişkenine göre analizine baktığımızda Anadolu lisesinde öğrenim gören Z kuşağı bireyleri ile mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören bireyler arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Araştırmacı ve analiz etme becerisi ile Z kuşağı bireylerini dikkate aldığımızda edebiyatın kavramsal anlamını bilmeleri ile edebiyata bakışları arasında ilişki anlaşılacak istenmiştir. Bir durumun analiz edilmesi için kavramsal sınırlarının belirlenmesi ve temelde neyi ifade ettiğinin bilinmesi gerekir. Bundan hareketle edebiyatın tanımı hakkında fikrim vardır maddesine %62 oranıyla olumlu yanıt vermeleri bildikleri bir alanda fikirlerini analiz edebildiklerinin göstergesidir. Anadolu lisesi öğrencilerinin edebiyatın tanımını bilme oranlarının yüksek olması ise akademik başarıyla birlikte haftalık ders programlarında en fazla zamana sahip olan Türk dili ve edebiyatı dersi süreleri ilişkilendirilebilir. Mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrenim görenlerin haftalık ders çizelgesinde ders saati ağırlıkları ilgili meslek bölümün derslerine yönelik olmaktadır. Örnek olarak ticaret ağırlıklı mesleki ve teknik Anadolu lisesinin muhasebe ve finansman bölümünde öğrenim gören bir 12. Sınıf öğrencisinin haftalık 40 saatlik zaman çizelgesinde 26 saatlik bölümü meslek dersleri alırken bu çizelgede Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait ders saati 5'tir. Bu açıdan edebiyat ile okul türü ilişkisi karşılaştırıldığında Z kuşağı bireylerinin faydacı yönünü de vurgularsak mesleki ve teknik Anadolu lisesinde öğrenim görenlerin edebiyattan ziyade mesleki donanımlarını geliştirmeye yönelik alanları tercih etmeleri doğaldır.

Kültürel ve toplumsal olarak edebi metin okuma deneyimlerimiz ortaokul ve lise çağlarında Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı dersi öğretmenlerinin yönlendirilmesiyle başlamaktadır. Genellikle okul çağlarındaki gençlerin kitap okumaya başlamaları okullarda verilen ödevler, okuma saatleri, kitap sınavları ile ortaya çıkar. Bu süreç içerisinde öğretmenlerin belirlediği kitaplarla tanışan gençlerin bundan sonraki süreçte okuma alışkanlıkları ve amaçları arasında ilgi kurulur. Yeniliklere açık, farklı öğrenme deneyimleri isteyen Z kuşağı bireylerinin (Oblinger ve Oblinger, 2005) okuma amaçlarını belirlemek için oluşturduğumuz "Edebi eserleri ödev olduğunda okurum." ve "Edebi eserleri güzellik duygusunu harekete geçirmek için okurum." maddelerinin oranlarını incelediğimizde, ödev amaçlı okuma oranlarının %57,8'i olumsuz yöndedir. Edebi metinleri sadece ödev olduğunda okuyanların oranı %28,9 gibi düşük bir orandadır. Değer yargılarında kendilerini hep öncelikli olarak tercih ettikleri ortaya

çıkın Z kuşuğı bireylerinin konu edebiyat olduğunda faydacı yanlarını bir kenara bırakıp sanatsal haz için okumayı tercih ettiklerini söyleyebiliriz. Okuma amaçlarının cinsiyetler arasındaki dağılımına baktığımızda beklenen kız öğrencilerin estetik amaçlı okuma oranlarının yüksek çıkmasıydı. Ancak yapılan t testi sonuçlarına göre erkek katılımcıların edebi metinleri okuma oranları kadın katılımcılara göre daha fazla çıkmıştır. Bu durumun nedenleri ile Z kuşuğının özelliklerini incelediğimizde öne çıkan durumun görselliğe önem verme oranlarının yüksek olmaları sonucundan hareket edebiliriz. Bir başka çalışma ile görsel medya, fotoğraf ve video çekme etkinliklerinin kadın erkek katılımcılara oranları belirlenip bu çalışmayla Z kuşuğına mensup kadın ve erkek bireylerin ilgi alanları saptanabilir. İlgi alanları farklılık gösterdiğinde okumaya zaman ayırma süreleri ve bu sürenin hangi amaçla değerlendirildiğı noktalar daha ayrıntılı bir şekilde belirlenebilir.

Dijital çağın çocukları olarak tanımlanan Z kuşuğı gençleri için hız her şeydir. Hızlı bir şekilde iletişim kurma, internete hızlı erişim, sorulan sorulara hızlı yanıt alabilme bu kuşuğın içinde bulunduğu dünyada birçok değerin önüne geçmektedir. Hızı bu kadar önemseyen Z kuşuğı gençlerinin edebi metin tercihleri arasındaki ilişki dikkate değerlidir. Tutum ölçeğinde yer alan “Edebi metinler arasında en çok okumayı sevdiğini türler hangileridir.” sorusuna verilen yanıtlar içerisinde en çok tercih edilen türün/türlerin roman, roman-şiiir ve roman-hikâye olduğı tespitinde bulunulmuştur. Dikkatlerinin 8 sn. olduğı kabul görülen bu kuşak mensuplarının edebi metin okuma tercihlerinde uzun soluklu, girift, sayfa sayısı çok olan roman türünü tercih etmesi tanımlanan özellikleriyle örtüşmemektedir. Çabuk tüketmeyi seven ve aceleci bir nesil olan Z kuşuğının roman okumayı şiiir ya da küçürek hikâye türüne tercih etmeleri araştırmaya değer bir konudur.

16. Yüzyıl Avrupa burjuvazisinin edebi ürünü olarak ortaya çıkan roman, 19. yüzyılın insan merkezli dünyasında üzerinde en çok düşünölen, yeniliklerle geliştirilen bir tür halini almıştır. (Ayyıldız, 2011) 21. yüzyılda adından çokça söz ettiren Z kuşuğı gençlerinin de okuma tercihlerini romandan yana kullanması dünyanın değişmesine karşın edebiyatta roman türünün yerini korumaya ve türe ilginin nesiller değişse de artmaya devam ettiğinin göstergesidir. Edebi metinler içerisinde en kadim tür olan şiiire olan ilginin son elli yılda azaldığını düşünürsek Z kuşuğının ikinci sırada okumayı tercih ettiğı türün yine de şiiir olması dikkat çekmektedir. 19. Yüzyılın sonlarına kadar neredeyse tamamı şiiir üzerine temellenen Türk edebiyatının hem yazar hem okur olarak mirasçıları olan günümüz Z kuşuğı bireyleri; kendilerini en kısa şekilde ifade etmeyi, fazla girift düşünmeyi tercih etmemelerine ve görsel medya ürünlerini daha sık

kullanmalarına karşın derin anlamların, imgelerin, sözün nağmesi olan şiiri daha görsel bir tür olan tiyatroya tercih etmişlerdir. Bu durum teknoloji ve görsellik temelli bugünün yaşamında teknolojinin getirisi olan video, film, dizi gibi etkinlikleri çabuk tüketmelerinin yanında köklü kültürün ürünü olan edebiyat türlerini hızlı tüketmek yerine sindirmelerinin ve sanata zaman ayırdıklarında yavaşlamayı tercih ettiklerinin göstergesi olabilir.

2000’li yıllardan itibaren artan ve farklılaşan iletişim şekillerine son on yılda emoji yeni bir boyut kazandırmıştır. Uzun uzadıya cümleler kurmak, kelimelerle merakını anlatmak yerine farklı sosyal iletişim ağlarının klavye uygulamalarında yer alan şekilsel göstergelerin iletişimde duyguları anlatmada yeri ciddi bir duruma gelmiştir. Emojisel nesil (Van den Bergh ve Behrer, 2016) olarak da adlandırılan Z kuşağı bireylerinin edebi metin yazma eğilimlerinin düşük oranlı çıkması, emoji dilinin yazı dilinin yerini belirli platformlarda almasıyla ilişkili olabilir. Tarih boyunca yazmaktan ziyade sözlü anlatımı tercih eden atalarımızın yazı dilinden işitsel iletişimi daha çok kullanmalarıyla sözlü edebiyat geleneğinin günümüzde de devam ettiği bilinmektedir. MEB’in Türk dili ve edebiyatı dersi programlarında okuma, yazma ve sözlü iletişim kazanımlarından hareketle öğrencilerin yazma kazanımı içeren derslere ilgilerinin düşük olması, yazma etkinliklerine katılmayı tercih etmemeleri, yazma konusunda isteksiz olmaları ilgili dersin öğretmenlerince tespit edilen konular arasındadır. Z kuşağı bireylerinin yazma eğilimlerinin, çalışmada da beklenildiği gibi az olmasını hem kendilerini anlatmada hızı ve göstergeleri seçmelerinin etkili olduğu hem de geçmişten getirilen alışkanlıkların kültürümüzde ve edebiyat dünyamızda sözlü anlatımın yüzyıllarca sana anlayışımıza ve yaşam tarzımıza yön vermesinin etkisi olduğu düşünülebilir.

Z kuşağı üzerine yapılan çalışmalarda geleneksel değerlere yönelik tutumlarının önceki kuşaklara nazaran az olduğu ileri sürülmektedir. Bu çalışmayı yapmamızdaki temel amaçlardan biri de tarihin en eski sanatlarından biri olan edebiyatın günümüz gençleri için ne anlam ifade ettiğini anlamaktır. Edebiyatın, videolar, emoji, fotoğraflar, dizi filmler, You tube, Instagram, Twitter gibi yakın zamanın nabzını belirleyen malzeme ve alanları arasında Z kuşağı için nerede durduğunu ve nereye taşınabileceği sorunsalını belirlemek amacıyla geliştirdiğimiz; “Edebiyat ömrünü tamamlamıştır.” ve “Edebiyat yeni çağlara uyum sağlayabilecek bir sanattır.” Maddeleri üzerinde katılımcı yaklaşımlarını ortaya koyabilmek için frekans analizi yapılmıştır. “Edebiyat ömrünü tamamlamıştır.” maddesine katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum yanıtını veren katılımcıların toplam oranı %57,3’tür. “Edebiyat yeni çağlara uyum

sağlayabilecek bir sanattır.” maddesine katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum yanıtını veren katılımcıların toplam oranı %73,4’tür. Her iki maddenin ortak sonuçlarını incelendiğinde, hızlı, dijital, ekrandan beslenen, kişisel çıkarlarını önde tutan vb. (Aslaner, 2021) özelliklerle karakterize edilen Z Kuşağı bireylerinin yazılı, tarihi ve çeşitli gelenekleri içinde barındıran edebiyat sanatına karşı olumlu tutum geliştirdikleri gözlenmektedir. Bu olumlu tutumun gelişmesinde aldıkları eğitim, okudukları okul türü ve edebiyatın tanımı bilme ve doğru anlamının önemli etkenler olduğu söylenebilir.

Z kuşağı bireyleri üzerinde yapılan çalışmalarda kendilerini ifade etme ortamları sağlandığında, bu konuda eleştirilmeyecekleri taahhüt edildiğinde, tüm değişkenlerden bağımsız bir şekilde ne istediklerini anlatabilecekleri ifade edildiğinde; edebiyat sanatına olumlu tutum geliştirdikleri, edebi metinleri estetik amaçlı okudukları, pragmatist yönlerinin akademik başarılarına göre değişkenlik gösterdiği, yazma becerilerinin ve yazma isteklerinin geliştirilmesi gerektiği durumları ortaya çıkmıştır.

5.2. Sonuç

Kuşak teorisi yaklaşık olarak 20. yüzyılın başlarından 21. yüzyılın ilk çeyreğine değin aşağı yukarı 125 yıllık bir zaman dilimini içeren Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması, X, Y ve Z olmak üzere beş kuşaktan oluşmaktadır. Son yapılan çalışmalarda bu kuşaklara Alfa kuşağı eklenmiştir. İnsanın yaşam evreleri dikkate alındığında yaklaşık olarak yirmi yıllık sürelerde değişim gösteren kuşak değişimleri son yirmi yılda ortaya çıkan teknolojik gelişmelerle on yıla kadar kısılacağı ön görülmektedir.

21. yüzyılın ilk kuşağı olan Z kuşağı bireyleri kendin önceki kuşaklardan oldukça farklı gelişmelerin yaşandığı dünyaya doğmuş ve bu gelişmelerle yetişmiş kuşaktır. Dijital dünyanın ilk kuşağı olan Z kuşağı için Net kuşağı adlandırılması da kullanılmıştır. Bu dönemin çocukları ve gençleri günlük yaşamlarının büyük bir bölümünü çevirim içi olarak geçiren, dijital içeriklerden beslenen, dijital içerik üretmekten hoşlanan, görsel ürünleri tercih eden bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küreselleşen dünyanın sınır tanımaz kuşağı Z jenerasyonunun edebiyata bir sanat olarak bakışlarını ölçmek amacıyla yaptığımız bu çalışmada demografik bilgiler ve alan soruları bölümlerinden oluşan bir tutum ölçeği geliştirdik. Farklı özellikler barındıran ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden bu tutum ölçeği için yanıtlar topladık. Topladığımız verileri SPSS veri analizi sistemi ile inceledik. Yaptığımız bu araştırmanın alt problemleri olarak belirlediğimiz beş ana başlıkta okul türü ve cinsiyet değişkenine bağlı olarak analizler tek yönlü varyans analizleri, t testi, frekans analizleri gerçekleştirdik.

Edebiyatın tanımını bilme ve edebiyatı öğrenme amaçları, edebi metin okuma amaçları, edebiyat–sosyal medya ilişkisi, okumayı tercih ettikleri edebi metinler ve edebi metin yazma eğilimlerini, alt başlıklarına ilişkin geliştirdiğimiz tutum ölçeği maddeleri ile aşağıda sonuçlar elde edilmiştir:

1)Edebiyatın tanımını bilme alt başlığı için yapılan analizlerde okul türü değişkenine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

2)Edebi metin okuma amaçları alt başlığı için yapılan analizlerde cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

3)Edebiyatı öğrenme amaçları alt başlığında okul türü değişkenine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

4)Edebiyat–sosyal medya ilişkisi alt başlığında okul türü değişkenine göre anlamlı farklılıklar ortaya çıkarken cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

5)Edebi metin yazma eğilimine olumlu tutumun gelişme oranının düşük olduğu tespit edilirken yazma eğiliminin cinsiyet değişkenine göre analizinde anlamlı farklılıklar görülmemiştir.

6)Okumayı en çok tercih ettikleri edebi metin türlerini belirlemek için yapılan analizler sonucunda en çok tercih edilen türlerin sırasıyla roman, roman–şiir ve roman–hikâye olduğu sonucuna varılmıştır.

Ana problem olarak belirlediğimiz edebiyata karşı olumlu tutum geliştirip geliştirmedikleri hipotezi için sorduğumuz sorular sonucunda; edebiyatı öğrenme amaçlarının ders başarısından bağımsız olması, edebiyatın ömrünü tamamladığı fikrine katılmamaları, edebiyatın yeni çağlara uyum sağlayabilecek bir sanat olduğu kanısına varmaları, edebi metinleri sadece ödev olduğu için değil sanat yönü için de okudukları belirlenmiştir. Bu sonuçlardan hareketle farklı araştırma çalışmalarından okumaktan çok izlemeyi ve izlenecek verimler üretmeyi tercih ettikleri ortaya konan Z kuşağının ülkemizdeki temsilcilerinin yazılı bir sanat olan ve okuma eylemiyle gerçekleştirilen bir sanat dalı olan edebiyata karşı olumlu tutum geliştirdikleri saptanmıştır.

5.3. Öneriler

Araştırmanın bulgularına ve araştırmanın devam ettiği süreçte edinilen deneyimlerden hareketle şu önerilerde bulunulmuştur.

1. Z Kuşağı ile ilgili yapılan akademik çalışmalar daha çok karakteristik özelliklerini belirlemek, iş yaşamında ve müşteri profili olarak incelemek ve öğrenme biçimlerini tespit etmek konuları üzerinedir. Edebiyat, dil, tarih, değerler vb. alanlarla

ilgili çalışmalar yok denecek kadar azdır. Geleneğimizin taşıyıcısı ve geleceğimizin yapı taşları olacak bu nesil ile değerlerimiz üzerine yapılacak çalışmaların sayısı artırılmalıdır.

2. Araştırma İstanbul ili Ümraniye ilçesiyle sınırlandırılmıştır. Araştırmanın farklı bölgelerde farklı sosyo-ekonomik düzeydeki şehirlerde ve farklı yaş grupları ile yapılmasının bu alanla ilgili literatürün zenginleşmesi ve gelişmesi açısından olumlu olacağı düşünülmektedir.

3. Bir sanata bakışın üzerinde sadece tutumlar etkili değildir. Bu tutumların gelişmesini sağlayan akademik başarı, aile ortamı, toplumsal statü, hatırlama düzeyi gibi farklı değişkenler arasındaki ilişkisi ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların da yapılmasının bu sahaya katkı sunacağı düşünülmektedir.

4. Araştırmanın sonucunda edebiyat sanatına yönelik olumlu tutumlarda okul türü değişkenin önem arz ettiği ortaya çıkmıştır. Proje okulları ve Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerin olumlu tutumları desteklenirken mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve Anadolu imam hatip liselerinde öğrenim gören öğrencilerin olumlu tutum geliştirmelerini sağlamak için farkındalık oluşturan çalışmalar geliştirilmelidir.

5. Araştırma sonucunda yazmaya hevesli olan Z kuşağı bireylerinin sayısının düşük olduğu belirlenmiştir. Yazmanın kendilerini ifade edebilecekleri bir araç olduğu öğrencilere benimsetilmelidir. Yazma istek ve becerilerinin geliştirilmesi için öğrenciler yöreklendirilmeli kendilerini yazılı olarak anlatabilecekleri ortamlar hazırlanmalı ve yazmaya cesaret etmeleri noktalarında desteklenmeleri sağlanmalıdır.

6. Araştırmada dijital içeriklerden beslenen Z kuşağı gençlerinin dijital ortamlarda edebiyatla ilgili verimlere ilgilerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Dijital dünyada daha çabuk tüketilen videoları tercih eden Z kuşağı için bu ortamlarda da edebiyatın tercih edilebilirliğini artırmak amacıyla çalışmalar yapılmalı, çeşitli etkinliklerle edebiyat alanında dijital içerik üretimlerinin artırılması ve bunların tanıtımlarının yapılması desteklenmeli ve sağlanmalıdır.

7. Z kuşağı bireylerinin edebiyata yönelik olumlu tutum geliştirmeleri yalnızca okulda gördükleri Türk dili ve edebiyatı dersi ve okuldaki kitap okuma etkinlikleriyle gelişmesi sağlanamayabilir. Bu sebeple tiyatro, seminer, okur-yazar buluşmaları, farklı platformlarda düzenlenen okuma inceleme etkinlikleri, konferans, panel, forumlar, imza günleri, fuar etkinlikleri, yazma atölyeleri gibi sosyal etkinlikler düzenlenmeli ve bu gençlerin etkinliklere katılımı teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş. (2009). Edebi metin ve özellikleri. *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39.
- Altundağ, N. (2012). Kuşaktan kuşağa tüketim olgusu ve geleceğin tüketici profili. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 203-212.
- Alver, K. (2019). *Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri*. İstanbul, İz Yayınları.
- Arul, M. J. (2002). *Measurement of Attitudes. Research and Publication Department. IIMA Working Papers, Number 158. Indian Institute of Management Ahmedabad*
- Aslaner Aydın, D. (2021). *Dijital Çağda Z Kuşağı Gerçekleri*. Kriter Yayınları, İstanbul.
- Ayhün, E. (2013). Kuşaklar arasındaki farklılıklar ve örgütsel yansımaları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), Haziran.
- Ayyıldız, M (2011). *Roman Tanım- Tarihçe- Teknik*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Ayyıldız, M. (2020). *Yeni Edebiyat ve Nesiller. Mavi Atlas*, 8 (2), 517–525.
- Başol, O. ve Aydın, Ç. (2014). X ve Y kuşağı: Çalışma anlamında bir değişme var mı?. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 1-15.
- Bayramoğlu, G. (2018). X ve Y kuşağının liderlik davranışı açısından karşılaştırması (comparison of leadership behaviour gen Xers and Generation Y), *Ege Akademik Bakış*, 18 (1), 15-30.
- Baysal, A. (1981). *Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar*. İstanbul, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Ceyhan, A. İ. (2021). *Z kuşağının siyasal iletişim açısından değerlendirilmesi*. Aslaner, D. A ve Aslaner, A. G. (Der.). *Dijital Çağda Z Kuşağı Gerçekleri İçinde* (ss. 211-230) İstanbul, Kriter Yayınları.
- Crumpacker, M. ve Crumpacker; J. M. (2007). Succession planning and Generational stereotypes: should hr consider age – based values and attitudes a relevany factor or a paasing fad? *Public Personnel Management*, 36(4), 349-369 DOI: 10.11,77/009102600703600405.
- Csobanka, Z. E. (2016). The Z Generation. *Acta Technologica Dubnicae*, 6(2) 63-76.
- Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve Davranış*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Develioğlu, F. (2004). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara, Aydın Kitabevi.
- Fırat, D. (2014). *Sokağın Belleği*, Ankara, Dipnot Yayınları.

- Goldman, L. (2005). *Roman Sosyolojisi*, Çev: Ayberk Erkay, Ankara, Birleşik Yayınevi.
- Güzel, A. ve Torun A. (2005). *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Havas People. (2014). *Marketing To Generation Z*, <http://www.havaspeople.com/downloads/MarketingtoGenZWhitePaper.pdf>, (Erişim Tarihi 17.06.2022).
- Hoggart, R. (1964). “*Why I Value Literature*”, in *The Critical Moment: Essays on the Nature of Literature*, London, Faber and Faber.
- Hoggart, R. (1966). Literature and society. *The American Scholar*, 35(2), 277-289
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1979). *İnsan ve İnsanlar*, İstanbul, Cem Ofset.
- Kaplan, M. (2012). *Nesillerin Ruhu*. İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (2004). *Tip Tahlilleri*. İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara, Nobel.
- Karpat, K. (2021). *Osmanlıdan Günümüze Edebiyat ve Toplum*. İstanbul, Timaş Yayınları.
- Kavcar, C. (1994). Yeni Türk Edebiyatı Öğretimi. 1. Eğitim Bilimleri Kongresi, Kuram–Uygulama–Araştırma (Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28–30 Nisan 1994) Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Keleş, H. N. (2013). Girişimcilik Eğiliminin Kuşak Farkına Göre İncelenmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(26), 22–43.
- Keskin, E. N. (2019). *Oy verme davranışının kuşak teorisi ve politik pazarlama çerçevesinde incelenmesi:2017 referandumu üzerine bir inceleme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kuran, E. (2021). *Z Bir Kuşağı Anlamak*. İstanbul, Mundi Kitap.
- Lev, T. A (2021). Generation Z: Characteristics and challenges to entering the world of work. *Cros – Cultural Management Journal*, 23(1), 107-115.
- Macit, M. ve Soldan, U. (2004). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*. Ankara, Grafiker Yayınları.
- Manheim, K. (1952). *The Problem of Generations*, In Kecskemeti P. (Ed.) *Essays on the Sociology of Knowledge: Collected Works*, New York, Routledge.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü* (Osman Akinhay, Derya Kömürcü Çev.). Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Maya Fikir Kulübü. (2021) Z Kuşağı-Nörobilim / Nöropolitik araştırma. Maya Vakfı.
- McCrinkle, M. (2020). *Understanding Generation Alpha*. Erişim adresi: <https://generationalalpha.com/wp-content/uploads/2020/02/Understanding-Generation-Alpha-McCrindle.pdf>.

- Mercan, G. ve Köseoğlu, P. (2021). *Ezber bozan Z kuşağının eğitim ve öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin yeri: dijital oyunlar örneği*. D. A Aslaner ve A. G Aslaner (Der.), *Dijital Çağda Z Kuşağı Gerçekleri içinde* (ss. 211- 230) İstanbul, Kriter Yayınları.
- Mertol, H. C. (2012). *Aktif Öğrenme Yöntemlerinin Mukavemet Dersinde Uygulanması İnşaat Mühendisliğinde 100. Yıl Teknik Kongresi, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları*.
- Oblinger, D ve Oblinger, J.L. (2005). *Educating the net Generation*. EDUCASE.
- Okay, O. (1994). *Sanat ve Edebiyat Yazuları*. İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara, PDREM Yayınları.
- Özmenteş, G. (2006). Müzik Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirilmesi, *İlköğretim Online*, 5 (1), 23-29.
- Özön, M. N. (1954). *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*. İstanbul, İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Petty, R. E. ve Cacioppo, J. T. (1996). *Attitudes and Persuasion Classic and Contemporary Approaches*. Westview Pres Colarado, 351 pp.
- Prakash Yadav, G. ve Rai, J. (2017). The Generation Z and their social media usage: A review and a research outline. *Global Journal Of Enterprise Information System*, 9(2), 110–116.
- Reeves, T. C. ve Oh, E. (2008). Generational differences, *Handbook of Reseorchon Educational Communucations and Technology*, 3, 295-303.
- Sapiro, G. (2019). *Edebiyat Sosyolojisi*. (Gürcan, E. C. Çev.). Ankara, Doğu Batı Yayınları.
- Seemiller, C. Ve Grace, M. (2019). *Generation Z: a century in the making*. Routledge
- Taşlıbeyaz, E. (2019). Z kuşağı ile ilgili araştırma eğilimlerinin analizi ve katkıları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 715–729.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2005). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara, TDK Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), (2021). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi*. Erişim Adresi:<http://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayalı-Nüfus-Kayıt-Sistemi-SonucLari-2021-45500>.
- Uslu Divanoğlu, S. (2017). Kuşak farklılıklarının politik pazarlama ve siyasal iletişim açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 12 (31), 265–278.
- Van Den Bergh, J. ve Behrer, M. (2016). How cool brands stay hot: Branding to Generations y and z, *Kogan Page Publishers*.
- Witt, G. L. ve Baird, D. E. (2018). *The gen z frequency: How brands tune in and build credibility*. Kogan Page Ltd.

Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk tipi Y kuşığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 342–353.

EKLER

Ek 1. Z Kuşuğunun Edebiyata Bakışına Yönelik Tutum Ölçeği

Z KUŞAĞININ EDEBİYATA BAKIŞI ANKET SORULARI KİŞİSEL

BİLGİLER SORULARI

1) **Doğum Tarihiniz.(Sadece Yıl Olarak Belirtiniz)**

2003

2004

2005

2006

2) **Cinsiyetiniz Kadın Erkek**

3) **Okuduğunuz Okul Türü Proje Okulu**

Anadolu Lisesi

İmam Hatip Anadolu Lisesi Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesi

4) **Okuduğunuz sınıf**

11. **Sınıf**

12. **Sınıf**

ALAN İLE İLGİLİ SORULAR.

1)Edebiyat denilince aklınıza ilk ne geliyor.

- **Anlaşılması zor metinler**
- **Sanatlı bir dil metni**
- **Ortaöğretimde bir ders**
- **Duyguların yansıtıldığı bir sanat**
- **Düşünceleri ifade eden yazılar**

2) **Edebi metinler arasında en çok okumayı sevdiğiniz metinler hangileridir? (En fazla üç tane seçebilirsiniz.)**

- **Şiir**

- **Roman**
- **Hikaye**
- **Tiyatro**
- **Anı**
- **Deneme**
- **.....**

3) **Edebiyatın tanımı hakkında bilgim vardır.**

- **Kesinlikle katılıyorum**
- **Katılıyorum**
- **Kararsızım**
- **Katılmıyorum**
- **Kesinlikle katılmıyorum**

4) **Edebiyat ürünlerini okurum.**

- **Kesinlikle katılıyorum**
- **Katılıyorum**
- **Kararsızım**
- **Katılmıyorum**
- **Kesinlikle katılmıyorum**

5) **Edebiyat ömrünü tamamlamıştır.**

- **Kesinlikle katılıyorum**
- **Katılıyorum**
- **Kararsızım**
- **Katılmıyorum**
- **Kesinlikle katılmıyorum**

6) **Edebiyat yeniçığlara uyum sağlayabilecek bir sanattır.**

- **Kesinlikle katılıyorum**
- **Katılıyorum**

- **Kararsızım**
- **Katılmıyorum**
- **Kesinlikle katılmıyorum**

7) Edebiyatı eğitim öğretim hayatımda etkisi olduğu için öğrendim.

- **Kesinlikle katılıyorum**
- **Katılıyorum**
- **Kararsızım**
- **Katılmıyorum**
- **Kesinlikle katılmıyorum**

8) Edebiyat; hayatımda ders olması dışında bir anlam ifade etmemektedir.

- **Kesinlikle katılıyorum**
- **Katılıyorum**
- **Kararsızım**
- **Katılmıyorum**
- **Kesinlikle katılmıyorum**

9) Edebi eserleri okuyup anlayabiliyorum.

- **Kesinlikle katılıyorum**
- **Katılıyorum**
- **Kararsızım**
- **Katılmıyorum**
- **Kesinlikle katılmıyorum**

10) Edebi eserleri sadece ödev olduğunda okuyorum.

- **Kesinlikle katılıyorum**
- **Katılıyorum**
- **Kararsızım**
- **Katılmıyorum**
- **Kesinlikle katılmıyorum**

11) Edebi eserleri güzellik duygumu harekete geçirmesi için okuyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

12) Okuduğum edebi eserlerde kendimden izler bulabiliyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

13) Kendimi ifade edebilmek için bir edebi metinden yararlanabilirim.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

15) Sosyal medya paylaşımlarında kullanmak için edebiyattan yararlanırım.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

16) Sosyal medyadaki edebiyat sayfaları ilgimi çeker.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

17) Görsel medya (sinema, televizyon, çeşitli sosyal ağlar vb) edebiyattan daha çok ilgimi çeker.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

18) Edebi metinleri okumanın verdiği keyif sosyal medyada zaman geçirmenin verdiği keyiften daha azdır.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

19) Edebi metinlerin birçoğu ile sosyal medyadaki çeşitli paylaşımlarla tanıştım.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

20) Birçok yazar şair vb sanatçıyı sosyal medya vasıtasıyla tanıdım.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

21) Edebiyatla ilgili tüm bilgimi okulda edindim.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

22) Edebiyatla genel kültürümü katkı sağladığı için ilgilenirim.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

23) Edebiyatı kişisel gelişimime katkı sağladığı için öğrenirim.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

24) Edebiyatı boş vakit değerlendirme metni olarak görürüm.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

25) Edebiyat bilgisi sosyal ortamlarda değer gördüğü için önemlidir.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

26) Edebiyatı bir ders olarak öğrenmek zorunda olduğum için öğrenirim.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

27) Edebiyatla ilgili bir alanı kendime meslek olarak seçerim.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

28) Kendimi ifade etmek için bir edebi metin yazmak isterim.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

29) En az bir tane edebi metin yazmışımdır.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

30) Edebi metin yazmak için çaba gösteririm.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

31) Edebi metnimi sosyal medyada paylaşmak amaçlı oluştururum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

32) Edebi metin yazma ihtiyacı hissetmem.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

33) Aşağıdaki cümleyi kendinize göre tamamlayabilir misiniz?

Bana göre edebiyat.....

Ek 2. Deneme Örnekleri

Edebiyat benim için masumluktur.

Çünkü eminim ki çoğu insan dışa aktıramadığı, söylemeye çekindiği şeyleri yazar ya da insanlara faydalı bilgiler sunmak için düşüncelerini kâğıda döker.

Bazıları askını anlatır kavuşamadıkları o saf duyguyu. Mesela Necip Fazıl, Sabahattin Ali okumayı çok severim. Gerçekten edebî anlamda çok iyi olduklarını düşünüyorum.

Ben genelde roman tarzı kitapları okumayı tercih ederim. Uzun uzun yazarın düşüncelerini kitaba aktardığı şeyleri merakla okurum. Ama şiir, şiir derince ilk aklıma gelen askıdır. Şairin askını okuduğum zaman bende onun duygularını hissederim.

Aslında yazmayı bende çok sevdim eskiden hep günlük tutardım. Yazı yazmayı ilk öğrendiğim zamanlar bu çok hoşuma giderdi. Ama büyüdükçe o duyguyu kaybettim. Yazma vakit bulamıyorum ya da vakit ayırmıyorum. Bunda ki en büyük etken bence sosyal medya çünkü zaten düşüncelerimi o an yaşadığım şeyleri orada paylaşıp insanlara göstermek yazmaktan daha çok zevk veriyor.

Edebiyat bizim hayatımızın önemidir. Edebiyat denilince akla ilk insanlık gelmelidir. Edebiyat insanın o anki ruh hâlini anlatır. Edebiyat denilince akla gelen şiir veya yazı olmamalı. Duyguları geliştiren bilgilerde olmalıdır. Edebiyat olmasa insanların duygu düşüncesi tartışılmaz, konuşamaz tarihimizi bilemezdik, yazım yanlışları yapar, birbirimizi anlayamaz, iletişim kuramazdik.

Edebiyat sayesinde doğru harfleri yazım yanlışlarını ayırt edebiliyoruz. Edebiyat olmasa duygu düşüncelerimizi karşı tarafa anlatamazdik. Edebiyat sanatımızı o dönemin eserlerini, özelliklerini kısacası her şeyi bize öğreten hayatımızda birçok yerde katkı sağlar. Edebiyatla hayatımızı, yasadıklarımızı, duygularımızı kısaca her şeyi anlatabilir, insanların okuyabilmesi, öğrenmesi, bilgi edinmesi için edebiyat çok önemlidir.

Edebiyat bizleri dünyaya ve geleceğe hazırlar. Bizi yalnızca dış dünyaya değil, aynı zamanda kendi içimizle, kendi duygularımızla da tanıştır. Edebiyat bizi biz yapar ve eksiklerimizi tamamlamaya yardımcı olur. Gelecek yıllarda bir şeyleri daha hızlı algılamalarını, kavramalarını edebiyat sayesinde sürdürdüğümüz için anlaşılmayı kolaylaştırmıştır. Edebiyat denilince aklımıza dersten çok sanatın yaratıcılığı, merakı dikkat çekiyor. Buda bizim edebiyata olan bakış açımızı olumlu yönde etkiler. Hayatımızın bir kısmında edebiyata mutlaka yer olmalıdır çünkü öğrettikleri ve öğtendiklerimiz hayatımızda önemli yerlere sahip olur. Edebiyatın insan üzerindeki etkisi asla, tutkuyla nitelendirildiğinde bizde bıraktığı etki güzel sonuçlara yol açıyor. Edebiyat olmasaydı aşk ve hoş duyguları azalır, dayanıklığımız yoksul kalırdı. Kendimizi geliştirmek ve ifade etmek için edebi metinler yazarak olumlu sonuçlar alırız. Bunun yanında sadece yazarak değil edebi metinleri okuyarakta güzel hisler elde edebiliriz. Edebi eserleri okumak insanın ufkunu açar. Sıklıkla okumak hayatımızda her zaman artı yönde sonuçlar verecektir. Mesela edebiyat sadece okulda değil, her yerde kısmımızdadır. Kendimizi ifade etmek için edebi metinler yazabiliriz. Bazen sözcük olarak anlatamayacağımız şeyleri kâğıda anlatmak daha kolay ve anlamlı olabilir.

Edebiyat benim için duygularımı, hissettiklerimi ve düşüncelerimi karşı tarafa aktarmak için bir araçtır. Edebiyat bana yaşadığı hayatı farklı bir perspektiften bakmanı sağlıyor okuduğum eserleri hayatımı şekillendirmekle kalmıyor, çoğu zaman hayatımda bana yol gösterici bir yere sahip.

Benim için insanların hayatı ve hayata baktığı açısı çok önemli yorum ve merak ediyorum. Sanırım bu yüzden psikolojik romanlar daha çok ilgimi çekmiştir. Karakterin bir yaşam gerçekleştirdiği sonrasında yaşanan duyguların ve düşüncelerin kurmaca bir şekilde anlatılması beni daha çok farkata biliyor.

Edebi eserler okumayı okuduğumdan önce bazı şeyler yazmayı denedim. Şiirin yeri bende ayrıydı. Çoğu hislerimi de duygularımı da aslında ve hızlı bir şekilde karşı tarafa yansıtabiliyordum. Bu yüzden ilk yazmaya girişle başladım. Ardından yerini kısa hikayeler (karakter) aldı. Anlatılmak istenen kısa ve öz bir şekilde yansıtabiliyordum.

Buna rağmen okumayı yazmaktan daha çok ~~şanslı~~ tercih ederim. Her yeni eser okuduğumda yazarın düşüncelerini edebiyat becerisini yazarların bir konu hakkındaki düşünceleri ve cevapları çok etkiler beni.

Bir konuyu çok farklı ele alan için en iyi biliyor sanırım, ondan önce hiç kimse bu konuyu ele almamış hissiye kapılıyorum, Edebiyat görsel kullanan yazarlar okumak bana çok şey katıyor.

ETİK KURUL KARARI

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-92748
Konu : Etik Onay

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AYYILDIZ

"Z KUŞAĞININ EDEBİYATA BAKIŞI" konulu etik kurul başvurunuz, Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 27/02/2022 tarih ve 2022/3 sayılı toplantısında görüşülmüş olup, projenin yürürlükteki mevzuata uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.
Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Günay ÇAKIR
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : OSH1-KOY1-09ZK

Belge Doğrulama Adresi : <https://ebyssorgu.gumshane.edu.tr>

ÖZGEÇMİŞ

Emel TURGUT İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2008 yılında mezun oldu. 2011 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde pedagojik formasyon eğitimini tamamladı. 2012 yılında MEB tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı. 2021 yılında Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başladı. Evli ve bir çocuk annesi olan Emel Turgut halen İstanbul ili Ümraniye ilçesinde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

